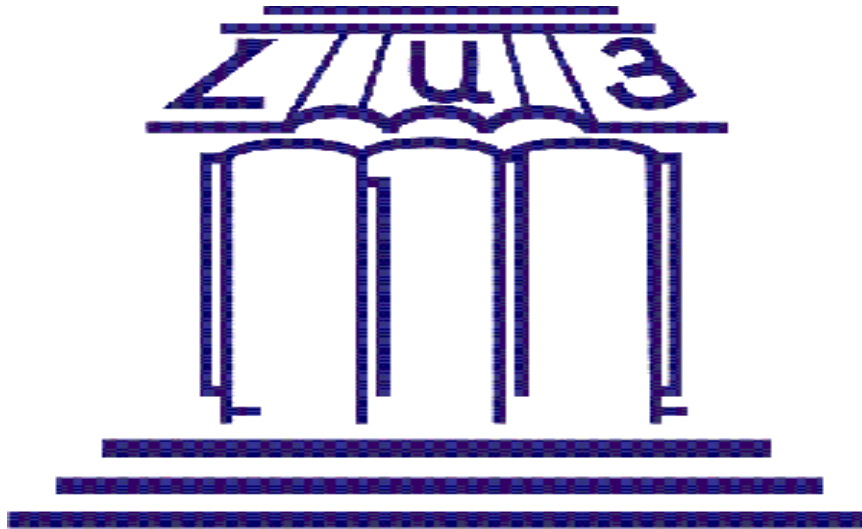

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

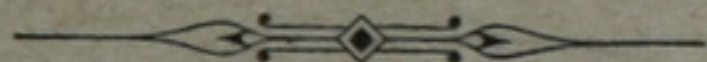
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Պ. Պ. ԱՏՐՈՒՆԻ
ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՄԲ Գ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆԻ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՋԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ
ԵՒ
ՏՈՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Ի Պէտս Ազգ. հախակրթարաններու

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ « ՄԱԹՊԱԱԻ ԱՄԻՐԷ »

1914

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

§ 1. — ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՒԻՆԵՐ

1. Վաճառականութիւն. — Մարդ չի կրնար ինքն անձամբ արտադրել բոլոր այն բաները, որոնց պէտք ունի. բայց կրնայ ուրիշներու տալ ինչ որ ունի առատ եւ աւելորդ, փոխարէն ընդունելով անոնցմէ ինչ որ կը պակսի իրեն: Այսպէս՝ մարդոց միջեւ կը հաստատուի փոխանակութիւններու շարք մը, որ վաճառականութիւն կը կոչուի:

Վաճառականութիւնը, սովորական առումով, կը նշա-
նակէ առնել ու տալ — առեւտուր — այսինքն աժան գնուած
քան մը սուղ ծախելով շահ մը ընել: Բայց ըստ առեւտրական
իրաւագիտութեան՝ վաճառականութիւնն է նախնական կամ բնա-
կան նիւթերու ձեւը փոխել, ձեւը փոխելէ առաջ նոյնութեամբ
կամ ձեւը փոխելէ ետքը ծախել, ամէն տեսակ շարժուն իրեր
փոխադրել կամ փոխանակել, վարձու տալ կամ վարձել, այս գոր-
ծողութիւնները կատարելու կամ անոնց կատարումը դիւրացնելու
միջոցներ, հայթայթել, եւ այս ամէնքը, որոնք վաճառականական
գործառնութիւններ կը կոչուին, շահ մը ընելու նպատակաւ:

Հետեւաբար, ըստ օրինի վաճառական են հետեւեալները՝
 ու վերոյիշեալ գործառնութիւններէն մին կամ միւսը կ'ընեն.

1. ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԵՐԵՐ. — Նախնական նիւթերու (քուշդ, մեսսաֆս, փայտ, եւն.) ձեւը փոխելէ ետքը (կերպաս, մանած, քուշք, եւն.) մեծաքանակ կը ծախեն:

2. ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ. — Մեծ դրամագլխի տէրեր, որ մեծ քանակութեամբ վաճառք կը գնեն ուղղակի արտադրողէն կամ գործարանատէրէն՝ տակառով, հակով, սնտուկով, պարկով եւն., եւ կը ծախեն նոյնութեամբ կամ ծրարով, տուգինայով եւն.:

Վաճառականութիւն. — Commerce, Թիճարէք تجارت
Առևտրական իրաւագիտութիւն. — Droit commercial, Հնչոնչը
pիճարէք حقوق تجارت

Վաճառականական գործառնութիւններ. — Opérations commerciales,
Մուտակիչաբը թիւարիյէ معاملات تجاريه

Գործարանատէր. — Fabricant, Գաւառիկ فابريکچی
Մեծաքանակ վաճառական. — Négociant en gros, Թօփսաւնդ

طوپد انجی

3. ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ. — Մեծաքանակ վաճառականներէն կը գնեն եւ սպառողին կը ծախեն աւելի փոքր քանակութեամբ, այսինքն հատով, մէկըով, կանգունով, քիւլով, օխայով եւն.:

4. ՆԱԻԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ. — Նաւ կը վարձեն, ու կը յարդարեն՝ վաճառքի եւ ճամբորդի փոխադրութիւնը կատարելու համար:

5. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՂՆԵՐ. — Սովորաբար մեծ դրամագլխով ընկերութիւններ են, որ ծովու, հրդեհի եւ ուրիշ տեսակ վրտանգներու պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեն՝ փոխարէն ստանալով նախապէս որոշուած վարձք մը, որ ապահովագիւն կը կոչուի:

6. ՍԵՂԱՆԱԻՈՐՆԵՐ. — Իբրեւ միջնորդ կը ծառայեն դրամ փոխ առնողներու եւ դրամ փոխ տուողներու միջեւ, այսինքն պզտիկ տոկոսով փոխառութիւն եւ բարձր տոկոսով փոխատուութիւն կ'ընեն:

7. ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՆԵՐ. — Կը գնեն ու կը ծախեն իրենց անունով, սակայն ուրիշի հաշւոյն, փոխարէն ստանալով կատարուած գործառնութեան գումարին վրայ հարիւրին բան մը՝ որ յանձնառողչեք կը կոչուի:

8. ՄԻՋՆՈՐԴՆԵՐ. — Շատ անգամ կը պատահի որ մէկը բան մը ունի ծախելու եւ գնող կը փնտռէ, եւ կամ, փոխադարձաբար, բան մը կ'ուզէ գնել եւ ծախող կը փնտռէ: Արդ, մասնաւոր մարդիկ կան, որոնց գործն է ծախողին գնող եւ գնողին ծախող գտնել, ու անոնց միջեւ համաձայնութիւնը դիւրացնել: Ասոնք միջնորդ կը կոչուին եւ իրենց միջոցաւ կատարուած գործառնութեան գումարին վրայ կը ստանան հարիւրին բան մը՝ որուն միջնորդչեք կ'ըսեն:

2. Վաճառականութեան գլխաւոր ճիւղերը. — Վաճառականութիւնը երեք ճիւղ ունի.

1. — ճարտարառութեան, որ կը կայանայ բնական արտադրութիւնները, ինչպէս քար, ածուխ, երկաթ, փայտ, բամպակ եւն. ձեռք բերելու եւ կամ ձեւը փոխելու մէջ:

Փոքրաքանակ վաճառական. — Marchand en détail, Բերաֆեկեֆի Միջնորդ. — Courtier, Տեղալ دلال

Նաւայարդար. — Armateur, Կեւի միւսկիկի Կի Եջի ڪمپرائيزر

Ապահովագրող. — Assureur, Սիկուրքան Կի ڪمپرائيزر

Սեղանաւոր. — Banquier, Պակֆեր ٻانڪر

Յանձնակատար, — Commissionnaire Բուխիոլին ڪميسيونر

Յանձնառողչեք. — Commission, Բուխիոլի ڪميسيون

Միջնորդչեք. — Courtage, Տեղալի ڪميسيون

Ճարտարապետութեան. — Industrie, Սեկտ ڪمپرائيزر

2. — Բռն վաճառականութիւն, որ կը կայանայ վաճառքներու փոխանակութեան, առուծախի մէջ:

3. — Սեղանաւորական գործառնութիւններ, այն է գանազան արժէքներու, դրամի, առեւտրական թղթերու, արժէթղթերու (պարսաթուղթ, բաժնեթուղթ) եւն.ի վրայ գործառնութիւններ:

Առաջին եւ երրորդ ճիւղերը մեր նիւթէն դուրս ըլլալով, մենք հոս պիտի խօսինք մասնաւորաբար երկրորդ ճիւղին՝ այսինքն բռն վաճառականութեան վրայ:

3. Բռն վաճառականութիւն. — Բռն վաճառականութիւնը կը բաժնուի՝

Ա. Վաճառքի քանակութեան տեսակէտով՝ երկուքի.

1. — Մեծաքանակ, այն է զնել ու ծախել մեծ քանակութեամբ, եւ կը կատարուի արտադրողներու եւ մեծաքանակ վաճառողներու միջեւ:

2. — Փոքրաքանակ, այն է մեծ քանակութեամբ զնուած վաճառքները փոքր քանակութեամբ ծախել, եւ կը կատարուի փոքրաքանակ վաճառողներու եւ սպառողներու միջեւ:

Բ. Աշխարհագրական տեսակէտով՝ երկուքի.

1. — Ներքին վաճառականութիւն, որ տեղի կ'ունենայ միեւնոյն երկրին բնակիչներուն միջեւ:

2. — Արտաքին վաճառականութիւն, որ կը կատարուի օտար երկիրներու միջեւ:

Արտաքին վաճառականութիւնն ալ կը բաժնուի երեքի.

1. — Ներածումն, այն է օտար երկիրներէ վաճառք բերել:

2. — Արտածումն, այն է օտար երկիրներ վաճառք ղրկել:

3. — Թրանզիթ, կը կայանայ երկրէ մը ուրիշ երկիր ղրկուած

Բռն վաճառականութիւն. — Le commerce proprement dit, Le négoce, Թիճարէք تجارت

Սեղանաւորական գործառնութիւններ. — Opérations de Banque, Դանխա մուշաւէշաքը بانقه معاملات

Մեծաքանակ. — En gros, Թօփսան طوپدن

Փոքրաքանակ. — En détail, Բէրափէկէսէ Բրա քենده

Ներքին վաճառականութիւն. — Commerce intérieur, Թիճարէքքր saխիլիյէ تجارت داخلیه

Արտաքին վաճառականութիւն. — Commerce extérieur, Թիճարէքքր խարիճիյէ تجارت خارجیه

Ներածումն. — Importation, Իսհալաթ ادخالات

Արտածումն. — Exportation, Իհրաճաթ اخراجات

Թրանզիթ. — Transit, Թրանսիթ ټرانسيت

վաճառքները երրորդ երկրէ մը անցընելու մէջ. օրինակի համար, Անգլիայէն Պարսկաստան վաճառք ղրկել Թուրքիոյ ճամբով:

4. Վաճառք. — Ամէն ինչ որ կրնայ փոխանակուիլ, զընուիլ ու ծախուիլ այսինքն վաճառականութեան նիւթ ըլլալ՝ վաճառք կը կոչուի:

Վաճառքները կը բաժնուին երեք տեսակի.

1. — Բնական արտադրութիւններ կամ նախնական նիւթեր, այսինքն ինչ որ նոյնութեամբ կը գտնուի բնութեան մէջ, ինչպէս հանածոյներ (երկաթ, քար, հանձաժուխ եւն.), բուսեղէններ (ցորեն, պրսուղ, քամպակ եւն.), կենդանիներ եւ անոնց արտադրութիւնները (կով, ձի, կաթ, բուրդ եւն.):

2. — Ճարտարարուեստական արտադրութիւններ, այն է բնական արտադրութիւնները մարդոց աշխատութեամբ կերպարանափոխուած, ինչպէս (մեքենայ, գործիք, կերպաս, պանիր եւն.):

3. — Արժեքներ, այսինքն դրամներ, առեւտրական թուղթեր, արժէթուղթեր:

5. Վաճառքներու կշիռը. — Վաճառքներու մեծագոյն մասը, տեղէ մը ուրիշ տեղ փոխադրուելու համար, անպատճառ պէտք ունին որ եւ է բանի մը մէջ ղրուելու, ինչպէս սընտուկի, պարկի, տակառի եւն. մէջ: Այդ գործողութիւնը կը կոչուի պատասխան եւ ատկէց յառաջ կուգան վաճառքին զանազան կշիռները, այսինքն՝

1. — Անզուտ կշիռ, որ կը ներկայացնէ թէ՛ վաճառքին եւ թէ՛ պատատին կշիռները միանգամայն:

2. — Չուտ կշիռ, որ բուն վաճառքին կշիռն է՝ առանց պատատին կշիռը հաշուելու:

3. — Ապրայ, որ պատատին կշիռն է եւ որ, աւելնալով զուտ կշիռն վրայ, անզուտ կշիռը կուտայ:

6. Վաճառքներու գինը. — Նախնական ժամանակներու մէջ՝ վաճառքները կը փոխանակուէին ուրիշ տեսակ վաճառքներով. այս գրութիւնը կը կոչուէր փոխանակութիւն, եւ կարգ մը դժուարութիւններ եւ անպատեհութիւններ ունէր: Երբ

Վաճառք. — Marchandises, Էմքիա امعه [ابتدائيه]

Նախնական նիւթք. — Matières premières, Միվասը իպքիսաիկ مواد

Ճարտարարուեստական արտադրութիւն. — Produit industriel, Մա-

Արժէք. — Valeur, Քըյմէք قیمت մույաքը սեկաիկ معمولات صناعيه

Պատատութ. — Emballage, Ամպայաթ امبالاژ

Անզուտ կշիռ. — Poids brut, Սըգլէքը դայրի սափիկ ثقلت غير صافيه

Չուտ կշիռ. — Poids net, Սըգլէքը սափիկ ثقلت صافيه

Ապրայ. — Tare, Տարա طاره

Փոխանակութիւն. — Troc, Թրամք طراميه

արծաթն ու ոսկին գտնուեցան եւ դրամը հնարուեցաւ, մարդիկ սկսան վաճառքի փոխարէն դրամ առնել եւ այդ դրամով գնել իրենց պէտք ունեցածները, որով վաճառքներու արժէքը դրամով սահմանուեցաւ: Դրամի այն քանակութիւնը, որ վաճառքի մը արժէքը կը ներկայացնէ, այդ վաճառքին գինը կը կոչուի:

Վաճառք մը 3 տեսակ գին կ'ունենայ. գնման գինը, արժեքինը եւ վաճառման գինը (Տէ՝ Բ--Բ. Ա--Բ. Բ--Բ. Բ--Բ. 82):

7. Վաճառքներու փոխադրութիւնը. — Վաճառականութեան յառաջդիմութեան տեսակէնով՝ փոխադրութիւններն ամէն քանէ աւելի կարելոր են. վասն զի գնողը վաճառքին որակին եւ գինին հետ միանգամայն եւ երբեմն անոնցմէ աւելի նկատողութեան կ'առնէ թէ գնած վաճառքը պիտի կրնա՞յ դիւրաւ եւ աժան կերպով փոխադրել: Ասոր համար է որ փոխադրութեան լաւագոյն միջոցները ունեցող երկիրներու վաճառականութիւնը ամենէն աւելի փայլունն է:

Փոխադրութիւններն երկու գլխաւոր տեսակի կը բաժնուին.

1. — Յամաքային փոխադրութիւններ, որ կը կատարուին ցամաքի վրայ՝ ծիով, սայլով, երկաթուղիով եւն.: Գետերու վրայ եղած փոխադրութիւններն ալ ցամաքային փոխադրութիւն կը համարուին:

2. — Ծովային փոխադրութիւններ, որ կը կատարուին ծովու վրայ:

Առաջող կը կոչուի այն որ շոգենաւին, երկաթուղիին, սայլապանին, ջորեպանին եւն. վաճառք մը կը յանձնէ ուրիշ տեղ մը փոխադրուելու համար:

Ընդունող կը կոչուի այն որու պէտքի յանձնուի այդ վաճառքը:

Փոխադրութեան վարձքը կը կոչուի. Փոխադրողէ՛ք՝ ցամաքային փոխադրութիւններու համար, եւ Նաւորոյ՛ք՝ ծովային փոխադրութիւններու համար:

Փոխադրութիւնները կը կատարուին ընդհանրապէս շոգենաւային եւ երկաթուղիի ընկերութիւններու, ջորեպաններու, սայլապաններու եւն. միջոցաւ: Կան նաեւ մասնաւոր անհատներ կամ

Վաճառքներու փոխադրութիւն. — Transport des marchandises, Էմվալ ու Կմթիա նազրիյաքը
 Գամաքային փոխադրութիւն. — Transport terrestre, Նազրիեաքը
 Առաքող. — Expéditeur, Միւրսիլ مرسل نقلات يريه
 Ծովային փոխադրութիւն. — Transport maritime, Նազրիյաքը
 Փոխադրողէ՛ք — Port, Նազրիյէ نقله نقلات بحريه
 Ընդունող. — Destinataire, Միւրսիլ իյիյէ مرسل اليه
 Նաւորոյ՛ք. — Nolis կամ Frêt, Նավյուն ناولون

ընկերութիւններ, որ Փոխադրութեան յանձնառու կը կոչուին եւ կը ստանձնեն փոխադրութիւններ կատարել:

Փոխադրութիւնը անժախս կը կոչուի, երբ փոխադրողէքը ղրկողին վրայ է, իսկ վճարելի կը կոչուի, երբ ընդունողին վրայ է:

Փոխադրողէքը կը հաշուուի վաճառքի կշիռին, ծաւալին կամ արժէքին վրայ:

Փոխադրութիւններու առթիւ գրուելիք գրութիւններու գլխաւորներն են.

1. — Փոխադրագիր՝ կառքով, ծիով կամ ջորիով փոխադրութիւններու համար:

2. — Առաքման զեկուցագիր եւ Առաքման ընկալագիր՝ երկաթուղիով փոխադրութիւններու համար:

3. — Բեռնագիր՝ ծովային փոխադրութիւններու համար:

Այս գրութիւններուն մէջ պէտք է նշանակուած ըլլան թուականը, ղրկուած վաճառքներուն տեսակը, կշիռը, թիւը, նըշանագիրը (մարֆա), պատատումի եղանակը, (սընտուկ, — տակառ, պարկ), ղրկողին անունն ու տեղը, կառապանին կամ նաւուն ու նաւապետին անունը, ընդունողին անունն ու հասցէն, պայմա, նաժամը՝ որու միջոցին փոխադրութիւնը պէտք է կատարուի, փոխադրողէքին քանակն ու վճարուած ըլլալը կամ ոչ, յապադումի պարագային պահանջուելիք վնասուց հատուցումը, եւն.: Այս թղթերուն վրայ մէկ ղրուշնոց (մաֆրու) դրոշմաթուղթ դնելու է:

Բեռնագիրը տեսակ մը ընկալագիր է, որով նաւապետ մը կը յայտարարէ ստացած ըլլալ այն վաճառքները, որոնց փոխադրութիւնն ստանձնած է:

Բեռնագիրը կրնայ գրուիլ կրողին, որոշեալ անձի մը անունին կամ սովորաբար հրամանին: Պէտք է շինուի չորս օրինակ, նաւապետին, ղրկողին, ընդունողին եւ նաւայարդարին համար:

Վաճառում մը Բեռնագրի փոխարէն վճարելի է կ'ըսուի, երբ ծախողը վաճառքին փոխարժէքը կը ստանայ բեռնագիրը յանձնած ատեն:

Փոխադրութեան յանձնառու. — Entrepreneur de transport, Նաֆ-
շիկ միւքաւիսի نقلیه متعهدی

Անժախս. — Franco կամ En port payé. Վճարելի. — En port dû.

Փոխադրագիր. — Lettre de voiture, Նագրիյի գաիւկաի نقلیه قائمیه

Առաքման զեկուցագիր. — Déclaration d'expédition, Իրաւաբ ارسالات بیاننامه سی

Առաքման ընկալագիր. — Récépissé, Մագպուզ مقبوض

Բեռնագիր. — Connaissance, Քօնիշիւկէթօ قونشمنطو

Կրողին. — Au porteur, Համիշիկ حامله

Բեռնագրի փոխարէն վճարելի. — Contre connaissance.

8. Վաճառքներու ժամանակսը եւ մաքսատուրք. — Պետութիւններն ալ, անհատներու նման, ծախքեր ունին եւ այդ ծախքերը զոցելու համար զանազան տուրքեր հաստատած են։ Այդ տուրքերէն մէկը, եւ կարեւորագոյնն է մաքսատուրքը։

Մաքսատուրքը օտար երկիրներէ բերուած կամ օտար երկիր դրկուած վաճառքներէն առնուած տուրքն է։ այդ տուրքը զանօժելու համար ամեն երկրի մէջ մասնաւոր վարչութիւն մը կայ, որ Մաքսային վերահսկողութիւն կը կոչուի եւ որուն պաշտօնն է՝

1. — Մաքսատուրքի ենթակայ եղած վաճառքներէն տուրք զանօժել։

2. — Մուտքը արգիլուած վաճառքներու մուտքը արգիլել։

3. — Արտածուած ու ներածուած վաճառքներու վիճակագրութիւնը պատրաստել։

Եւրոպական երկիրներու մէջ վաճառքին կշիռին վրայ, իսկ Թուրքիոյ մէջ վաճառքին արժէքին վրայ տուրք նշանուի։

Գնահատիչ կոչուող մասնաւոր պաշտօնեաներ մաքսատուն հասած վաճառքները մի առ մի կը քննեն եւ արժէք մը որոշելով՝ այդ արժէքին հարիւրին 11 մաքսատուրք կ'առնեն։ Կան սակայն վաճառքներ, որոնց վրայ մաքսատուրք կ'առնուի մասնաւոր թաքիֆայի մը համեմատ, ինչպէս ոսկի, արծաթ, ադամանդ եւն.։

Եթէ վաճառքի արժէքին մասին անհամաձայնութիւն ծագի գնահատիչին եւ վաճառքին տիրոջը միջեւ, տէրը կրնայ մաքսատուրքի փոխարէն վաճառքէն 11 % տալ. այս գործողութիւնը կը կոչուի վաճառքով վճարել։

Թուրքիայէն արտածուած, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկրէ մը եկող ու Թուրքիոյ ճամբով ուրիշ երկիր մը զացող քրանգիք վաճառքներէն 1 % մաքսատուրք կ'առնուի։

Ծանօթութիւն. — Վերը դրուած մաքսային սակացոյցը կրնայ, ժամանակի շրջանին հետ, փոփոխութիւններու ենթարկուիլ։ Այսպէս առաջ ներածումներէն 8 %, եւ ներքին մաքսատուրք անունով Թուրքիոյ մէկ ֆադաֆէն ուրիշ մէկ ֆադաֆէն ծովու ճամբով դրկուած վաճառքներէն ալ 1 % մաքսատուրք կը զանձուէր. վերջը ներածումի մաքսատուրքը 11 % ի քարճրացուեցաւ եւ Սահմանադրութեան վերահաստատութենէն ետքն ալ, ներքին մաքսատուրքը ջնջուեցաւ։

Պաշխանեան պատերազմի հետեւանօք, այս միջոցիս կրկին մաքսային սակացոյցը փոխելու մտադրութիւն մը կայ, սակայն սակաւին վերջնական քան մը որոշուած չէ։

Մաքսատուրք. — Droit de douane, Կուտրիւկ ռկաւի کمرک رسمی

Մաքսային վերահսկողութիւն. — Administration des douanes, Բու-
սումատ Կիւանէքի رسومات اماتى

Գնահատիչ. — Estimateur, Իսթիմատոր استيما تور

Վաճառքով. — En nature, Այնէն عيناً

§ II. — ԱՌԵՒՏԻՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

9. — Վաճառականական ընդհանուր գործառնութիւններու վրայ խօսելէ առաջ, պէտք է խօսինք առեւտրական քաղաքեռու վրայ, որոնք վաճառքին ու դրամին պէս՝ առեւտուրի էական մէկ տարրը կը կազմեն:

Առեւտրական թուղթ կը կոչուին այն գրութիւնները, որոնցմով յանձն կ'առնուի որոշեալ ատեն մը որոշեալ գումարի մը վճարումը: Այս թուղթերը շատ մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանեն վաճառականութեան, վասն զի առանց անոնց՝ վաճառականները ստիպուած պիտի ըլլային կանխիկ դրամով միայն գործ տեսնել, ինչ որ զրեթէ անկարելի է. որովհետեւ երբ վարկ գոյութիւն չունենայ, վաճառականութիւն չըլլար:

Ըստ Օսմ. առեւտրական օրէնքի, առեւտրական թղթերն են փոխանակագիրը, հրամանի մուրհակը եւ բնակավայրի մուրհակը:

Զէքը, որու վրայ պիտի խօսինք իր կարգին, սովորութեամբ միայն առեւտրական թուղթ նկատուած է:

1. — ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

10. Փոխանակագիրը, կամ ինչպէս կը գործածուի սովորաբար առեւտուրի մէջ, փոխգիրը՝ առեւտրական թղթերու ամենէն զըլխաւորն է, որով պահանջատէր մը կը հրամայէ իր պարտապանին որոշեալ պայմանաժամէ մը վերջը որոշեալ գումար մը վճարել երրորդ անձի մը հրամանին, որ այն փոխգրին փոխարժէքը տուած է իրեն կամ խոստացած է տալ:

Հետեւաբար՝ փոխգիր մը պատրաստելու համար երեք հոգիի պէտք կայ. քաշողը՝ այսինքն այն որ կը հրամայէ վճարել, վճարողը՝ այսինքն այն որու կը հրամայուի վճարել եւ կրողը՝ այսինքն այն որու հրամանին պիտի վճարուի:

Քաշողը այն է որ վճարողէն պահանջք մը կամ անոր քով վարկ մը ունի: Կրողը այն է որ քաշողէն պահանջք մը ունի եւ վճարողն ալ այն է որ պարտք ունի քաշողին: Ըսել է քաշողը մէկուն ունեցած պարտքը կը վճարէ միւսէն ունեցած պահանջքովը:

Առեւտրական Թուղթեր. — Effets de Commerce, Սկնկսաքք քիւ-
 քաշող. — Tireur, Քէշիսկահ کشیده جی āvarhjk سندات تجاریه
 Փոխանակագիր. — Lettre de change, կամ Traite, Բօշիյա بولیچه
 Հրամանի մուրհակ — Billet à ordre, Էմրկ մուհարրէր ukնks
 Պարտապան. — Débiteur, Մքսէռնի مديون امره محرز سند (بونو)
 Բնակավայրի մուրհակ. — Billet à domicile, Իգամէքկեաի ukնk³h
 Պահանջատէր. — Créancier, Տաիւل داین اقامتگاه سندی
 Վճարող. — Tiré, Մոհաքապ مخاطب Զէք. — Chèque, چك
 Կրող. — Porteur կամ Bénéficiaire, Համիլ حامل

Փոխգրի մը մէջ պէտք է նշանակուած ըլլան.

1. — Քաշուած թուականը:

2. — Վճարելի գումարը.

Մէյ մը փոխգրին ճակատը՝ թուանշանով Փ. Վ. (փոխանակագիր վասն . . . B. P. պօն քուր . . .) սկզբնատառերէն ետքը, եւ մէկ մ'ալ բուն իսկ փոխգրին մէջ՝ գիրով:

3. — Վճարման թուականը (պայմանաժամ) գիրով:

4. — Քաշողին անունը:

5. — Վճարողին անունն ու հասցէն:

6. — Կրողին անունը:

7. — Արժէքը, այսինքն ինչ որ քաշողն ընդունած է կրողէն (արժեքը կանխիկ կամ դրամով կամ վաճառքով ընդունուած կամ ի հաշիւ):

Փոխգիրը կրնայ քաշուիլ նոյն իսկ քաշողին հրամանին՝ իմ կամ Մեր հրամանին զրուելով: (Տեսնե՛լ փոխանակագրի օրինակները):

11. Օրինական տրամադրութիւններ. — Օսմ. առեւտրական օրէնքի 70րդ յօդուածին համաձայն, որպէս զի փոխգիր մը օրինաւոր ըլլայ, պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.

1. — ՏԵՂԵՐՈՒ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ. — Փոխգիր մը պէտք է անպատճառ քաշուած ըլլայ մէկ քաղքէ ուրիշ քաղաքի մը վրայ. այս պայմանին հակառակ քաշուած թուով մը փոխգիր չի նկատուիր եւ փոխգրի օրէնքներուն ենթակայ չէ:

(Եւրոպական օրէնքները այս պայմանը ջնջած են):

2. — ԹՈՒԱԿԱՆԸ. — Ինչպէս ամէն տեսակ զրուծիւններու, բայց մանաւանդ փոխգրերու համար թուականը մասնաւոր կարեւորութիւն ունի. թուականն է որ պիտի ցուցնէ թէ քաշողը իրաւունք ունէ՞ր փոխգիր քաշելու, որովհետեւ սնանկ վաճառականը չի կրնար փոխգիր քաշել ցորչափ սնանկ վիճակի մէջ է: Վճարման օրը (վճարօր) գտնելու համար ալ կարեւոր է թուականը, վասն զի փոխգիր մը կրնայ վճարելի ըլլալ.

Ա. Տեսօրին, այսինքն ներկայացուած օրը:

Բ. Տեսօրէն կամ թուականէն այսչափ օր ետքը:

Գ. Որոշեալ թուականի մը:

Նոյնպէս ժամանցումը (պարտքի մը ըստ օրինի պահանջելի եղած ժամանակամիջոցին անցած ըլլալը) որոշելու համար թուականը անհրաժեշտ է:

Արժէքը կանխիկ, վաճառքով ընդունուած. — Valeur reçue en espèces, en marchandises, Պէսքի մալէն, նագսկն ախգ օ-

յունան یدلی مالا، نقداً اخذ اولئان

Արժէքն ի հաշիւ. — Valeur en compte, Պէսքի հեսապէն یدلی حساباً

Պայմանաժամ. — Terme, Վաւսկ وعدہ

Ժամանցումը 5 տարի է առեւտրական թղթերու համար, այսինքն մինչեւ 5 տարի չի վճարուած առեւտրական թուղթով մը կարելի է մէկուն սնանկութիւնը պահանջել, իսկ 15 տարի՝ սովորական մուրհակներու համար:

3. — ԳՈՒՄԱՐԻՆ ՈՐՈՇԵԱԼ ԸԼԼԱԼԸ. — Կրողը վճարողէն որոշ գումար մը պէտք է պահանջէ, որպէս զի վէճ չի ծագի: Օրինակի համար՝ երբ քաշողը փոխգրին մէջ ըսէ վճարողին. «Ինձի ունեցած պարսիկ վճարե Բ.ի հրամանին», այդ թուղթը փոխգիր ըլլալէ կը դադրի:

4. — ՎՃԱՐՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆԸ. — Շատ որոշակի գրուած ըլլալու է: Այդ անունէն կախում ունի փոխգրին ուրիշներու ծախուելու դիւրութիւնը. անվստահելի անձի մը վրայ քաշուած փոխգիր մը ոչ ոք կը գնէ: Մէկը իր վրայ փոխգիր չի կրնար քաշել, այդ կերպ թուղթ մը մուրհակ կ'ըլլայ, քանի որ պարտականն ալ վճարողն ալ ինքն է:

5. — ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ ԵՒ ՎՃԱՐՄԱՆ ՏԵՂԸ. — Որոշ պէտք է ըլլայ. օրինակի համար այսինչին մահէն ետքը, կամ անձրեւ գալուն եւ կամ անորոշ տեղ մը վճարելի փոխգիր չըլլար:

6. — ՊԱՏՃԱՌԸ (արժեքը). — Որոշապէս գրուած ըլլալու է թէ փոխգիրը ի՛նչ քանի փոխարէն քաշուած է. «Ինձի համար այսինչին այսչափ դրշ. տշեք» գրուած թուղթ մը փոխգիր չի համարուիր:

7. — ԿՐՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆԸ. — Վճարող անձը պէտք է գիտնայ թէ ո՛րու պիտի վճարէ:

8. — ՀՐԱՄԱՆԻՆ. — Փոխգիրը դիւրութեան համար հնարուած ըլլալով՝ պէտք է գրուած ըլլայ այսինչին հրամանին, որպէս զի ի հարկին կարելի ըլլայ մէկէն ուրիշին փոխանցուիլ:

9. — ՔԱՇՈՂԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ. — Առանց ստորագրութեան փոխգիր մը սովորական մուրհակի մը արժէքն ալ չունենար: Այս պարագան ա՛յնքան ակներեւ է որ, օրէնքին մէջ չէ յիշուած անգամ: Ըստ օրինի՝ ստորագրութեան եւ անձնական կնիքին (մեօհիւր) միջեւ տարբերութիւն չկայ թէեւ, բայց փաճառականութեան մէջ աւելի ստորագրութիւն կը դնեն, իսկ երբեմն ալ թէ՛ ստորագրութիւն եւ թէ՛ կնիք:

Այս ինը պայմաններէն դուրս կայ նաեւ դրոշմաթուղթի պայմանը: Իրաւ է որ առանց դրոշմաթուղթի փոխգիր մը իր արժէքը չի կորսնցներ, բայց դրոշմաթուղթի օրէնքին 14րդ յօդուածը տուգանք սահմանած է այդ կարգի փոխգրեւուն — Իւրսքանչիւր 100 զրշ. ին 5 զրշ. — Նոյնպէս կ'ըսէ թէ դրոշմաթուղթ չունեցող կամ պակաս դրոշմաթուղթ կրող փոխգիր մը առեւտրական օրէնքին 76 եւ 78րդ. յօդուածներով սահմանուած համեաշխոշեկեկ չի կրնար օգտուիլ, այսինքն փոխանցողները (Տե՛ս Հաս. 14 եւ 15)

Ժամանցում. — Prescription, Միռուրը գեման مرور زمان

պատասխանատուութենէ կ'ազատին եւ կը մնան միայն քաշողն ու վճարողը:

12. Փոխարէն. — Այն բանն է զոր քաշողը պէտք է ունենայ վճարողին քով: Այդ կրնայ ըլլալ քաշողին կողմէ ղրկուած վաճառք կամ դրամ, վճարողին վրայ պահանջք, կամ վճարողին կողմէ քաշողին հանդէպ բացուած վարկ: Առանց փոխարէնի քաշուած փոխգրեքը բացը ֆաշոշած կը կոչուին: Այս տեսակէն են նաեւ դիւրութեան թուղթ կամ ֆաշեմ ֆաշեւ ըսուածները, զոր դրամական անձկութիւն ունեցող վաճառականներ իրարու վրայ կը քաշեն՝ առանց իրարմէ ո եւ է պահանջք ունենալու, եւ յետոյ զանոնք սեղանաւորներու զեղչել տալով՝ դրամ կը հայթայթեն քիչ մը ատենի համար:

Փոխարէնին չղրկուելէն յառաջ գալիք ամէն պատասխանատուութիւն քաշողին կը պատկանի: Փոխգիր մը քաշուած ատեն փոխարէնը ղրկել անհրաժեշտ պայման չէ, կը բաւէ որ վճարորդին ղրկուած, այսինքն վճարողին ձեռքը հասած ըլլայ:

13. Ընդունելութիւն. — Այն գրութիւնն է, որով վճարողը իր ստորագրութեամբը յանձն կ'առնէ նշանակեալ գումարը որոշեալ պայմանաժամին վճարել: Ընդունելութիւնը փոխգրին վրայ շեղակի յաճախ կարմիր մելանով, ընդունուած է գրելով, թուականը դնելով եւ ստորագրելով կ'ըլլայ: Փոխգիր մը մինչեւ որ վճարողին կողմէ ընդունուի՝ իրական արժէք մը չունենար, եւ ընդունուած փոխգիր մը շատ աւելի դիւրաւ կրնայ ձեռքէ ձեռք անցնիլ: Ընդունելութիւնը կրնայ կատարել տալ քաշողը կամ կրողը եւ կամ փոխանցողները: Վճարողը պարտաւոր է ընդունիլ՝ եթէ փոխարէնն արդէն ստացած է, միայն կրնայ ընդունելէ առաջ 24 ժամ սպասցնել՝ քաշողին հաշիւը քննելու համար: Բայց փոխգիր մը ընդունիլը չի նշանակեր թէ վճարողն անոր փոխարէնն անպատճառ ստացած է, որովհետեւ քաշողին պատիւը յարգած ըլլալու համար կրնայ ընդունած ըլլալ, որով ամէն ատեն կրնայ փոխարէնը պահանջել քաշողէն, պայմանաւ որ կարենայ հաստատել թէ չէ ստացած. բայց ընդունած ըլլալու հետեւանքը սա է որ, պայմանաժամին պէտք է վճարէ այդ փոխգիրը եւ յետոյ ինքը դիմէ քաշողին:

14. Փոխանցում. — Փոխանակագրի կրողը, շատ անգամ դրամի պէտք ունենալով՝ չի կրնար մինչեւ վճարօրը սպասել, եւ փոխանակագիրը ուրիշի մը տալով, այսինքն այդ փոխանակագրին վրայ ունեցած իր իրաւունքը ուրիշի մը փոխանցելով, դրամ կառնէ. այս գործողութիւնը կը կոչուի փոխանցում: Փոխանցումը

Համերաշխութիւն. — Solidarité, Գեֆալեթի միւթքսէշսիշէ کفالت
 Փոխանցում. — Endossement, Ժիւրو جيره متسلسله
 Փոխարէն. — Provision, Գարշըրըڤ قارشولوق
 Ընդունելութիւն. — Acceptation, Գապուշ قبول [چكمك]
 Բացը քաշել. — Tirer à découvert, Գառշըրիսըڤ قارشولوقسز
 Դիւրութեան Թուղթ. — Effet de complaisance.

կատարողը կը կոչուի փոխանցող, իսկ այն որու հրամանին կը փոխանցուի՝ ստացող:

Փոխանցումը կը կատարուի փոխգրին ետին գրելով ինչ որ կը տեսնուի. օրինակին մէջ: Հետեւաբար փոխանցում մը ըստ օրինի կատարեալ ըլլալու համար՝ հարկաւոր է. — 1° Թուականը. — 2° Փոխգրին արժէքը ի՛նչ ձեւով ստացուած ըլլալը. — 3° Անունը այն անձին՝ որուն հրամանին կը փոխանցուի. — 4°. Փոխանցողին ստորագրութիւնը:

Ստացողն ալ, իր կարգին, կրնայ, եթէ պէտք ունենայ, միեւնոյն ձեւով ուրիշին փոխանցել նոյն փոխգիրը եւ այսպէս յաջորդաբար: Եթէ փոխանցողներն ա՛յնքան շատ ըլլան որ, փոխգրին ետին տեղ չի մնայ գրելու, ուրիշ թուով մը կը փակցնեն, որ երկայնորդ կը կոչուի եւ փոխանցումները կը շարունակուին անոր վրայ:

Փոխանցումը փոխգրեւոր յատուկ գործողութիւն մը չէ. ամէն թուով որ հրամանի գրուած է՝ կրնայ ուրիշին փոխանցուիլ միեւնոյն պայմաններով: Օրինակի համար՝ հրամանի գրուած բեռնագրի մը տէրն ալ կրնայ միեւնոյն կերպով զայն փոխանցել ուրիշին, այդ վաճառքներուն վրայ իր ունեցած իրաւունքը անոր թողլով:

15. Համերաշխութիւն. — Կը նշանակէ այն պատասխանատուութիւնը զոր քաշողը, ընդունողը, փոխանցողները կը ստանձնեն հաւասարապէս վերջին ստացողին հանդէպ, որ կ'ըլլայ իրական կրողը, այսինքն այս վերջինը իրաւունք ունի անոնց դիմելով վճարումը պահանջել՝ եթէ վճարողը չի վճարէ, պայմանաւ որ սակայն ժամանակին բոլորած ըլլայ (Տես՝ Հատ. 22):

Փոխանցող մը, հետեւաբար, պատասխանատու է իրմէ ետքի փոխանցողներուն հանդէպ, իսկ իրմէ առջի փոխանցողներն իրեն պատասխանատու են:

16. — Փոխանակագրին առաջին օրինակէն զատ՝ կարելի է շինել 2րդ եւ 3րդ օրինակներն ալ, առաջինին կորսուելու պարագային՝ միւսները գործածելու համար: Ասկից զատ, երբ առաջինը ընդունելութեան դրկուած է, երկրորդը՝ արդէն կը ծախուի առանց առաջինին գալուն սպասելու. յետոյ գնողը երկրորդը ներկայացնելով՝ կը ստանայ առաջինը, որ ընդունուած եւ վերադարձուած կ'ըլլայ:

Ինչպէս օրինակներուն մէջ ալ կը տեսնուի, փոխանակագրերու այս երեք օրինակներէն իւրաքանչիւրին վրայ պէտք է գրել.

Փոխանցող. — Cédant, ճիրանքաى جيرانته

Ստացող. — Cessionnaire, Մեքրուդուէն իշեյի مفروغ اليه

Երկայնորդ. — Allonge, Ալոնջه آلونج

Տեսօրին. — A vue կամ A présentation, Իրայիսիսիսك ارائه سنده

Հրամանին. — A l'ordre, Էմրիսիک امرينه

Վճարօր. — Echéance, Հուրուշի վաւشك حلول وعده

Առաջինին վրայ. «Երկրորդն ու երրորդը ոչ գոյով»:
Երկրորդին վրայ. «Առաջինը եւ երրորդը ոչ գոյով»:
Երրորդին վրայ. «Առաջինը եւ երկրորդը ոչ գոյով»:

17. — Փոխգրեւն ու հրամանի մուրհակները հետեւեալ համեմատական դրոշմաթուղթերուն ենթակայ են.

1 էն մինչեւ	100 դրշ.	10 փր.
101 » »	1 000 »	20 »
1 001 » »	2 000 »	40 »
2 001 » »	10 000 »	40 »
10 001 » »	100 000 »	2 1/2 դրշ.
100 000 » վեր	» 10 000 » »	5 »

2. — ՀՐԱՄԱՆԻ ՄՈՒՐՀԱԿ

18. — Հրամանի մուրհակը այն առեւտրական թուղթն է, որով անձ մը յանձն կ'առնէ որոշեալ թուականի մը երկրորդ անձի մը հրամանին վճարել որոշ գումար մը, որու փոխարէնը ի'նչ կերպով (դրամով, վաճառքով եւն.) ստացած ըլլալը կը յայտնէ (Տեսնէ՛ զօրինակները):

Հրամանի մուրհակը անով կը տարբերի փոխգրէն որ, պարտականն ու վճարողը միեւնոյն անձն է, մինչդեռ փոխգրին մէջ երրորդ մըն է որ կը վճարէ:

Փոխանցումի եւ համերաշխութեան համար ի'նչ որ ըսուեցաւ փոխգրի մասին, նոյնն են նաեւ հրամանի մուրհակին համար:

Հրամանի Մուրհակի Օրինակներ

Կ. Պոլիս, 1/14 Յունիս 1913

Լ. Օսմ. **150**

Թուականիս երեսուն եւ մէկ օր վերջ պարսիմ վճարել
Ասասուր եֆ. Մանեսսեանի հրամանին միմիայն **Հարիւր
Յիսուն Օսմանեան Ոսկի**, փոխարէնը ապրանք ընդունած եմ:

Կ. Պոլիս 1/14 Յունիս 1913

7 1/2 Ղրշ.

Թիւ **235**

Հասցէ
Պոլիս, Այնալը խան, թիւ 7.

Տիգրան Գաբումանեան

Constantinople le 14 Juin 1913.

B. P. Ltq. 75,25.

Au vingt Septembre prochain, je paierai à l'ordre de Monsieur K. Mansukian, la somme de **Livres Turques Soixante Quinze et 25/100**, valeur reçue en marchandises.

Constantinople le 14 Juin 1913

N° 37

Timbre
Ps. 4

M. Torossian

65. Sultan Hamam, Cons/ple.

M. Torossian

لیرای عثمانی

۱۵۰

بالکز بوز الی عدد لیرای عثمانی در

تاریخچه آلتیه بر کوه صکره قهوه تاجری آرتین افندی
یا یازبانه امرینه بروجه بالا بالکز بوز الی عدد لیرای عثمانی
تأدیه ابدیه حکم برلی مالا مضبوط اولمشدر

ل ۱۴ حزیران سنه ۱۳۲۹

در سعادت جاملی خاند ۲۰ نومر وده

نومرو ۱۲۳

محمد توفیق

لیرای عثمانی ۳۰

در سعادت بانو اونوماه

حسین حسنی افندی امریه اونوز عمر د ایرای عثمانی تأدیه ایریکز

۱ حزیران سنه ۱۳۲۹

علی حیدر

۲۰ پار. لق. مقطوع پول

20. Օրինական ծանոթութիւններ. — Օսմ. առեւտրական օրէնքին մէջ չէքի մասին ո եւ է ծանօթութիւն չկայ, եւ ինչպէս ըսինք, սովորութեամբ է միայն որ իբր առեւտրական թուղթ ընդունուած է, որովհետեւ վաճառականները, դրամատուները եւ նոյն իսկ կառավարական գանձը չէքը իբրեւ վճարման միջոց ընդունած են: Միայն դրոշմաթուղթի օրէնքն է որ չէքի մասին կը խօսի, երբ կ'ըսէ թէ չէքերուն 20 փարայի դրոշմաթուղթ պէտք է փակցնել:

Չէքի մը փոխարէնը պէտք է պատրաստ ըլլայ, կամ քաշողը վճարողին քով վարկ մը ունենալու է: Աւանց փոխարէնի չէք քաշելուն քացը ֆաշել կ'ըսեն:

Չէք մը պէտք է ներկայացուի եւ գանձումը պահանջուի քաշուած թուականէն մինչեւ հինգ օր՝ (ֆաշուած օրն ալ հաշուելով) եթէ միեւնոյն քաղքին մէջ վճարելի է, իսկ մինչեւ ութ օր, եթէ տարբեր քաղքի մէջ վճարելի է: Սակայն այս տրամադրութիւնը զրեթէ բնաւ նկատի չառնուիր, մանաւանդ տարբեր քաղքի վրայ քաշուած չէքերու համար:

Հրամանի քաշուած չէքի մը վրայ ստորագրութիւն ունեցողներն ալ հաւասարապէս պատասխանատու են վճարման համար. քայց եթէ սոյն հինգ կամ ութ օրերն անցնին, միայն քաշողը պատասխանատու կը մնայ:

4. — ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԻ ՄՈՒՐՀԱԿ

21. — Բնակավայրի մուրհակը պարզ հրամանի մուրհակ մըն է, միայն թէ պարտականը յանձն կ'առնէ այդ գումարը վճարել ուրիշ տեղ մը, մինչդեռ հրամանի մուրհակը վճարելի է ստորագրուած տեղւոյն մէջ, եւ փոխգրէ մը անով կը տարբերի որ, ստորագրողն ու վճարողը միեւնոյն անձն է:

Բնակավայրի մուրհակն ալ հրամանի կը շինուի եւ ենթարկուած է միեւնոյն օրինական տրամադրութիւններուն:

Վասն ստացման. — Pour acquit, Մաֆպուզըմ օրնըշ իւր مقبوضه اولمشدر

ԲՈՂՈՓՈՒՄ

22. — Առեւտրական թուղթ մը (չեֆ, փոխանակագիր, մուրհակ եւն.) բողոքել՝ կը նշանակէ այդ թղթին շրնդունուիլը կամ չվճարուիլը պաշտօնապէս հաստատելով՝ իմացնել պարտական կամ պատասխանատու անձին կամ անձերուն թէ դրամը ծախքերով եւ վնասներով միասին պիտի պահանջուի:

Առեւտրական թուղթ մը երկու պատճառով կը բողոքուի.

1. — Չընդունուելուն համար (փոխանակագիրներուն յատուկ):

2. — Չվճարուելուն համար (բոլոր առեւտրական թղթերուն յատուկ):

Վճարումը մերժուած թուղթ մը պէտք է բողոքել վճարօրէն մինչեւ 24 ժամ. հակառակ պարագային բոլոր փոխանցողները պատասխանատուութենէ կ'ազատին եւ միայն քաշողն ու վերջին կրողը կը մնան դէմ առ դէմ:

Երբ ընդունուելութեան համար թուղթ մը ներկայացուի եւ վճարողը գումարին մէկ մասին համար միայն ընդունի, մնացորդին համար պէտք է բողոքել:

Բողոքումի գործողութիւնները կը կատարուին նօսարներու միջոցով, իսկ նօտար չի գտնուած տեղերը՝ դատարանին աւագ քարտուղարներուն ձեռքով: Ուրիշ կերպով եղած բողոքումները, ինչպէս նամակով, բերանացի, երրորդի մը միջոցով եւայլն ու եւէ օրինական կարեւորութիւն չունին:

§ III. — ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

23. — Վաճառականին զլիսաւոր գործառնութիւններն են.

1. — Գնում եւ վաճառում զանազան վաճառքներու:

2. — Հայթայթիչներուն ունեցած պարտքերուն վճարումը, եւ յաճախորդներէն ունեցած պահանջքներուն զանձումը:

3. — Վերոյիշեալ զանազան գործառնութիւնները հաստատող գրութիւններու պատրաստութիւնը:

ԳՆՈՒՄ-ՎԱՃԱՌՈՒՄ

24. — Գնում-վաճառումը այն կրկին գործողութիւնն է, որով անձ մը, այն է վաճառողը, յանձն կ'առնէ այսինչ վաճառքը յանձ-

Բողոքում, բողոքել. — Protêt, protester, Բրօքսքո ڤروٽستو

Չընդունուելուն համար. — Faute d'acceptation, Ասկմը գապուշ عدم قبول ڤروٽستوسى propkoupou

Չվճարուելուն համար. — Faute de paiement, Ասկմը քհ'սիյէ քո-عدم تأديه ڤروٽستوسى propkoupou

Վաճառող. — Vendeur, صائى քհօքօւր

Նօտար. — Notaire, Մուգալեյաք մուհարրիրի مقاولات محرى

Գնում-վաճառում. — Achat-Vente, Ահգ ու իքաى اخذ واعطا

նել անձի մը, այն է գնողին, որ անոր փոխարժէքը կը վճարէ կամ
կը խոստանայ վճարել: Հետեւաբար ինչ որ մէկուն համար գնում
է, միւսին համար վաճառում է, եւ փոխադարձաբար:

Երկու տեսակ գնում եւ վաճառում կայ.

1. — Ուղղակի գնում-վաճառում, զոր վաճառականը ինքը
կը կատարէ ուղղակի եւ իր հաշւոյն:

2. — Անուղղակի գնում-վաճառում, զոր յանձնակատարը կը
կատարէ երկրորդի մը հաշւոյն:

Ուղղակի գնում-վաճառումը կը պարունակէ.

1. — Գնողին ապսպրանքը կամ յանձնարարութիւնը, որ
երկու կերպով կ'ըլլայ.

Ա. Բերանացի՝ երբ գնողն ու ծախողը միեւնոյն հրապարակի
վրայ են, եւ երբ մանաւանդ խնդիրը փոքր քանակութեան վրայ է:

Բ. Գրաւոր՝ երբ գնողն ու ծախողը տարբեր տեղեր են եւ կամ
երբ խնդիրը մեծ քանակութեան վրայ է:

Գրաւոր յանձնարարութիւնը պէտք է պարունակէ՝ վաճառքին
տեսակը, քանակութիւնն ու գինը, պատատումի եւ առաքման եղա-
նակը, յանձնումի ժամանակն ու տեղը, վճարման եղանակը:

2. — Վաճառողին կողմէ վաճառքներուն յանձնումը:

3. — Գնողին կողմէ վաճառքներուն ընդունելութիւնը:

4. — Գնողին կողմէ արժէզինին եւ վաճառման գինին որո-
շումը:

25. Վաճառքներու Յանձնումը. — Վաճառողը, երբ յանձ-
նարարութիւն մը ընդունի, կը սկսի զայն գործադրել եւ վաճառք-
ները յանձնել կամ ղրկել գնողին՝ նախապէս որոշուած պայմաննե-
րով. յետոյ կը պատրաստէ հաշուեցուցակը, այսինքն յանձնուած
կամ ղրկուած վաճառքներուն մանրամասն մէկ հաշիւը, որ պէտք
է ցուցնէ.

Գործողութեան թուականը — Ծախողին անունն ու հասցէն
(ընդհանրապէս տպագրուած) — Գնողին անունն ու հասցէն եւ
ՊԱՐՏԻ քառը (նոյնպէս տպագրուած) — Առաքման եղա-
նակը — Վճարման ժամանակը — Զեղչին քանակը (եթէ կայ) — Վա-
ճառքին տեսակը — Հակին, սնտուկին եւն, կշիւը, թիւը, մարֆան,

Գնող. — Acheteur, Միւշթերի مشتری

Ուղղակի գնում-վաճառում. — Achat-vente direct, Պիլա վաւրքա
աիզ ու իքա اعطا واخذ

Անուղղակի գնում-վաճառում. — Achat-vente indirect, Պիլ վա-
ւրքա աիզ ու իքա اعطا واخذ

Ապսպրանք. — Commande, Սրքարը, سپارش

Յանձնում. — Livraison, Թէսլիմ تسليم

Ընդունելութիւն. — Réception, Թէսէլլիմ تسلیم

Հաշուեցուցակ. — Facture, Փաթուրա فاطوره

— Վաճառքին միութեան գինը (մեքրին, հասին, ֆիլօին եւն.) —
Ընդհանուր գինը — Փոխադրութեան ծախքերը (եթե գնողին վրայ
են), եւ վերջապէս զուտ փոխարժէքը:

Հաշուեցուցականները երկու տեսակ են.

Ա. Գնման Հաշուեցուցակ եւ Բ. Վաճառման Հաշուեցուցակ:

Հաշուեցուցականները ենթակայ են 5 փարանոց դրոշմաւժուղծի:
Երբ փոխարժէքը վճարուի, ծախողը պէտք է 20 փարանոց դրոշմա-
ւժուղծի մը վրայ «Վասն ստացման» գրելով ստորագրէ:

Ծախողը վաճառքին դրկուած ըլլալը կը ծանուցանէ գնողին
մասնաւոր նամակով մը, որ առաջման ծանուցագիր կը կոչուի եւ
որու հետ միասին կը դրկուի նաեւ ընդհանրապէս հաշուեցուցակը:

Գնողն ալ իր կարգին վաճառքներուն ժամանումը, հաշուե-
ցուցակին համաձայն ըլլալը եւ փոխարժէքին դրկողին պահանջքին
արձանագրուած ըլլալը (Տե՛ս Տոմարակալութիւն) կը ծանուցանէ
նամակով մը, որ ընդունելութեան ծանուցագիր կը կոչուի:

26. Անուղղակի Գնում-Վաճառում. — Անուղղակի
գնում-վաճառումի մը համար՝ պէտք է պատրաստել հետեւեալ
գրութիւնները.

1. — Գնողին ապապրանքը:

2. — Հաշուեգիր գնման, զոր կը պատրաստէ գնող յանձնա-
կատարը:

3. — Հաշուեգիր վաճառման, զոր կը պատրաստէ ծախող յանձ-
նակատարը:

4. — Հաշուեգիր ծախուց եւ փոխադրութեան, զոր կը պատ-
րաստէ փոխադրութեան յանձնակատարը:

Հաշուեգիրներն ալ գրեթէ հաշուեցուցականներու յար եւ նման կը
պատրաստուին, միայն յանձնակատարը կ'աւելցնէ այդ առթիւ իր
ըրաժ ծախքերը, իր յանձնառողչէքը, տուած միջնորդչէքը, եւն.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

27. — Գնուած վաճառքի մը փոխարէնը երբ դրամով տրուի՞
կը կոչուի վճարում, իսկ երբ մուրհակով կամ փոխանակագրով տըր-
ուի՞ կը կոչուի կարգադրութիւն:

Վճարումի եղանակին տեսակէտով՝ գնումը երեք տեսակ է.

Առաքման ծանուցագիր. — Avis d'expédition.

Ընդունելութեան ծանուցագիր. — Accusé de réception.

Հաշուեգիր գնման, վաճառման. — Compte d'achat, de vente.

Վճարում. — Paiement, Թե՛սիյաթ تدايت

Կարգադրութիւն. — Règlement, Թե՛սվիյե تسويه

1. — Կանխիկ գնում, երբ վաճառքին փոխարժէքը կը վճարուի յանձնումի ատեն կամ շատ կարճ պայմանաժամէ մը ետքը. Պոլսոյ մէջ մինչեւ 30 օր եղած վճարումները կանխիկ կը նկատուին, իսկ եթէ գնումը վայրկեանին վճարուի՝ անմիջական կանխիկ կը կոչուի:

2. — Ապառիկ գնում, երբ վաճառքին փոխարժէքը կը վճարուի որոշեալ պայմանաժամէ մը ետքը:

3. — Ի հաշիւ գնում, երբ գնողն ու ծախողը փոխադարձաբար իրարու հաշւոյն կ'անցընեն իրարմէ գնած վաճառքներու փոխարժէքը: Այս կերպը տեղի կ'ունենայ այն վաճառականներուն միջեւ, որ յաճախակի գործ ունին իրարու հետ, եւ երբեմն երբեմն, սովորաբար մէկ երկու ամիսն անգամ մը, իրարու հետ հաշիւ կը տեսնեն եւ պարտքերուն տարբերութիւնը միայն կ'առնեն կամ կուտան:

28. Կանխիկ Գնումներ. — Կանխիկ գնումները կը կարգադրուին գլխաւորաբար երեք կերպով.

1. — Հնչուն դրամով: 2. — Չեֆով: 3. — Հաշուական փոխանցումով:

Մէկ քաղքէ ուրիշ քաղաք հնչուն դրամով եղած կանխիկ վճարումները կը կատարուին փոսթայի միջոցով՝ յանձնարարեալ նամակով, արժեքը յայտարարուած նամակով, քրթասարական վճարագիրով եւ կամ ծրարով:

Յանձնարարեալ նամակի համար, Թղթատարական սովորական վարձքէն զատ, յաւելուածական 1 դրշ. կը վճարուի, այս կարգի նամակ մը կորսուելու պարագային՝ Թղթատարութիւնը 1 ոսկի կը վճարէ Թուրքիոյ համար, իսկ 50 ֆրանք՝ արտասահմանի համար:

Արժէքը յայտարարուած նամակի մը համար՝ յանձնարարեալ նամակի մը վարձքը վճարուելէ զատ՝ յայտարարուած գումարին իւրաքանչիւր 1 000 դրուշին 1 դրուշ համեմատական տուրք մը կը վճարուի, եւ կորսուելու պարագային՝ Թղթատարութիւնը յայտարարուած գումարը կը վճարէ ամբողջովին: Մէկ նամակի համար առ առաւելն 50 հազար դրուշ կարելի է յայտարարել:

Թղթատարական վճարագիրը վճարման այն միջոցն է, որով տեղի մը նամակատան յանձնուած դրամ մը ուրիշ նամակատունէ մը կ'առնուի: Իւրաքանչիւր Թղթատարական վճարագիր 2 000 դրուշէն աւելի չի կրնար ըլլալ: Սոյն վճարագրերու վարձքն է՝ մինչեւ

Կանխիկ. — Au comptant, Բէշին بيشين

Անմիջական կանխիկ. — Comptant compté.

Ապառիկ. — à terme կամ à crédit, Վերհսիյե ويرهسته

Ի հաշիւ. — En compte, Մահսուպկե محسوباً

Հնչուն դրամով. — En espèces, Նագսկե نقداً

Յանձնարարեալ նամակ. — Lettre recommandée, Թահիւսյի մեֆ-

թրար. — Group, Կրուք غروب تعهدي مکتوب

Արժէքը յայտարարուած նամակ. — Lettre chargée կամ à valeur déclarée, Գըյմեքը մուգասկրեյի մեֆթուպ قيمت مقدرهلى مکتوب

500 դրուշ, մէն մի 100 դրուշին 20 փարայ. 500էն 700՝ 3 դրուշ, իսկ անկից վեր՝ ամէն մէկ 200 դրուշին 20 փարայ:

Ծրարը դրամ պարունակող կապոց մըն է, որ թղթատարութեան միջոցով կը դրկուի՝ իր ծանրութեան համեմատ վարձք մը վճարելով եւ զոր դրկողը սովորաբար կ'ապահովագրէ:

Թղթատարութեան միջոցով կատարուած բոլոր այս առաքումները թէ՛ շատ ծախքերու եւ թէ՛ դժուարութիւններու կը կարօտին եւ այդ պատճառով փոքր գումարներու միայն կը յարմարին: Մեծ գումարներու վճարման յարմարագոյն եղանակն է չեֆը:

29. Հաշուական փոխանցում. — Հաշուական փոխանցում մը այն գործողութիւնն է, որով մէկը — սովորաբար սեղանաւոր մը կամ դրամատուն մը — իր քով հաշիւ ունեցող երկու յաճախորդներէ մէկուն հաշուէն որ եւ է գումար մը միւսին հաշուոյն կը փոխանցէ, որով մին միւսին վճարում մը ըրած կ'ըլլայ (Տե՛ս Տոմարակաշուքիւն):

Այս կերպով ամէն օր մեծագումար առեւտրական գործառնութիւններ կը կատարուին՝ առանց նոյն իսկ 10 փարայ շրջաբերելու:

30. Ապառիկ գնումներ. — Ապառիկ գնումները կը կարգադրուին երկու եղանակով.

1. — Փոխանակագրով՝ եթէ գնողն ու վաճառողը տարբեր հրապարակներու վրայ են:

2. — Հրամանի մուրհակով՝ եթէ միեւնոյն հրապարակի վրայ են:

Փոխանակագրի եւ հրամանի մուրհակի վրայ իրենց կարգին մանրամասնօրէն խօսած ըլլալով, հոս միայն սա կ'աւելցնենք թէ, վաճառական մը երբ իր ստացած մէկ վաճառքին փոխարէն փոխանակագիր մը կամ մուրհակ մը կը ստորագրէ, այդ վաճառքին փոխարժէքը վճարած կը համարուի այլ եւս, միայն պարտաւոր է պայմանաժամին որոշեալ գումարը վճարել իր ստորագրութիւնը ներկայացնողին:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

31. — Ամէն վճարում եւ կարգադրութիւն պէտք է հաստատուի ապացուցիչ թուղթով մը:

32. Ստացագիր. — Ստացագիրը այն թուղթն է, որով մէկը իր յայտարարէ ո եւ է գումար մը ստացած ըլլալ:

Ստացագիրները կրնան ըլլալ առանձինն՝ մասնաւոր թղթի վրայ
Հաշուական փոխանցում. — Virement, նազը հեւապ نقل حساب
Ապացուցիչ Թուղթ. — Pièces justificatives, էփրագը միւսապիթک
Ստացագիր. — Reçu, Մաֆպուզ مقبوض
اوراق مثبته

Եւ կամ պարզապէս հաշուեցուցականերուն տակ ստացողին ստորագրութեամբ, ինչպէս նաեւ նախկով եւայլն:

Այն ստացագիր 20 փրնոց. (մաքսու) դրոշմաւթուղթ կրելու է:

Ստացագրի Օրինակներ

L. 0ամ. 150. —

Ստացայ Պէտրոս Էֆ. Ասրունի Է Զարիւր Յիսուն Օսմանեան
Պսկի ի հաշիւ Անսն Էֆ. Մուրաշեանի ի Կարին:

Կ. Պօլիս, 1/14 Յունիս 1913

Թ. Գեորգեան

Դրոշմաւթուղթ 20 փրնոց

20 փրնոց

L. T. 100 ³/₄

Reçu de Mr. H. Karagueuzian la somme de Cent Livres Turques
et 75|100, pour solde de ma facture du 15 Juin 1913.

Constantinople, le 30 Juin 1913

M. Manoukian

Timbre fixe 20 Paras

یا لکز ۷۵۰ غروشدر

۲۳ مایس ۱۳۲۹ تاریخى فاطوره محسوباً قهوه تاجرى

اسماعیل افنديده بروجه بالا برى بوز الى غروسه اخذ ايلدم

۱۵ حزيران سنه ۱۳۲۹

آصا دوريان

۳۰ پاره لك مقطوع پول

§ IV. — ՍՆԱՆ ԿՈՒԹԻՒՆ

33. — Սնանկանալ — բառական իմաստով — կը նշանակէ ունեցածը հատցնել: Ըստ առեւտրական օրէնքի, վաճառական մը սնանկացած է, երբ անկարող է իր առեւտրական պարտքը պայմանաժամին վճարել — անձնական կամ տնական պարտքերը առեւտրական գործառնութիւններէ ծագած չեն նկատուիր: Հետեւաբար վաճառական մը, որ հազար ոսկի դրամագլուխ մը ունի, կրնայ սնանկ նկատուիլ՝ եթէ իր 5 ոսկիի մէկ պարտքը չի վճարէ կամ չկարենայ վճարել, ինչպէս որ միայն 5 ոսկի դրամագլուխ ունեցող վաճառական մը սնանկ չի նկատուիր, երբ յաջողի իր հազար ոսկիի պարտքերը կանոնաւորաբար վճարել:

Սնանկութիւնը երեք տեսակ է.

1. — Պարզ սնանկութիւն. — Երբ մէկը կը սնանկանայ իր կամքէն անկախ պատճառներով, տնտեսական տագնապի մը, զինքնու յանկարծական անկումի մը, առեւտրական մեծամեծ կորուստներու հետեւանքով եւն: Այս կերպ սնանկութիւն մը ո եւ է պատիժ չունի:

2. — Թերութեամբ կամ Անհոգութեամբ Սնանկութիւն. — Եթէ վաճառականը սնանկանայ իր թերութեան կամ անհոգութեան պատճառով, օրինակի համար կանոնաւոր տոմարներ չի բռնելու, յանդուգն շահադիտութիւններու ձեռնամուխ ըլլալուն, շուայ ծախսեր ընելուն եւայլն համար. պատիժը բանտարկութիւնն է:

3. — Խարդախ Սնանկութիւն. — Երբ վաճառականը կեղծ տետրակներ շինէ, ունեցածը մասամբ կամ ամբողջովին պահէ, դիտմամբ պարտքը աւելի ցոյց տայ, դրամ գոյացնելու համար՝ ձեռքը եղած վաճառքը շատ վար գինով ծախէ, եւն: Օրինական պատիժը տաժանակիր աշխատութիւնն է:

Վճարումները դադրեցնող վաճառական մը եթէ մինչեւ ութ օր առեւտրական դատարանին դիմելով՝ իր կացութիւնը ցուցնող տետրակ մը — հաշուեկշռի տետրակ — յանձնէ, իր իսկ դիմումին վրայ սնանկ կը հռչակուի: Հակառակ պարագային՝ պահանջատէրերէն մէկուն կամ մէկ քանիին պահանջումովը, դատարանը այդ վաճառականը սնանկ կը հռչակէ:

Վաճառական մը սնանկ հռչակուելէ ետքը՝ այլ եւս իրաւունք չունի իր ունեցածներու մասին ո եւ է տնօրէնութիւն ընել, վասն զի մինչեւ որ պարտքերը չվճարուին՝ ինքն իր ունեցածին տէրը չէ այլեւս, այսինքն ոչ կրնայ բան մը ծախել, ո՛չ դրամ գանձել, ո՛չ նուէր տալ եւն: Բոլոր ունեցածը կը պատկանի պահանջատէրերուն, որոնց ամբողջութիւնը մասա կը կոչուի, եւ որու պէտք է յանձնուին սնանկին բոլոր ունեցածները՝ համեմատաբար բաժ-

Պարզ սնանկութիւն. — Faillite simple, Ա.Տ.Ի իֆլաս عادى افلاس
Թերութեամբ սնանկութիւն. — Banqueroute simple, Թագութարար իֆլաս
Մասա. — Masse, Մասա ماسه
Խարդախ սնանկութիւն. — Banqueroute frauduleuse, Կիչիչի իֆլաս
Սնանկութիւն. — Faillite , իֆլաս حيله الى افلاس

նուելիւ համար պահանջատէրերուն միջեւ: Եթէ պարտքերը գոց-
ուելէ ետքը բան մը աւելնայ, սնանկին կը վերադարձուի:

Իսկ եթէ ունեցածները չի բաւեն պարտքերը վճարելու, պա-
հանջատէրերը կրնան համաձայնիլ եւ օ/օ ին բան մը զեղչել իրենց
առնելիքէն. այն ատեն համաձայնութիւն մը կը կնքեն, որ *for-
saw* կը կոչուի, եւ որով պահանջատէրերը իրենց մնացորդ պա-
հանջքէն կը հրաժարին եւ սնանկը նորէն գործի կրնայ սկսիլ:
Իսկ եթէ համաձայնութիւն չի գոյանայ, սնանկին ամբողջ ունե-
ցածները կը ծախեն եւ իւրաքանչիւր պահանջատէր իր պա-
հանջքին համեմատական բաժին մը կ'առնէ. բայց այս պարագային
սնանկը չի կրնար նորէն իր անունով գործի սկսիլ, քանի որ
պարտքը ամբողջովին չէ վճարած եւ ոչ ալ համաձայնութիւն
գոյացուցած է պահանջատէրերուն հետ:

Որովհետեւ պահանջատէրերու ամբողջութիւնը չի կրնար
անձամբ կառավարել սնանկին գործերը, իրենց կողմէ բուէի
մեծամասնութեամբ կ'ընտրեն վերակացու կոչուած փոխանորդներ,
որոնք դատարանին կողմէ նշանակուած ներկայացուցիչ դատաւորի
մը հսկողութեան տակ սնանկին գործերը կը կառավարեն, մինչեւ
որ վերջնական կարգադրութիւն մ'ըլլայ:

Սնանկի մը խանութը, զանազան տեղեր ունեցած մթերանոց-
ները, տանը մէջ ունեցած աւելորդ կարասիները եւն. կը կնքուին.
տոմարները դատարան կը տարուին քննուելու համար, եւ եթէ
դատարանը հարկ տեսնէ՝ զինքն ալ կը բանտարկէ: Պահանջատէ-
րերը կը հրաւիրուին ներկայանալ դատարանին եւ իրենց պա-
հանջքները ապացուցանել: Այն վաճառքները որոնք կրնան աւրուիլ,
հոտիլ եւ կամ որոնց զինքնուն վրայ մեծ անկումի մը հաւանակա-
նութիւն կայ, անմիջապէս կը ծախուին եւ դրամը կը պահուի:

Սնանկը, եթէ խարդախ սնանկ չէ, կրնայ պատուոյ վերահաս-
տատում պահանջել, երբ իր ամբողջ պարտքը մինչեւ վերջին փա-
րան վճարէ՝ ծախքերով ու տոկոսներով միասին:

Սնանկութիւնը ունի բարոյական, օրինական եւ քաղաքական
հետեւանքներ.

Բարոյական. — Ուրիշները զինքը միշտ կասկածելի եւ խարդախ
կը նկատեն՝ նոյն իսկ եթէ կրկին գործի սկսած է, եւ ասով պատիւը
միշտ աղարտուած կը մնայ:

Օրինական. — Ունեցածները կը զրաւուին պահանջատէրերու
կողմէ եւ հազիւ ապրելու չափ բան մը կը ձգուի իրեն՝ զրեթէ
իբր ողորմութիւն: Յորչափ պատիւը չէ վերահաստատած, չի կրնար
ուսուցիչ, դատարանի առջեւ վկայ, փոխանորդ, խնամակալ, կտա-
կակատար ըլլալ:

Քաղաքական. — Յորչափ պատիւը չէ վերահաստատուած՝ ընտ-
րող եւ ընտրելի, զինուոր, պետական պաշտօնեայ չի կրնար ըլլալ,
գէնք չի կրնար կրել:

Քօնքօրտաւօ. — Concordat, قونقورداتو Վերակացու. — Syndic, سنديك
Ներկայացուցիչ դատաւոր. — Juge commissaire, ژوژ قوميسر

Գ Լ ՈՒ Խ Բ.

ՀԱՇՈՒԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՈՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

§ 1. — Ը Ն Դ Հ Ա Ն Ր ՈՒ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

34. — Վաճառականները ըստ օրինի պարտավոր են տոմար բռնել, եւ այս պարտավորութեան փոխարէն՝ իրաւունք ունին ըստ օրինի կանոնաւոր կերպով բռնուած տոմարներու պարունակութեամբ իրենց դատը ապայուցանելու: Նոյն իսկ եթէ օրէնքը չպարտադրէր՝ վաճառականները իրենց շահուն համար իսկ պարտավոր էին տոմար բռնել, քանի որ մարդիկ չեն կրնար իրենց պարտքը կամ պահանջքը վստահիլ միմիայն իրենց յիշողութեան:

Օրէնքը ա՛յնքան խիստ կերպով պարտաւիրած է տոմար բռնել որ, բնաւ տոմար չունեցող եւ կամ պարտավորիչ տոմարները պահանջուածին պէս կանոնաւոր չի բռնող վաճառականը, սնանկութեան պաշառային, կը նկատուի անհոգութեան հետեւանքով սնանկ, իսկ տոմարները խարշախողն ալ կը նկատուի խարշախ սնանկ:

Վաճառականական տետրակները երկու տեսակ են.

1. ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ ՏՈՄԱՐՆԵՐ, զոր վաճառականները պարտավոր են, ըստ օրինի, բռնել:

2. ՕԺԱՆԴԱԿ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐ, զոր վաճառականները իրենց դիւրութեան համար կամ գոյնին ընդարձակութեան եւ կամ մասնաւոր պահանջներուն համեմատ հաշկ կը տեսնեն բռնել:

35. Պարտավորիչ տետրակներ. — Պարտավորիչ տետրակները երեք հատ են.

1. ՕՐՀԱՇԻԻՐ, որ ահենէն կարելոր տետրակն է. այդ տետրակին մէջ վաճառականը պարտաւոր է աշխանադրել — թուականի կարգով, մարդը ու աւանց քերթուածքի — գնաձը, ծախաձը, քաշած կամ ընդունած եւ կամ վճարած փոխանակադիրը կամ մուրհակը եւ կամ աւելորական ո եւ է թուղթը, իր անձնականին ըրած ծախքերը, իր հարստութիւնը աւելցնող կամ պակսեցնող բոլոր գործաւնութիւնները, այսինքն՝ ստայած նուէրը, կտակը կամ ժառանգութիւնը եւ կամ ո եւ է կերպով ըրած վնասները. օր. սնանկ յանախորդներէ տեսած վնասը, գողցուած կամ ընկղմած կամ այրած վաճառքները եւայլն: Վերջապէս օրհաշիւը պէտք է որ վաճառականին բոլոր գործաւնութիւններուն հաւատարիմ մէկ հայելին ըլլայ: Տոմարներուն մէջ ճշմարտութեան հակառակ բաներ գրողը խիստ կերպով կը պատժուի:

Պարտավորիչ տոմար. — Livres obligatoires, دفاتر قانونیه

Օժանդակ տետրակ. — Livres auxiliaires, دفاتر معاونه

Օրհաշիւ. — Journal, يومیه

2. ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԸՆԴՈՐԻՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԵՏՐԸ, որու մէջ կ'ընդօրինակուին վաճառականին՝ իր ընկերներուն, յանձնակատարներուն, յաճախորդներուն եւ վերջապէս ուրիշներու գրած նամակները. այս տետրակին միջոցով միայն կարելի կ'ըլլայ յիշել թէ այս ինչ մարդուն, այս ինչ գործին մասին ի՞նչ գրուած է, ի՞նչեր ապսպրուած են, ի՞նչ յանձնառութիւններ եղած են եւլն. մանաւանդ վէճի մը կամ դատի մը պարագային՝ ո եւ է բան մը հաստատելու միակ միջոցը Ընդօրինակութեան տետրն է:

Վաճառական մը ուրիշներէ իրեն եկած նամակներն ալ, միեւնոյն նպատակով պէտք է պահէ՝ առ նուազն տասը տարի:

3. ՏԵՏՐ ՀԱՇՈՒԵԿՇՌԻ, որուն մէջ երեք կամ վեց ամիսը եւ սովորաբար տարին անգամ մը Վաճառականը պարտաւոր է անցընել իր գոյքը օր. սնտուկին դրամը, ինքնութիւն մէջ գտնուած վաճառքը, ուրիշներէ մուրհակով կամ առանց մուրհակի ունեցած պահանջքը, կալուածները, արժէթուղթերը եւլն. իր պարտքը եւ վերջապէս ասոնց տարբերութիւնը, որ կը կոչուի իր դրամագլուխը:

Այս տետրակին շնորհիւ է որ Վաճառականը պիտի կրնայ գիտնալ թէ մէկ տարուան մէջ շահե՞ր է թէ վնասեր եւ ո՞րչափ, որպէս զի անոր համեմատ շարունակէ իր գործը կամ ուղղութիւնը փոխէ:

Հաշուեկշռի տետրը իր մասնաւոր կարեւորութիւնը ունի. օր. եթէ այս տետրակը ցուցնէ անանկ վիճակ մը, որով այլ եւս անկարելի է գործը շարունակել եւ եթէ վաճառականը շարունակէ, սնանկութեան մը պարագային այս ընթացքը թերութիւն կրնայ նկատուիլ եւ ըստ այնմ պատժուիլ. այս տետրակը պէտք է շատ խնամքով եւ կանոնաւոր բռնել, որովհետեւ գոյքը կազմող իրերէն մէկը եթէ չի գրուի, այս մոռացումը կամ սխալը կրնայ իբր դիտումնաւոր նկատուիլ եւ իբր իարդախ սնանկ պատժուիլ:

Այս երեք տետրակներէն Հաշուեկշռի տետրը՝ գործածուելէն առաջ, եւ Օրհաշիւի տետրն ալ՝ գործածուելէն թէ՛ առաջ եւ թէ՛ վերջը պէտք է Առեւտրական դատարանէն վաւերացնել տալ:

36. Հաշուակալութեան կարեւորութիւնը. — Աւելորդ է այս մասին երկար խօսիլ. կը բաւականանանք միայն ըսելով թէ, փորձը կը ցուցնէ որ կանոնաւոր հաշուակալութեան մը շնորհիւ, բազմաթիւ սնանկութիւններու առաջքը առնուած կ'ըլլար, շատ մը վաճառատուններու տարեկան շահերը շատ աւելի մեծ կ'ըլլային, յաճախորդի մը ունեցած պարտքին մասին ճիշտ գաղափար մը ունենալով՝ անոր չէր բացուեր վարկ մը որուն արժանի չէր, արժէզիւնը շատ մանրակրկիտ կերպով որոշուելով՝ տարւոյն վերջը վաճառականները յուսախաբ չէին ըլլար եւայլն:

Նամակներու ընդօրինակութեան տետր. — Copie de lettres, قویه دفتری
Հաշուեկշռի տետր. — Livre d'inventaire, بلانچو دفتری

Կողմնացոյցը չէ որ նաւը կը քալեցնէ, բայց ան է որ զայն կ'առաջնորդէ. նոյնպէս ալ հաշուակալութեամբ չէ որ գործ մը կը կառավարուի, սակայն անով է որ կ'առաջնորդուի:

37. Հաշուակալութեան նպատակը. — Վաճառական մը իր առեւտրական տունին գործառնութիւններուն մասին ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու համար, ամէն վայրկեան պէտք է ի վիճակի ըլլայ գիտնալու՝

1. — Գործին մէջ ունեցած դրամագլուխը:
2. — Զանազան գործառնութիւններու մէջ տրամադրելի ունեցած արժէքները (դրամ, վաճառք, կաշուած եւայլն):
3. — Իր պարտքը եւ պահանջքը:
4. — Իր գործառնութիւններու արշիւնքը (Շահը կամ վնասը):

Այս նպատակով վաճառականը՝

Իր գործառնութիւնները կ'արձանագրէ (Օրհաշիւին մէջ), կը դասաւորէ (Մայր—Հաշիւին մէջ) եւ կ'ստուգէ այս բոլորը մասնաւոր տոմարներու մէջ, հաշուակալութեան սկզբունքներուն եւ տոմարակալութեան օրէնքներուն համաձայն:

38. Հաշուակալութիւն եւ տոմարակալութիւն. — Այս երկու բառերը յաճախ իրարու իբր հոֆանիշ կը գործածուին սխալմամբ եւ սակայն իրարմէ տարբեր նշանակութիւն ունին:

Հաշուակալութիւնը կը սովորեցնէ վաճառատան մը, պանքայի մը եւ այլն գործառնութիւնները արձանագրելու սկզբունքները եւ օրէնքները միայն, իսկ տոմարակալութիւնը՝ հաշուակալութեան սովորեցուցած օրէնքներուն կիրարկութիւնն է միայն:

Հաշուակալը ճարտարապետն է, տոմարակալը՝ գործաւորը. հաշուակալը ուղղութիւն կուտայ, տոմարակալը՝ ըստ այնմ կը գործադրէ:

39. — Հաշուակալութեան երկու գլխաւոր դրութիւն կայ.

1. — ՊԱՐԶ ՏՈՄԱՐ, որու համաձայն ո եւ է գործողութիւն միայն մէկ հաշիւի մը կ'անցնի. այն մարդուն հաշիւին՝ որու հետ որ գործ ըրած ենք:

Օր. Ա. — Իբրանոսեան Եղբայրներուն 100 ոսկիի վաճառք ծախեցիք. պէտք է գրել.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐԲ պարսին 100 ոսկի:

Օր. Բ. — Մանեասեանէ ստացայ 100 ոսկի. պէտք է գրել.

Ա. ՄԱՆԵԱՍԵԱՆ պահանջե 100 ոսկի:

2. — ԿՐԿՆԱՏՈՄԱՐ որու համաձայն ո եւ է գործողութիւն երկու հաշիւի միանգամայն կ'անցնի. թէ՛ առնող եւ թէ՛ տուող մարդոց հաշիւներուն:

Հաշուակալութիւն. — Comptabilité, اصول محاسبه

Տոմարակալութիւն. — Tenue de livres, اصول دفتری

Պարզ տոմար. — à partie simple, اصول بسیطة

Մասնաւորապէս պիտի ծանրանանք կրկնատոմարին վրայ, որ սլարշ տոմարէն անբաղդատելիօրէն աւելի կատարելագործեալ է:

40. Հաշիւ. — Հաշիւ մը ՊԱՐՏԻ եւ ՊԱՀԱՆՋԷ անունով երկու մասի բաժնուած ցուցակ մըն է. ծախ կողմի «Պարսի» ի մասին մէջ կը գրուին հաշիւին տիրոջ տրուած գումարները, իսկ աջ կողմի «Պահանջե» ի մասին մէջ ալ անկէ առնուած գումարները:

Հաշիւ մը պարտական ընել՝ կը նշանակէ այդ հաշիւին Պարսիին կողմը գումար մը անցնել, իսկ պահանջող ընել՝ կը նշանակէ Պահանջեին կողմը գումար մը անցնել:

Հաշիւի մը Պարսիին եւ Պահանջեին տարբերութիւնը կը կոչուի Կշիռ, որ պարտական է՝ եթէ Պարսին աւելի մեծ է քան Պահանջեին, իսկ հակառակ պարագային՝ պահանջող է:

Հաշիւ մը հաւասարակշռուած է կ'ըսուի, երբ Պարսին հաւասար ըլլայ Պահանջեին:

Հաշիւ մը փակել կը նշանակէ Պարսիին եւ Պահանջեին տարբերութիւնը, այսինքն Կշիռը աւելցնել տկար կողմին վրայ, թէ՛ Պարսիին եւ թէ՛ Պահանջեին կողմերը հաւասար գումարներ ունենալու համար:

41. Պարզ տոմարին անպատեհութիւնները. — Պարզ տոմարը երկու գլխաւոր անպատեհութիւն ունի.

1. Անկարելի է ճիշտ հակակշիռ մը ի գործ դնել գրութիւններու վրայ:

Եթէ հաշուակարը մոռնայ յաճախորդի մը հաշիւին հաշուեցուցակի մը գումարը անցնել, ոչ մէկ քան կրնայ այդ սխալը երեւան հանել. թերեւս դիպուածը կամ յաճախորդը, եթէ խղճամիտ է:

2. Վաճառականին կացութեան մասին անմիջական եւ ճշգրիտ ո եւ է տեղեկութիւն չի տար:

Վերի օրինակին մէջ, զիտենք թէ Իբրանոսեան Եղբայրներէ 100 ոսկի պահանջք, իսկ Ա. Մանեասեանի ալ 100 ոսկի պարտք ունինք, բայց չենք զիտեր թէ խանութին մէջ ո՛րքան ապրանք կամ սնտուկին մէջ ո՛րքան դրամ ունինք:

Պարզ տոմարը ուրեմն կը ցուցնէ միայն մեր դիմացիինին կացութիւնը մեզ հանդէպ, բայց բուն իսկ մեր կացութիւնը՝ ո՛չ:

Այս երկու անպատեհութիւններու պատճառով պարզ տոմարը հետզհետէ կ'անհետանայ եւ իր տեղը կը թողու կրկնատոմարին որ, ինչպէս պիտի տեսնենք, աւելի կատարեալ է:

Պարտի. — Doit, Débit, ذمت Պահանջէ. — Avoir, Crédit, مطلوب

Պարտական ընել. — Débiter, ذمت قيد ايتك

Պահանջող ընել. — Créditer, مطلوب قيد ايتك

Հաւասարակշռուած. — Balancé, قياتمش

Հաշիւ մը փակել. — Cloturer un compte, بر حسابي قياتمق

Կշիռ. — Balance, Solde, بقية, ميزان

Կրկնատոմար. — à partie double, اصول مضاعفه

§ II. — Կ Ր Կ Ն Ա Տ Ո Մ Ա Ր

42. — Վաճառականական գործառնութիւն մ'ընելու համար միշտ երկու բանի պէտք կայ. «Առնող»ի մը, եւ «Տուող»ի մը:

Արդ, ո եւ է գործառնութիւն մը՝ այդ գործառնութիւնը կատարող երկու կողմերու հաշիւներուն ալ արձանագրել, կրկնատոմարի դրութեամբ տետրակ բռնել կը նշանակէ:

Կրկնատոմարի մէջ, բան մը առնողը պարտական կ'ըլլայ, իսկ տուողը՝ պահանջող. հետեւաբար ամէն պարտական կողմ իր համապատասխանող պահանջող կողմը պէտք է ունենայ, ուրիշ բառով՝ միեւնոյն գումարը պէտք է անցնի մէկու մը Պարսֆին եւ ուրիշի մը Պահանջֆին: Օրինակով մը բացատրենք.

1. — Գ. Աղամեանի ծախեցի 100 ոսկիի վաճառք:

Այս գործողութիւնը, ըստ կրկնատոմարի արձանագրելու համար՝ պէտք է փնտռել հետեւեալ երկու հարցումներուն պատասխանը:

Ո՞վ ԱՌԱԻ.

Գ. Աղամեան, հետեւաբար պէտք է պարտական ըլլայ:

Ո՞վ ՏՈՒԱԻ.

Վաճառքի հաշիւը, հետեւաբար պէտք է պահանջող ըլլայ: Որով Օրհաշիւին մէջ պէտք է գրել.

Գ. ԱՂԱՄԵԱՆ պարսի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ Լ. Օ. 100 —

2. — Կ. Խէրպէկեան ինծի վճարեց 200 ոսկի. առնողն է սնտուկս, տուողն է Կ. Խէրպէկեան. ուրեմն պէտք է գրել.

ՍՆՏՈՒԿ պարսի Կ. ԽԵՐՊԵՂԵԱՆԻ Լ. Օ. 200 —

Այս երկու օրինակներէն կը տեսնուի որ՝ կրկնատոմարի շնորհիւ կը գիտնանք չէ թէ միայն մեզ հետ գործող անձներուն, ինչպէս Գ. Աղամեանի պարտքը, Կ. Խէրպէկեանի պահանջքը, այլ բուն իսկ մեր կացութիւնը, այսինքն թէ սնտուկին մէջ ո՞րքան դրամ, իսկ խանութին մէջ ո՞րքան վաճառք ունենալնիս:

Վերոյիշեալ օրինակներուն մէջ գործող երկու կողմերէն մին միշտ մենք ենք, այսինքն այն վաճառականը, որուն տետրակը կը գրենք, հետեւաբար պէտք էր միշտ անոր անունը գրել. բայց որովհետեւ այս կերպով վաճառականին պարտքին կամ պահանջքին կողմը պիտի գրուէին շատ մը գումարներ, որոնց ինչ տեսակ արժէք ներկայացնելը յայտնի չպիտի ըլլար, այդ պատճառաւ կրկնատոմարի մէջ գործին տիրոջ անունը երբեք չեն գրեր, այլ անոր տեղ զայն ներկայացնող հաշիւներ գտած են, որոնք կը կոչուին ընդհանուր հաշիւներ:

Ընդհանուր հաշիւներ. — Comptes généraux, حسابات عمومية
Ընդհանուր վաճառք. — Marchandises générales, امتعة عمومية

43. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐ. — Ընդհանուր հաշիւներու գլխաւորները հետեւեալներն են.

1. — ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ. — Պահանջող՝ երբ դրամագլուխ կայ. Պարտական՝ երբ բաց կայ:

Օր. Ա. — ՄՆՏՈՒԿ պարտի ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԻՆ Լ. 0. 1 000 — Կը նշանակէ թէ հնչուն 1 000 ոսկիով գործի սկսուած է:

Օր. Բ. — ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ պարտի ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ Լ. 0. 1 500 — Կը նշանակէ թէ վաճառականը 1 500 ոսկի պարտքով միայն գործի սկսած է, առանց փոխարէնը բան մը ունենալու. ուրիշ բառով, 1 500 ոսկի բաց ունի ըսել է:

2. — ՄՆՏՈՒԿ. — Պարտական՝ հասոյթներու, այսինքն ստացուած դրամներու համար. Պահանջող՝ վճարումներու համար:

Օր. Ա. — ՄՆՏՈՒԿ պարտի ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ 75 դր2. — Կը նշանակէ թէ Մալխասեանէ 75 դրու2 հնչուն դրամ առնուեր է:

Օր. Բ. — ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ պարտի ՄՆՏՈՒԿԻՆ 143 դր2. — Կը նշանակէ թէ Յովհաննէսեանի 143 դրու2 հնչուն դրամ վճարուեր է:

3. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԱՃԱՌՔ. — Պարտական՝ գնումներու համար. Պահանջող՝ վաճառումներու համար:

Օր. Ա. — ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ պարտի ՃԻՏԷՃԵԱՆԻ Լ. 0. 40 — Կը նշանակէ թէ Ճիտէճեանէ 40 ոսկիի վաճառք գնուեր է:

Օր. Բ. — ՍԱՐԸԵԱՆ պարտի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 95 դր2. — Կը նշանակէ թէ Սարըեանի 95 դրու2ի վաճառք ծախուեր է:

4. — ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ, այսինքն վաճառականին հրամանին ստորագրուած կամ փոխանցուած տոմսակներու ամբողջութիւնը. — Պարտական՝ առնուած տոմսակներու եւ Պահանջող՝ զանձուած, ծախուած կամ ետ տրուած տոմսակներու համար:

Օր. Ա. — ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ պարտի ՊՏՈՍԵԱՆԻ Լ. 0. 10 — Կը նշանակէ թէ Պօտոսեանէ 10 ոսկինոց տոմսակ մը առնուած է:

Օր. Բ. — ՄՆՏՈՒԿ պարտի ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ Լ. 0. 15 — Կը նշանակէ թէ 15 ոսկինոց տոմսակ մը զանձուեր եւ սնտուկը դրամ մտեր է:

5. — ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ, այսինքն վաճառականին՝ ուրիշներու հրամանին ստորագրած կամ ընդունագրած մուրհակներ.

Դրամագլուխ. — Capital, سرمایه Սնտուկ. — Caisse, قايمة
Գանձելի տոմսակներ. — Effets à recevoir, تحصيل سندات

դու կամ փոխգրեթու ախողջութիւնը. — Պահանջող ստորագրուած-
ներու, Պարտական՝ վճարումներու կամ ետ առնուածներու համար:

Օր. Ա. — Ն. ԳԱՐԱՃԵԱՆ պարսի վճ. ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ Լ.Ց. 30—
Կը նշանակէ թէ Գարահեանի հրահանին 30 ոսկինոյ տոմսակ մը
ստորագրուեր է:

Օր. Բ. — ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ պարսի ՍՆՏՈՒԿԻՆ 800 դր2.—
Կը նշանակէ թէ ստորագրուած 800 դրուշնոյ տոմսակ մը հնչուն
դրամով վճարուեր է:

6. — ՇԱՀ ԵՒ ՎՆԱՍ. — Պարտական՝ վնասներու, Պահանջող
շահերու համար:

Օր. Ա. — ՍՆՏՈՒԿ պարսի ՇԱՀ ԵՒ ՎՆԱՍԻ 90 դր2.—
Կը նշանակէ թէ սնտուկին մէջ 90 դրուշի գումար մը մտեր է,
որու փոխարէն մէկու մը պարտական չեմ. այդ դրամը շահ մըն է
ինծի համար:

Օր. Բ. — ՇԱՀ ԵՒ ՎՆԱՍ պարսի ՍՆՏՈՒԿԻՆ 40 դր2.—
Կը նշանակէ թէ սնտուկէն 40 դրուշ ելեր է եւ սակայն այդ գու-
մարին համար ոչ ոք պարտական է ինծի, որով այդ դրամը վնաս
մըն է ինծի համար:

Այս հաշիւներէն զատ, ամէն վաճառական իր գործին բնու-
թեանը համեմատ, կրնայ ուզածին չափ հաշիւներ ստեղծել:

44. Հաւաքական հաշիւներ. — Վաճառատան մը յաճա-
խորդներէն ունեցած պահանջքը եւ ուրիշներու ալ ունեցած պարտ-
քը ամէն վայրկեան կարենալ գիտնալու համար՝ պէտք է դիմել
Մայր — Հաշիւին եւ անոր մէջ իւրաքանչիւրին համար բացուած
հաշիւները մի առ մի քննել, Պարսիին եւ Պահանջէին տարբերու-
թիւնը գտնել, զանոնք թղթի մը վրայ հաւաքել եւ յետոյ գումա-
րել. այս արդիւնքը այս կերպով գտնել՝ մեծ աշխատութեան կը
կարօտի, մանաւանդ երբ նկատողութեան առնուի թէ՛ վաճառա-
տուն մը կրնայ հարիւրաւոր հազարաւոր յաճախորդներ ունենալ:

Մէկ ակնարկով գիտնալու համար թէ մեր յաճախորդներու ամ-
բողջութենէն ո՛րքան պահանջք, եւ մեր հայեայթիչներու ախող-
ջութեան ո՛րքան պարտք ունինք, ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ
ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՀԱՆՋՈՂՆԵՐ անունով հաւաքական հաշիւները կը
գործածուին:

Այս հաշիւներէն առաջինը պէտք է պարտական ընել յա-

Վճարելի տոմսակներ. — Effets à payer, تأديه سندات

Շահ և վնաս. — Profits et Pertes, کار و ضرر

Հաւաքական հաշիւներ. — Comptes collectifs, حسابات جامعه

Զանազան պարտականներ. — Débiteurs divers, متعدد بوجليلر

Զանազան պահանջողներ. — Créanciers divers, متعدد آلاچقليئر

ճախորդներու տրուածներուն համար, իսկ պահանջող՝ անոնցմէ առնուածներուն կամ անոնց վճարումներուն համար:

Իսկ երկրորդը կ'ըլլայ պահանջող՝ հայթայթիչներէ առնուածներու եւ պարտական՝ անոնց տրուածներուն համար:

Ամէն յաճախորդ կամ հայթայթիչ երկու անուն ունի ուրիշմն. մին հաւաքական, իսկ միւսը անհատական:

Օր. Ա. — Միհրան Նազգաշեանի ծախեցինք 200 ոսկիի վաճառք: — Միհրան Նազգաշեանի նման մեր բոլոր յաճախորդներու հաւաքական անունն է **ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ**. ուրեմն պէտք է նախ այդ հաշիւը պարտական ընել եւ զրել Օրհաշիւին մէջ.

ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ պարսի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ Լ.Օ. 200 — Յետոյ մեր յաճախորդներէն իւրաքանչիւրին հաշիւը գիտնալու համար պէտք է անոնց ամէն մէկուն հաշիւ մը բանալ օժանդակ տետրակի մը մէջ. այդ բանը կարենալ ընելու համար վերոյիշեալ յօդուածին տակ պէտք է աւելցնել.

Միհրան Նազգաշեանի ծախած վաճառքներու:

Օր. Բ. — Թէոտոր Մենծիկեանէ գնեցինք 50 ոսկիի վաճառք: Օրհաշիւին մէջ պէտք է զրել.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ պարսի **ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՀԱՆՁՈՂՆԵՐՈՒ** Լ.Օ. 50 — Թ. Մենծիկեանէ գնածներու:

Որովհետեւ Թէոտոր Մենծիկեանի նման ինծմէ Պահանջք ունեցողներուն հաւաքական անունն է **ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՀԱՆՁՈՂՆԵՐ**:

45. Հաշիւներու ստորաբաժանումները. — Ընդհանուր հաշիւներէ ոմանք կրնան իրենց ստորաբաժանումները ունենալ: Այսպէս.

Ընդհ. վաճառքը բոլոր վաճառքներուն հաւաքական անունն է. բայց եթէ պէտք ըլլայ, օրինակի համար, Թէյի, սուրճի եւ շաքարի վրայ գործ ընող վաճառական մը կրնայ ասոնցմէ իւրաքանչիւրին համար ուրոյն հաշիւ մը բանալ, գիտնալու համար Թէ ի՞նչ շահած է Թէյէն, ո՛րքան սուրճ ունի եւայլն:

Շահ եւ վնասի հաշիւը կը ցուցնէ վաճառականին շահը կամ վնասը. բայց գիտնալու համար Թէ խանութին, անձնականին համար եւայլն ո՛րքան ծախք ըրած է, պէտք է բանալ **Զանազան ծախք**, **Անձնական ծախք**, **Տնական ծախք** եւայլն հաշիւները, առած կամ տուած տոկոսներու համար **Տոկոսի հաշիւը**, եւ այսպէս որքան ուզէ մանրամասն կերպով գիտնալ՝ այնքան աւելի շատ հաշիւներ կրնայ բանալ:

46. Հաշուակալութեան մէջ գործածուած տետրակները. — Պարզ տոմարի, ինչպէս նաեւ կրկնաւորմարի մէջ գործածուած անհրաժեշտ տետրակները հետեւեալներն են.

1. **Ձեռնարկը** որուն մէջ վաճառականը կը գրէ իր ըրած բոլոր գործառնութիւնները, շատ որոշ եւ յստակ կերպով եւ բոլոր մանրամասնութիւններով, օրը օրին, թուականի կարգով:

Ձեռատետրին նպատակն է օրհաշիւին գործը դիւրացնել: Ինչպէս նախապէս ալ ըսինք, օրհաշիւին մէջ կարելի չէ աւելի, քերթել, սրբագրել եւայլն. այդ պատճառով գործողութիւն մը Ձեռատետրին մէջ իր վերջնական ձեւը առնելէ ետքը միայն պէտք է Օրհաշիւ անցնել:

2. **ՕՐՀԱՇԻԻՐ**, որ օրէնքին պահանջած տետրակներէն գլխաւորն է եւ որուն մէջ ամէն գործողութիւն, ձեռատետրէն առնուելով կը գրուի, պարտականը եւ պահանջողը որոշելով, կրկնատոմարի սկզբունքներու համաձայն:

3. **ՄԱՅՐ — ՀԱՇԻԻՐ**, որու մէջ կը դասաւորուին Օրհաշիւին գործողութիւնները, իւրաքանչիւր հաշիւի համար յատկացնելով մէկ մէկ էջ եւ մէկ ականարկով տեսնելու համար մէկու մը կամ հաշիւի մը առածները եւ տուածները:

Օրհաշիւէն Մայր — հաշիւ անցած իւրաքանչիւր հաշիւի առջեւ կը դրուի Մայր — հաշիւին էջին թիւը եւ Մայր — հաշիւին մէջ ալ Օրհաշիւին էջին թիւը:

Այս տետրակներէն իւրաքանչիւրին ձեւը ցուցուցած ենք զրբին վերջը:

47. Օժանդակ տետրակներ. — Վաճառական մը կրնայ ուղածին չափ — օրէնքին պահանջած երեք տետրակներէն զատ, գործին բնոյթին եւ պահանջքին համեմատ — տետրակներ ունենալ, որոնք զանազան անուններ եւ ձեւեր կ'ունենան եւ որոնց օժանդակ տետրակներ անունը կուտան:

Ասոնցմէ ամենէն կարեւորներն են Մթերատետրը, Սնունդի տետրը, Գանձելի եւ Վճարելի տոմսակներու տետրակները եւայլն:

1. **Մթերատետրը** Մայր — հաշիւին նման տետրակ մըն է, որուն մէջ յաճախորդներու անուններու տեղ՝ վաճառքի իւրաքանչիւր տեսակի համար առանձին հաշիւներ կը բացուին: Չափ կողմը կը ցուցնէ «*Մոսֆ*»-ը — վաճառքին համեմատ՝ ծրարը, պարկը, մէթը, օխան, քանիի եւ ուրկէ զնուած ըլլալը եւ գումարը. աջ կողմը նոյն բաներով «*Ելֆ*»-ը:

Այս տետրակին միջոցով կարելի կ'ըլլայ հասկնալ թէ այս ինչ տեսակ վաճառքէն որքան ունինք, եւ նոյն իսկ որքան շահեր ենք:

Առանց այս տետրակին՝ հարկ կ'ըլլայ ամէն վայրկեան վաճառատունին մէջ գտնուած վաճառքները մէկիկ մէկիկ համրել, կշռել եւայլն, ինչ որ ժամանակի ահագին կորուստ է:

Ձեռատետր . — Main courante, brouillon, مسوده

Մայր — հաշիւ . — Grand livre, دفتر كبير

2. Սնտուկի տետրը Մայր - հաշիւին սնտուկի էջին յար եւ նմանն է եւ հնչուն դրամով եղած գործառնութիւններուն անմիջական արձանագրութեանը կը ծառայէ :

Այդ տետրակով է որ ամէն երեկոյ վաճառականը իր սնտուկին մէջի դրամը կը հշդէ :

3. Գանձելի եւ վճարելի տոմսակներու տետրակներուն մէջ կ'արձանագրեն կարգաւ գանձելի եւ վճարելի տոմսակները՝ իրենց բոլոր մանրամասնութիւններով, թուական, վճարօր, հրաման, փոխանցում (եթէ կայ), գումար եւ այլն:

Ոմանք այս տետրակներուն տեղ պարզապէս Յուշատետր մը կը գործածեն:

48. Զանազան տեսակ յօդուածներ. — Օրհաշիւ անցած որ եւ իցէ գործողութիւն յօդուած կը կոչուի:

Երեք տեսակ յօդուած կայ.

1. — **ՊԱՐԶ ՅՕԴՈՒԱԾ**՝ որուն մէջ մէկ պարտական եւ մէկ պահանջող կայ:

Օրինակ. — 500 դրուշի վաճառք ծախելով՝ ստակը գանձեցինք: Այս գործողութիւնը պիտի ցուցնենք հետեւեալ պարզ յօդուածով.

ՍՆՏՈՒԿ Պարսի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 5 00 դրշ. —

2. — **ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ՅՕԴՈՒԱԾ**՝ որուն մէջ մէկ պարտական եւ մէկէ աւելի պահանջողներ եւ կամ՝ մէկ պահանջող եւ մէկէ աւելի պարտականներ կան:

Օրինակ Ա. — 750 դրուշի վաճառք ծախելով՝ փոխարէնը ստացանք, եւ ատկից զատ, 1 500 դրուշի տոմսակ մըն ալ գանձեցինք:

Այս գործողութիւնը կրնանք հետեւեալ 2 պարզ յօդուածներով ցուցնել.

Ա. — ՍՆՏՈՒԿ Պարսի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 7 50 դրշ. —

Բ. — " " ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 15 00 դրշ. —

Սակայն ընդհանրապէս, գրութիւնը կրճատելու համար, վերի գործառնութիւնը կը ցուցնեն հետեւեալ մէկ յօդուածով՝ որու մէջ մէկ պարտական եւ երկու պահանջող կայ.

ՍՆՏՈՒԿ Պարսի ԶԱՆԱԶԱՆԵՐՈՒ 22 50 դրշ. —

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 7 50 դրշ.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 15 00 "

22 50 "

Օրինակ Բ. — Կիրակոսեանէն ստացանք 1 500 դրուշ հնչուն դրամ, 800 դրուշի վաճառք եւ 2 200 դրուշի արժէթուղթ: Փոխանակ այս գործառնութիւնը 3 պարզ յօդուածներով նշանակելու, կրնանք հետեւեալ բաղադրեալ յօդուածը գրել.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ Պարսին ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ 45 00 դրշ. —

ՍՆՏՈՒԿ 15 00 դրշ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ 8 00 »

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹԵՐ 22 00 »

45 00 »

3. — ԽԱՌՆ ՅՕԴՈՒԱԾ՝ որուն մէջ մէկէ աւելի պարտականներ եւ մէկէ աւելի պահանջողներ կը գտնուին:

Օրինակ. — Մալխասեանէ 100 ոսկի դրամ եւ 50 ոսկիի վաճառք առնուեր եւ փոխարէնը 125 ոսկիի մուրհակ մը տրուեր է եւ մնացած 25 ոսկին ալ Մալխասեանի պահանջք արձանագրուեր է:

Այս գործողութիւնը կը նշանակենք հետեւեալ խառն յօդուածով.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ պարսին ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐՈՒ 150 00 դրշ. —

ՍՆՏՈՒԿ 100 00 դրշ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ 50 00 »

150 00 »

ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 125 00 դրշ.

ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ 25 00 »

150 00 »

Դիտողութիւն I. — Խառն յօդուածներու դրութիւնը, որ կը գործածուի առհասարակ տոմարակալին աշխատութիւնը դիւրացնելու համար, բնաւ յանձնարարելի չէ, բաց ի այն պարագաներէն, երբ անկարելի է ուրիշ կերպ ընել, որովհետեւ այդ դրութեամբ անցած յօդուածները սովորաբար թերի կողմ մը կ'ունենան:

Օրինակի համար, վերի յօդուածը եղածին պէս պահելէ վերջ, եթէ օր մը ուզենք հասկնալ թէ Մալխասեանի հետ ո՛րքան գործառնութիւն ունեցած ենք, անկարելի կ'ըլլայ մէկ ականարկով գտնել. այդ բանը հասկնալու համար հարկ պիտի ըլլար երկար բարակ փնտռել, մինչդեռ եթէ այդ գործողութիւնը երկու յօդուածով արձանագրուած ըլլար, բան մը որ կ'ընեն ու պէտք է ընեն բոլոր խղճամիտ տոմարակալները, ո՛չ միայն բոլոր հաշիւները նոյն ճիշտ արդիւնքը կուտային, այլ եւ մէկ ականարկով կը տեսնէինք թէ Մալխասեանի հետ 150 ոսկիի գործ մ'ըրած ենք, որու 125 ոսկին կարգադրած ենք մուրհակով մը եւ 25 ոսկին ալ կը պարտինք:

Հետեւաբար յանձնարարելի է այդ խառն յօդուածը, առաջինը՝
բաղադրեալ եւ երկրորդը՝ պարզ, հետեւեալ երկու յօդուածներով զրել-

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ պարսին ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ 150 00 դրշ. —

ՍՆՏՈՒԿ 100 00 դրշ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ 50 00 »

150 00 »

ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ պարսի ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 125 00 դրշ. —

Դիտողութիւն II. — Գործնականի մէջ, յօդուած մը շինած
ատեննին, պարսի բառը չեն գրեր, այլ լռելեայն կ'իմանան :

Դիտողութիւն III. — Մէկէ աւելի պարտական եւ կամ պա-
հանջող հաշիւները ի մի ամփոփելով Զանազաններ անուանով կը ցու-
ցնեն. Մայր - Հաշիւի մէջ այս անուանով հաշիւ չի բացուիր :

49. Գանձելի եւ վճարելի տոմսակներու հաշիւներուն
օգուտը. — Ապառիկ վաճառումի պարագային յաճախորդը պարտա-
կան եւ ընդհ. վաճառքը պահանջող կ'ընէինք. եթէ փոխարէնը մուր-
հակ մը կամ փոխգիր մը ստանանք, այդ յաճախորդին հաշիւը պէտք է
փակել, որովհետեւ ան այլեւս բաց չկրնար մնալ, քանի որ մուրհակ
առինք եւ վճարօրէն առաջ ոեւ է բան չենք կրնար պահանջել:

Այս պարագային պէտք է բանալ Գանձելի Տոմսակներ անուանով
հաշիւ մը, իբր պարտական. եւ եթէ վճարօրին մուրհակը զանձուի
Սնտուկը պարտական եւ Գանձելի Տոմսակները պահանջող ընել:

Եթէ մուրհակ առնելու գործողութիւնը վաճառումին հետ նոյն
օրը պատահի, փոխանակ նախ յաճախորդին անունին հաշիւ բանալու
եւ յետոյ անմիջապէս Գանձելի Տոմսակով գոցելու, ընդհանրապէս
սւղղակի Գանձ. Տոմսակները եւ Ընդհ. Վաճառքը դէմ առ դէմ կը
բերենք եւ մէկ յօդուած մը գրած կ'ըլլանք:

Այսպէս ընելը շատ յանձնարարելի չէ, որովհետեւ այդպէսով
ի հարկին դժուար կ'ըլլայ հասկնալ թէ յաճախորդ մը որքան գործ
ըրած է որոշ ժամանակամիջոցի մը մէջ :

Նոյն բաները հակառակ կերպով, պէտք է հասկնալ Վճարելի
տոմսակներու համար :

Օրինակ Ա. — 1. — Յովսէփեանի ապառիկ 2500 դրուշի վա-
ճառք ծախեցի : Այս գործողութիւնը ցուցնող յօդուածը կ'ըլլայ.

ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻ 2500 դրշ. —

2. — Յովսէփեանէ ունեցած առնելիքիս փոխարէն 2500 դրուշ-
նոց մուրհակ մ'առի : Այս գործողութիւնն ալ հետեւեալ յօդուածով
կը ցուցնեմ.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ

ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

25 00 դրշ. —

3. — Մուրհակին պայմանաժամը եկաւ եւ գանձեցի : Այս գործողութիւնն ալ կը ցուցնեմ հետեւեալ յօդուածով.

ՍՆՏՈՒԿ

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ

25 00 դրշ. —

Այսպէսով նոյն գումարին համար պարտական եւ պահանջող Յովսէփեանները, ինչպէս նաեւ Գանձելի Տոմսակները զիրար կը ջնջեն եւ միայն Սնտուկը պարտական կը մնայ Ընդհ. վաճառքին, ճիշտ այնպէս ինչպէս պիտի պատահէր, եթէ կանխիկ դրամով վաճառք ծախած ըլլայի :

Օրինակ Բ. — 1. — Կոմիտասեանէ 1 200 դրուշի ապառիկ գնեցի : Այս գործողութիւնը կը նշանակուի.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆԻ

12 00 դրշ. —

2. — Պարտքիս փոխարէն 1 200 դրշնոց մուրհակ մը տուի : Այս գործողութիւնն ալ կը գրուի.

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ

ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ

12 00 դրշ. —

3. — Մուրհակին պայմանաժամը եկաւ ու վճարեցի : Այս գործողութիւնն ալ կը նշանակուի.

ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ

ՍՆՏՈՒԿԻՆ

12 00 դրշ. —

Այսպէսով ալ նոյն գումարին համար պահանջող եւ պարտական Կոմիտասեանները, ինչպէս նաեւ Վճարելի Տոմսակները զիրար կը ջնջեն, եւ միայն Ընդհ. վաճառքը պարտական կը մնայ Սնտուկին, ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի պատահէր եթէ կանխիկ դրամով վաճառք գնած ըլլայի :

ՅՕ. Դրամագլխին կազմութիւնը. — վաճառականի մը Գոյքին (դրամը, վաճառքը, պահանջքը. եւ այլն) եւ Պարտքին տարբերութիւնը կը կոչուի ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ. այս այն բանն է զոր վաճառականը դրած է գործին մէջ :

Տրուած ըլլալով որ վաճառականն է որ կուտայ, ուրեմն պէտք է որ ան պահանջող ըլլայ. սակայն վաճառականին տեղն ալ Դրամագլուխը կը բռնէ, ուրեմն ան պէտք է պահանջող ըլլայ. իսկ պարտական կ'ըլլան անոնք որ գոյքը կ'առնեն :

Ասկից կը հասկցուի թէ հաշիւ մը բացուած ատենը Գոյքը եւ Պարտքը իրարու հաւասար պէտք է ըլլան, քանի որ անոնց տարբերութիւնը եղող ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽն ալ Պարտքը կազմող հաշիւներուն կարգին կը դնենք, իբրեւ թէ Դրամագլուխ անունով մէկն ալ գոյութիւն ունենար որ գործէն պահանջող է :

Իրականին մէջ այդ մէկը բուն իսկ վաճառականն է :

Օրինակ. — վաճառական մը գործի կը սկսի իբր դրամագլուխ ունենալով հետեւեալները.

Վաճառք 500 ոսկի. — Հնչուկն դրամ 600 ոսկի. — Զանազաններէ գանձելի տոմսականներ 700 ոսկի :

Անմիջապէս կը տեսնենք թէ դրամագլուխը 1800 ոսկի է: Բայց կրկնատոմարի մէջ, միայն դրամագլուխին որքան ըլլալը գրել քաւական չէ, այլ պէտք է ցուցնել նաեւ թէ դրամագլուխը ինչերէ կազմուած է :

Առնողներն են ԸՆԴ. ՎԱՃԱՌՔԸ, ՍՆՏՈՒԿԸ ԵՆ ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ, որով այս երէք հաշիւները պարտական ընել պէտք է :

Իսկ տուողը՝ վաճառականը, եւ կամ գոյն ներկայացնող ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԻՆ է, որով այդ հաշիւն ալ պահանջող պիտի ըլլայ :

Հետեւաբար Յրհաշիւին մէջ դրամագլուխին կազմութիւնը ցուցնող առաջին յօդուածը պէտք է ըլլայ հետեւեալը.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ	ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԻՆ	1 800 00
ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ	500 00	
ՍՆՏՈՒԿ	600 00	
ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ	700 00	
	<u>1 800 00</u>	

Եթէ Գոյքը եւ Պարտքը հաւասար ըլլան, սա կը նշանակէ թէ վաճառականը իրեն յատուկ ո եւ է բան չունի, որով եւ տետրականերուն մէջ Դրամագլուխ անունով հաշիւ գոյուծիւն չունենար:

Օրինակ. — Մէկը իր հօրմէն 500 ոսկիի վաճառք, բայց փոխարէն ալ Թորոսեանի 500 ոսկիի պարտք ժառանգած է, եւ կը փափագի գործը շարունակել, յուսալով որ վաճառքը շահով կը ծախէ, պարտքը կը վճարէ եւ իրեն ալ բան մը կ'աւելնայ, որ իր դրամագլուխը պիտի կազմէ: Գրուելիք յօդուածը հետեւեալն է.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ	ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ	500 00
--------------	-----------	--------

Եթէ պարտքը աւելի շատ ըլլայ քան Գոյքը, այն ատեն կ'ըսեն թէ վաճառականը քաց ունի: Այդ պարագային դրամագլուխը պարտական կ'ըլլայ, անցնելով գոյքը կազմող հաշիւներուն կարգը:

Օրինակ. — Մէկը իր հօրմէն ժառանգած է 500 ոսկիի վաճառք, փոխարէն 600 ոսկիի ալ պարտք Կիրակոսեանի, եւ կը փափագի գործը շարունակել, յուսալով որ վաճառքը շահով կը ծախէ, պարտքը կուտայ եւ դեռ իրեն ալ բան մը կ'աւելնայ, որ իր դրամագլուխը պիտի կազմէ. — Կը գրենք Յրհաշիւին մէջ.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ	ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ	600 00
ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ	500 00	
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ	100 00	
	<u>600 00</u>	

Այս կերպով իր տոմարներուն մէջ ցուցուցած կ'ըլլանք հարիւր ոսկի բացով գործի սկսած ըլլալը:

Տարուան ընթացքին վաճառականին ըրած վնասները կամ շահերը դրամագլուխը կը պակսեցնեն կամ կ'աւելցնեն. բայց սովորութիւն է անփոփոխ պահել դրամագլուխը, եւ անոր տեղ, իբր ստորաբաժանում, բանալ ՇԱՀ եւ ՎՆԱՍ հաշիւը, որ ինք ալ իր կարգին իր ստորաբաժանումները ունի ինչպէս որ տեսանք:

Տարւոյն վերջը (ստորաբաժան Դեկտեմբեր 31ին) այս ստորաբաժանումները կը գոցուին ՇԱՀ եւ ՎՆԱՍով, որ ինքն ալ իր կարգին կը գոցուի՝ տարբերութիւնը, այսինքն շահը կամ վնասը, տարուելով դրամագլխին:

Օրինակ. — 500 ոսկիի վաճառքով գործի սկսայ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ԴՐԱՄԱԳԼԽԻՆ 500 00 —

Վաճառքը ծախեցի կանխիկ 600 ոսկիի.

ՍՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 600 00 —

Վաճառքէն շահեցայ 100 ոսկի, ալ բնաւ վաճառք չունիմ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՇԱՀ ու ՎՆԱՍԻՆ 100 00 —

Շահած 100 ոսկիէս ծախսեցի 50 ոսկի (սա վնաս մ'ե ինծի համար).

ՇԱՀ ու ՎՆԱՍ ՍՆՏՈՒԿԻՆ 50 00 —

Զուտ շահածս, այսինքն Շահ ու Վնասին տարբերութիւնը կ'աւելցնեմ դրամագլխին վրայ.

ՇԱՀ ու ՎՆԱՍ ԴՐԱՄԱԳԼԽԻՆ 50 00 —

Բոլոր հաշիւները այսպէսով կը գոցուին, կը մնայ միայն Սնտուկը եւ Դրամագլուխը. ասկից կը հասկցուի որ նոր դրամագլուխս է 550 ոսկի, եւ իրօք ալ սնտուկին մէջ այդքան հնչուն դրամ ունիմ:

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԻ ՄԸ ՍՈՎՈՐԱԲԱՐ ԸՐԱԾ ԳՈՐԾԱՌ- ՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆՈՆՔ ՏՈՄԱՐ ԱՆՑՆԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿԸ

51. — Կանխիկ (հնչուն դրամով անմիջապէս վճարելի) գործառնութիւններ:

Գնում. — Պարտական ընել Ընդհ. Վաճառքը՝ որ կառնէ, պահանջող ընել Սնտուկը՝ որ կուտայ:

Օրինակ. — 100 ոսկիի վաճառք գնեցի կանխիկ: Այս գործառնութիւնը կը ցուցնեմ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՍՆՏՈՒԿԻՆ 100 00 դրշ.

Վաճառում. — Պարտական՝ Սնտուկը որ կ'առնէ, Պահանջող՝ Ընդհ. վաճառքը որ կ'ուտայ:

Օրինակ. — 50 ոսկիի վաճառք ծախեցի կանխիկ.

ՍՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 50 00 դրշ.

52. — Բաց ապառիկ (առանց թռչրի) գնում կամ վաճառում:

Գնում. — Պարտական Ընդհ. վաճառքը որ կ'առնէ, եւ պահանջող՝ հայթայթիչը որ կ'ուտայ. վճարելու ատենն ալ հայթայթիչը պարտական, Սնտուկը պահանջող ընելու է:

Օրինակ. — Գ. Աղամեանէ գնեցի 100 ոսկիի վաճառք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ Գ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ 100 00 դրշ.

Վճարելու ատեն.

Գ. ԱԴԱՄԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ 100 00 դրշ.

Վաճառում. — Պարտական՝ Յաճախորդը, Պահանջող՝ Ընդհ. վաճառք:

Օրինակ. — Յ. Բէքմէզեանի ծախեցի 200 ոսկիի վաճառք.

Յ. ԲԷՔՄԷԶԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 200 00 դրշ.

Գանձելու պարագային.

ՍՆՏՈՒԿ Յ. ԲԷՔՄԷԶԵԱՆԻ 200 00 դրշ.

53. Մուրհակով կարգադրութիւն. — Մուրհակը պարտականին համար վճարելի տոմսակ է, իսկ պահանջատիրոջ համար՝ գանձելի տոմսակ:

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել հայթայթիչը (որ մուրհակը կ'առնէ) եւ պահանջող ընել Վճարելի Տոմսակները:

Օրինակ. — Մ. Նազաշեանէ գնեցի 100 ոսկիի վաճառք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ Մ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ 100 00 դրշ.

Կարգադրեցի մուրհակով մը.

Մ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 100 00 դրշ.

եւ կամ մէկ յօդուածով.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 100 00 դրշ.

Վաճառումի պարագային. — Պարտական՝ Գանձելի Տոմսակները, իսկ պահանջող՝ յաճախորդը որ մուրհակը կ'ուտայ:

Օրինակ. — Տիգրան Զէօկիւրեանի ծախեցի 50 ոսկիի վաճառք.

Տ. Զէօկիւրեան ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 50 00 ղրշ.

Կարգադրեց մուրհակով մը.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ Տ. Զէօկիւրեանի 50 00 ղրշ.

եւ կամ մէկ յօդուածով.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 50 00 ղրշ.

54. Փոխանակագրով կարգադրութիւն. — Փոխանակագիրը կը քաշէ պահանջատէրը պարտականին վրայ. ուրեմն փոխանակագիրը առաջինին համար Գանձելի Տոմսակ է, իսկ երկրորդին համար՝ Վճարելի Տոմսակ:

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել հայթայթիչը որ փոխգիրը կը քաշէ, եւ պահանջող՝ Վճարելի Տոմսակները:

Օրինակ. — Գնեցի Ա. Մինասեանէ 50 ոսկիի վաճառք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ 50 00 ղրշ.

Վրաս կը քաշէ փոխգիր մը, զոր կ'ընդունիմ.

Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 50 00 ղրշ.

կամ մէկ յօդուածով.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 50 00 ղրշ.

Վաճառումի պարագային. — Պարտական՝ Գանձելի Տոմսակները, եւ պահանջող՝ յաճախորդը որ կ'ընդունի փոխգիրը:

Օրինակ. — Լ. Թաշճեանի ծախեցի վաճառք 60 ոսկիի.

Լ. ԹԱՇՃԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 60 00 ղրշ.

Վրան փոխգիր մը քաշեցի զոր կ'ընդունի.

ԳԱՆՁ. ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ Լ. ԹԱՇՃԵԱՆԻ 60 00 ղրշ.

կամ մէկ յօդուածով.

ԳԱՆՁ. ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 60 00 ղրշ.

55. — Զէֆով կարգադրութիւն :

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել հայթայթիչը որ չէքը կ'առնէ, իսկ պահանջող՝ սեղանաւորը կամ այն որ չէքը պիտի վճարէ (այն որու վրայ քաշուած է) :

Օրինակ. — Զ. Մեծատուրեանէ գնեցի վաճառք 70 ոսկիի.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ Զ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ 70 00 ղրշ.

Տուի չէք մը Պանք Օթօմանի վրայ.

2. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ 70 00 դր.

Վաճառումի պարագային. — 2 էքը պէտք է նկատել հնչուն դրամ, քանի որ անմիջապէս ներկայացուելուն՝ զանձելի է. որով Սնտուկը պարտական, իսկ պահանջող՝ Յաճախորդը որ չէքը կուտայ:

Օրինակ. — Աստուրեանի ծախեցի վաճառք 80 ոսկիի.

ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 80 00 դր.

Փոխարէնը չէք մը առի.

ՍՆՏՈՒԿ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ 80 00 դր.

Իսկ մէկ յօդուածով.

ՍՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 80 00 դր.

Եթէ չէքը տարբեր քաղաքի մէջ վճարելի է, պէտք է զայն Գանձելի Տոմսակ նկատել եւ ըստ այնմ գրել յօդուածը:

56. — Հաշուական փոխանցումով կարգադրութիւն:

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել Ընդհ. Վաճառքը, իսկ պահանջող՝ սեղանաւորը որ փոխանցումը կը կատարէ:

Օրինակ. — Աստարճեանէ գնեցի վաճառք 50 ոսկիի եւ Պ. Օթօմանի հաշուական փոխանցում կատարել տուի, այսինքն երկուքս ալ Պ. Օթօմանի քով հաշիւ ունենալով, գրեցի որ իմ հաշուէս Աստարճեանի հաշւոյն 50 ոսկի փոխադրէ:

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ԱՍՏԱՐՃԵԱՆԻ 50 00 դր.

Փոխանցումէն վերջ.

ԱՍՏԱՐՃԵԱՆ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ 50 00 դր.

կամ մէկ յօդուածով.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ 50 00 դր.

Վաճառման պարագային. — Պարտական ընել այն սեղանաւորը որով հաշուական փոխանցում կատարել կուտայ յաճախորդը, եւ պահանջող՝ Ընդհանուր Վաճառքը:

Օրինակ. — Գարակէօգեանի 75 ոսկիի վաճառք ծախեցի. Գարակէօգեան եւ ես, երկուքս ալ Գրէտի Լիօնէի քով հաշիւ ունենալով, հրահանգ տուաւ որ իր հաշուէն իմ հաշւոյս 75 ոսկի փոխադրեն եւ այսպէսով իր առած վաճառքը վճարած եղաւ: Այս գործողութիւնը կ'արձանագրուի սապէս.

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 75 00 դր.

Փոխանցումէն վերջ.

ԳՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ	ԳԱՐԱԿԷՑՁԵԱՆԻ	75 00	դր.
կամ մէկ յօդուածով.			
ԳՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ	ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ	75 00	դր.

57. — Կարասիի, Կալուածի, Արժէքդրերու եւայլն գնում եւ վաճառում:

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել այս հաշիւները, իսկ պահանջող՝ սնտուկը:

Օրինակ. — 7 ոսկիի գրասեղան մը գնեցի, կը գրեմ.

ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ	ՍՆՏՈՒԿԻՆ	7 00	դր.
-----------	----------	------	-----

Վաճառումի պարագային. — Ճիշդ հակառակը ընել:

Օրինակ. — Եթէ 20 ոսկիի արժէթուղթ ծախեմ, կը գրեմ.

ՍՆՏՈՒԿ	ԱՐԺԷԹՂԹԵՐՈՒ	20 00	դր.
--------	-------------	-------	-----

58. Վաճառք վերադարձնել. — Եթէ մենք վերադարձնենք՝ վաճառումի նման, իսկ եթէ յաճախորդը վերադարձնէ՝ գնումի նման յօդուած գրել պէտք է:

59. Առեւտրական թուղթ մը գեղջել. — Թուղթ մը գեղջել կը նշանակէ այդ թուղթը գնել՝ այսինքն արժէքը վճարել, տոկոս առնելով կամ առանց առնելու: Առաջին պարագային՝ պարտական ընել Գանձելի Տոմսակները որ կ'առնէ, եւ պահանջող Սնտուկը՝ տուած դրամին համար, եւ Տոկոսի Հաշիւը՝ առնուած տոկոսին համար:

Օրինակ. — 100 ոսկիի թուղթ մը գեղջելով 98 ոսկի վճարեցի, այս 2 ոսկին ինծի համար շահ մըն է: Ասիկայ կը ցուցնենք.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐՈՒ 100 00 դր.

ՍՆՏՈՒԿԻՆ 98 00 դր.

ՇԱՀ ու ՎՆԱՍԻՆ 2 00 »

100 00 »

Երկրորդ պարագային, այսինքն երբ առանց բան մը վար դնելու կը գեղջեմ, Շահ ու Վնասի հաշիւ չի մնար:

60. Առեւտրական թուղթ Զեղջել տալ. — Թուղթ մը գեղջել տալ կը նշանակէ այդ թուղթը ծախել, տոկոս տալով կամ առանց տալու:

Օրինակ. — 50 ոսկիի տոմսակ մը գեղջել տուի եւ 45 ոսկի առի, 5 ոսկին ինծի համար վնաս է: Այս գործառնութիւնը կ'արձանագրենք սապէս.

ՋԱՆԱՋԱՆՆԵՐ	ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ	50 00 դրշ.
ՍՆՏՈՒԿ	45 00 դրշ.	
ՇԱՀ ու ՎՆԱՍ	5 00 »	
	<u>50 00</u> »	

Երկրորդ պարագային, այսինքն երբ թուղթը առանց տոկոսի գեղջուած է, Շահ ու Վնասի խնդիր չիկայ :

61. Առեւտրական քղերու նորոգութիւնը. — Եթէ թուղթ մը վճարօրին չվճարուի՝ կրնայ նորոգուիլ, այսինքն տեղը ուրիշ թուղթ մը տրուիլ, տոկոսով կամ առանց տոկոսի :

Այս պարագային գրուելիք յօդուածը պէտք է ցուցնէ.

I. Նոր թղթին՝ գանձելի տոմսակէն առնուիլը կամ վճարելի տոմսակէն տրուիլը :

II. Հին թղթին գանձելի տոմսակէն ետ տրուիլը կամ վճարելի տոմսակէն ետ առնուիլը :

Տոկոս առնուելու կամ տրուելու պարագային ալ Տոկոսի Հաշիւը պահանջող կամ պարտական ընելու է :

Օրինակ Ա. — Յաճախորդէ մը 10 ոսկիի տոմսակ մը առած ատենս գրած էի.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ	ՅԱՃԱԽՈՐԴԻՆ	10 00 —
-------------------	------------	---------

Վճարօրին չվճարուելու պարագային՝ 10 ոսկինոց նոր թուղթ մը կուտայ, որով հին թուղթը իրեն կը վերադարձնեմ ու կը գրեմ.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ	ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ	10 00 —
(նոր թուղթ)	(հին թուղթ)	

Օրինակ Բ. — Հայթայթիսի մը հրամանին 15 ոսկինոց տոմսակ մը ստորագրած էի եւ գրած.

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ	ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ	15 00 —
-----------	----------------------	---------

Զկրնալով վճարօրին վճարել՝ նոր պայմանաժամ կը խնդրեմ եւ նոր թուղթ մը կը ստորագրեմ; բնականաբար հինը ետ առնելով.

ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ	ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ	15 00 —
(հին թուղթ)	(նոր թուղթ)	

62. Անվճար մնացած տոմսակներ. — Գանձելի Տոմսակ անունին տակ գտնուած թղթերէն մէկը եթէ վճարօրին չվճարուի, այլ եւս չկրնար այդ անունին տակ մնալու շարունակել :

Այս պարագային պէտք է պարտական ընել այդ թուղթը ստորագրող անձը եւ պահանջող ընել Գանձելի տոմսակը, ցուցնելու համար թէ մեր թղթապահակին մէջ այդ տեսակ թուղթ մը չկայ (թեւ իրապէս թուղթը դեռ մեր ֆոյն է, բայց նման չէ այն միշտ

թղթերուն որոնք թղթապահակին մէջ իրենց պայմանաժամին լրանալուն կը սպասեն) եւ թէ այդ թղթին ներկայացուցած գումարը կը պահանջենք ուղղակի ստորագրողէն:

Այսպէսով յօդուածը՝ զանօժի տոմսակ առնուելէ առաջ ունեցած վիճակը կը ստանայ:

Օրինակ. — Մէհմէտ Ֆաիզի 2375 դրուշի վաճառք ծախեցի ու փոխարէնը տոմսակ մ'առի՝ այդ տոմսակը վճարօրին չի վճարուեցաւ: Այս գործառնութիւնները կարգաւ հետեւեալ յօդուածներով կը ցուցուին:

Վաճառքը յանձնելէ վերջ.

ՄԵՀՄԵՏ ՖԱԻԳԻ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 23 75 —

Տոմսակը առնելէ վերջ.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ՄԵՀՄԵՏ ՖԱԻԳԻ 23 75 —

Տոմսակը չվճարուելէ վերջ.

ՄԵՀՄԵՏ ՖԱԻԳԻ ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 23 75 —

Այսպէսով երկրորդ յօդուածը երրորդով կը ջնջուի, ու միայն առաջին յօդուածը կը մնայ:

ՀԱՇԻՒՆԵՐՈՒ ՃԵԴՈՒՄԸ

63. Փորձակշիռ. — Կրկնատոմարի հիմնական սկզբունքէն — ամէն պարտական հաշիւ պէտք է ունենայ իրեն համապատասխանող պահանջող հաշիւ մը — կը հետեւի թէ՛ միեւնոյն գումարը երկու անգամ կ'անցնի Մայր Հաշիւին մէջ, անգամ մը հաշիւի մը պարտքին, անգամ մըն ալ ուրիշ հաշիւի մը պահանջքին. հետեւաբար պարտական եւ պահանջող հաշիւներուն ընդհանուր գումարները պէտք է իրարու հաւասար ըլլան, իսկ Օրհաշիւին ընդհանուր գումարն ալ ասոնցմէ իւրաքանչիւրին հաւասար պէտք է ըլլայ: Հակառակ պարագիծին պէտք է հետեւցնել թէ սխալ մը տեղի ունեցած է կամ Օրհաշիւէն Մայր Հաշիւ տարուած ատեն, եւ կամ Մայր Հաշիւի Ընդհանուր Գումարներուն մէջ:

Փորձակշիռ կը կոչուի այն ցուցակը ուր նշանակուած են, Մայր Հաշիւէն առնուելով, պարտական եւ պահանջող հաշիւներու գումարները:

Աւելորդ է ըսել թէ իւրաքանչիւր հաշուի Պարտքին եւ Պահանջին տարբերութիւնները առնելով՝ եթէ Պարտքներէն մնացորդները եւ Պահանջներէն մնացորդները զատ զատ իրարու վրայ գումարելու ըլլանք, այդ երկու գումարներն ալ իրարու հաւասար կ'ըլլան:

Մնացորդներու սիւնակներն ալ մինչեւ մէկ աստիճան վաճառականին կացութիւնը կը ցուցնեն:

Փորձակշիռ. — Balance de vérification, تدقيق ميزاني

Կարելի եղածին չափ յաճախ, գոնէ իւրաքանչիւր ամսու վերջը, պէտք է փորձակշիռ հանել պատահած սխալները աւելի դիւրութեամբ կարենալ գտնելու համար:

64. Օրհաշիւին սխալները ուղղել. — Օրէնքը կ'արգիլէ Օրհաշիւին մէջ աւրել, քերթել, տողի մը մէջ բաներ աւելցնել. հետեւաբար Օրհաշիւին սխալները պէտք է հետեւեալ կերպով ուղղել:

Այդ սխալները գլխաւորաբար հետեւեալները կրնան ըլլալ.

I. Գործողութեան մը մոռացումը. — Պէտք է իր թուականովը այդ գործողութիւնը անցնել, անմիջապէս որ տեսնուի թէ մոռցուած է:

Օրինակ. — Յունվար 2ին կատարուած գնում մը արձանագրել մոռցուեր ու Յունվար 15ին այդ մոռացումը տեսնուեր է:

Այդ օրուան թուականով կը գրենք յօդուածը, իբր բացատրութիւն աւելցնելով. « 2ին տեղի ունեցած եւ մոռցուած »:

II. Երկու անգամ անցած գործողութիւն. — Պէտք է ջնջել ասոնցմէ մէկը հակառակ յօդուած մը անցնելով:

Օրինակ. — Խաիմ Ֆրաթէլլիի 125 զրուշի կանխիկ ծախուած վաճառք մը սխալմամբ երկու անգամ Օրհաշիւ անցած է:

Այդ յօդուածներէն մին կը ջնջենք հակառակ յօդուածով մը, այսինքն կը գրենք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ

ՍՆՏՈՒԿԻՆ 125 —

III. Յօդուածի մը սխալ խմբագրութիւնը. — Պէտք է այդ յօդուածը ջնջել հակառակ յօդուածով մը, եւ յետոյ բուն յօդուածը անցնել:

Օրինակ. — 375 զրուշի կանխիկ գնումի մը համար գրեր ենք սխալմամբ.

ՍՆՏՈՒԿ

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 375 —

Այս սխալը ջնջելու համար կը գրենք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ

ՍՆՏՈՒԿԻՆ 375 —

Եւ յետոյ բուն յօդուածը կը գրենք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ

ՍՆՏՈՒԿԻՆ 375 —

IV. Հաշիւներու մէջ սխալ. — Հաշիւներու սխալները կ'ըլլան կամ աւելի եւ կամ պակաս գրուելով:

Առաջին պարագային մէջ տարբերութիւնը կը ջնջեն հակառակ յօդուածով մը, երկրորդ պարագային մէջ տարբերութիւնը կ'աւելցնեն նման յօդուածով մը:

Օրինակ Ա. — 50 ոսկիի վաճառումի մը տեղ, 60 ոսկի գրեր ենք.

ՍՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ ՎԱՃԱՌՔԻՆ 60 00 —

Տարբերութիւնը կը ջնջենք գրելով.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՍՆՏՈՒԿԻՆ 10 00 —

Օրինակ Բ. — 60 ոսկիի տեղ, 50 ոսկի գրեր ենք.

ՍՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 50 00 —

Տարբերութիւնը կ'աւելցնենք գրելով.

ՍՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 10 00 —

65. Հաշուեկշիռ. — Վաճառական մը ժամանակ մը — վեց ամիս կամ սովորաբար տարի մը — գործելէ վերջ՝ պէտք է վայրկեան մը կանգ առնէ դէպի ետ ակնարկ մը նետելու եւ տեսնելու համար թէ շահած է թէ վնասած եւ որչափ, որպէս զի անոր համեմատ որոշէ անկէ վերջ իր բռնելիք ընթացքը: Այս բանին համար վաճառականը պէտք է գիտնայ թէ ինչ^օ ունի ինք — դրամ, վաճառք, կալուած, յաճախորդներու վրայ պահանջք — եւ անոնց փոխարէն ո՞րքան պարտք ունի, եւ թէ վերջապէս ինչ^օ է գոյքին եւ պարտքին տարբերութիւնը, այսինքն ո՞րքան է իր դրամագլուխը:

Այս արդիւնքը իմացնող տետրակը Հաշուեկշիռի Տեսրակն է — օրէնքին պահանջածներէն մէկը, որու վրայ խօսած ենք արդէն:

Վաճառականի մը համար երբ ըսուի թէ հազար ոսկիի տէր է, կամ հազար ոսկի դրամագլուխ ունի, կը հասկցուի թէ այդ մարդը իր ունեցածները ծախելէ եւ պարտքը տալէ վերջ՝ իրեն հնչուն դրամ հազար ոսկի կը մնայ:

Արդ՝ վաճառականի մը դրամագլուխը գիտնալու համար վարկեան մը այնպէս պիտի երեւակայենք թէ ունեցածները պիտի ծախենք, պահանջքը պիտի գանձենք, պարտքը պիտի վճարենք եւ աւելցածն ալ ձեռքը պիտի տանք:

Այս բանը կարենալ ընելու համար երեւակայական յաճախորդ մը կը հնարենք. անոր կը ծախենք վաճառականին գոյքը — անանկ գիներով մը որ կարելի ըլլայ իրապէս ծախել հաշուեկշիռը պատրաստուած օրը. անոր կը յանձնենք նաեւ վաճառականին պարտքը եւ դրամագլուխը՝ որ արդէն, ինչպէս տեսանք, պարտքը կազմող հաշիւներուն մէջը դասած էինք:

Այդ երեւակայական յաճախորդին հաշիւը՝ Ելքի Կշիռն է, որ պարտական կ'ըլլայ մեր գոյքին համար, եւ պահանջող՝ մեր պարտքին համար:

Հաշուեկշիռը պատրաստելու համար, նախ պէտք է փորձակշիռին միջոցաւ ապահովուի թէ Օրհաշիւէն Մայր Հաշիւ բոլոր

Հաշուեկշիռ. — Bilan, بیلان.

գործողութիւնները ճիշդ անցած են. յետոյ մի առ-մի Մայր-Հաշիւին մէջէն իւրաքանչիւր հաշիւի կշիռը առնել, պարտական կշիռը՝ ելքի կշիռին պահանջքին տանիլ, իսկ պահանջող կշիռն ալ՝ ելքի կշիռին պարտքին տանելով՝ բոլոր այդ հաշիւները գոցել:

Ստորաբաժանում եղող հաշիւները պէտք է գոցել՝ զանոնք ընդհանուր հաշիւներուն տանելով:

Այսպէս, օրինակի համար, տոկոսի հաշիւը, անձնական ծախքը, տնական ծախքը եւ այլն գոցել Շահ ու Վնասով. այս ալ գոցել Դրամագրուիով, որ պարտքը կազմող հաշիւներէն մէկը ըլլալով, կը գոցուի Ելքի կշիռով:

Շահ կամ վնաս արտադրող հաշիւները, եւ օրինակի համար, Ընդհ. վաճառքը՝ գոցել Շահ ու Վնասով:

Օրհաշիւին մէջ վերջին յօդուածը ուրեմն պիտի ըլլայ.

ԵԼՔԻ ԿՇԻՌ

ԳՈՅՔԻՆ

ՊԱՐՏՔ

ԵԼՔԻ ԿՇԻՌ

Այսպէսով Ելքի կշիռը ինքնին կը գոցուի:

66. Հաշիւները վերաբանալ. — Ելքի կշիռով գոցուած հաշիւները, պարզապէս կացութիւնը գիտնալու նպատակով առ-ժամանակեայ կերպով գոցուած ըլլալով, պէտք է զանոնք վերաբանալ, ելքի կշիռին հակառակ Մուսքի կշիռ անուն հաշիւով մը որ վաճառականին կը վերադարձնէ իր ունեցածը, որով գոյքին համար պահանջող է. Մուսքի կշիռը վաճառականին կը թողու իր պարտքը, որով պարտքին համար պարտական է:

Ուրեմն նոր շրջանին սկիզբը — սովորաբար 1 Յունվար, որով-հետեւ վաճառականները ամէնքն ալ գրէնէ սովորութիւն ունին Դեկտեմբեր 31 ին գոցել իրենց հաշիւները, նոյն իսկ եթէ տարւոյն լրանալէն մէկ երկու ամիս առաջ սկսած ըլլան գործի — Օրհաշիւին առաջին յօդուածը պէտք է ըլլայ.

ԳՈՅՔ

ՄՈՒՏՔԻ ԿՇԻՌԻՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԿՇԻՌ

ՊԱՐՏՔԻՆ

Այսպէսով Մուսքի կշիռը ինքնին կը գոցուի, եւ Գոյքը եւ Պարտքը կազմող հաշիւները իրենց նախկին տեղերը կը գտնեն Մայր Հաշիւին մէջ:

Ծանօթ. — Ելքի կշիռ եւ Մուսքի կշիռ ենթադրական հաշիւներուն տեղ՝ կարելի է պարզապէս Հաշուեկշիռ անունով հաշիւ մը բանալ, որ աւելի ճիշտ ու տրամաբանական է:

67. — Հաշուակալութեան մասին մէջ մեր ըսածները օրինակներով ալ բացատրած ըլլալու համար, հոս կը բռնենք վաճառականի մը — Աղասի Նարիկեանի — մէկ ամսուան Ձեռատետրը, Օրհաշիւը եւ Մայր Հաշիւը: Հանած ենք նաեւ Փորձակշիւը եւ Հաշուեկշիւը:

Աղասի Նարիկեան գործի սկսած է 1913 Յունիսի 1 ին, իրը դրամագլուխ ունենալով 1 000 ոսկի հնչուն դրամ եւ պիտի գրադի ամէն տեսակ վաճառքի առուծարսով:

Յունիսի 31 ին հաշիւները փակած ենք. Հաշուեկշիւը ցոյց կուտայ թէ նոր դրամագլուխը եղած է $1\,044\frac{73}{100}$ ոսկի, այսինքն մէկ ամսուան մէջ գուտ շահ ունեցեր է $44\frac{73}{100}$ ոսկի, ինչպէս որ արդէն Շահ ու Վնասէն ալ կ'երեւայ:

Թուրքիոյ մէջ վաճառականները իրենց տետրակները 100 դրուշ ոսկիի վրայ կը բռնեն ընդհանրապէս:

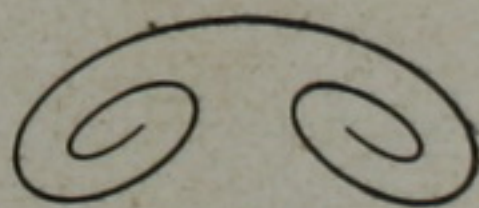

ՉԵՌԱՏԵՏՐ

ԱՂԱՍԻ ՆԱՐԻԿԵԱՆ Ի

Կ. Պոլիս. Գամանուտո Խան, քիւ 31.

4/14 Յունուար, 1913.

1	1	Այսօր գործի սկսւոյ դրամագրուի ունեւնալով հնչուն դրամ 1 000 ոսկի:			1 000 00	—
1	1	Վճարեցի վաճառատանս վարձք 6/ ամսեայ 30 ոսկի:			30 00	—
1	1	Պակ 0թումանի քով ձգեցի 5/ 5 տկոսով 400 ոսկի:	400 00			
		Քրէսի Լիօնի քով ձգեցի 5/ 4 տկոսով 400 ոսկի:	400 00	—	800 00	—
1	1	Գնեցի հետեւեալ կարասիները. 1 Դրամարկ 30 ոսկի: 2 Դրամեղան 5 " 6 Աքոն 1 1/2 "	30 00 5 00 1 50	— — —	36 50	—
1	1	Գնեցի զանազան տեսակներ, թուղթ, մեշան, եւայլն 2 1/2 ոսկի:			2 50	—
1	2	Գնեցի Գ. Ադամեանէ. 50 ծր. 3 000 երս. ալպէզ: 2/10 50 " 2 000 մեքր փանեղա: 3/ 8 50 " 4 000 երս. խամ պատմայ: —/35 Լ. 120 հն, վճարելի 21 Յունվարին:	6 750 6 400 3 500 16 650	— — — —	138 75	—
1	2	Գնեցի Կ. Մ. Խերպէկեանէ. 100 ծր. 5 045 երս. պատմայ: 2/15 50 " 1 500 " " 2/25 Լ. 118 հն, 5/ 2 զեղ, վճարելի 15 Փետր.ին	11 910 3 937 15 848	50 50 —	131 62	—
1	3	Միսսի Գամպուղեանի Կարին դրեցի. 50 ծր. 2 000 մեքր փանեղա: 3/35 50 " 4 000 երս. խամ պատմայ: 1/ 2 100 " 5 045 " պատմայ: 2/38 50 " 1 500 " " 2/39 Լ. 118 հն. Փոխադրելի	7 750 4 200 14 794 4 462 31 206	— — 25 50 75		

	Փոխադրեալ	31 206 75		
	Լ. %	264 46 50		
	Վճարեցի քեռնակիր, հակի եւ կապողէք, սպահովագրութիւն միւնչեւ Տրապզոն 356դր.	3 39 —	267 85 50	
	3			
1	Միսսի ֆամայուդեանէ ստացալ. 2էք մը թիւ 206 Ն. Հանկսեանէ գան- ձեղի 60 ոսկի:	60 00 —		
	2էք մը թիւ 565 Պ. Օթմանէ գանձեղի 65 ոսկի:	65 00 —		
	" " " 762 Ե. Գարսկոզեանէ " 85 "	85 00 —	210 00 —	
	4			
2	Պ. Օթմանի տնի ընթացիկ հաշիւով 210 Լ.		210 00	
	5			
2	Ա. Միւսսեանէ գնեցի. 50 ծր. 3 028 երս. տոմար 36 ինչեղ 4/25 50 " 3 032 " " 42 " 5/25 50 " 3 044 երս. տոմար 46 " 6/25 Լ. 120էն:	14 004 50 17 055 — 20 299 — 51 358 50	427 99 —	
	Տնի մուրհակ մը իր հ/ 31 տոմար 150 շիւս " " " 64 " 150 "			
	6			
2	Ծախեցի կանխիկ Թ. Մեմիկեանի. 50 ծր. 3 032 երս. տոմար 42 ինչեղ 6/— 50 " 3 064 " " 46 " 7/— Լ. 120 էն, % 2 զեղ:	18 192 — 21 448 — 39 640 —	323 73 —	
	7			
2	Քրէսի Լիօնի տնի ընթացիկ հաշիւով 320 Լ.		320 00 —	
	8			
2	Գնեցի կանխիկ հետեւեալ արժեքները. 15 հս. Քրէսի Դոնս. Էժք. 1885 % 3 ժր. 320 25 " Բոմբիկ երկաթուղի " 150 ժրանք 4.40 էն:	4 800 — 3 750 — 8 550 —	376 20 —	
	8			
2	Քրէսի Լիօնի ֆաշեցի թիւ 25 026 չեֆով:		375 00 —	

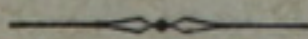
	9					
2	Գնեցի Իբրանուեան եղբայրներէ. 10 ծրար 450 մեքր կերպաս 70/— Լ. 100 հն: Տուի կար կանխիկ չեֆով մը Պ. Օթմանի վրայ 157 1/2 ոսկի: Տուի կար կանխիկ չեֆով մը Քոէսի Լիո- նի վրայ 157 1/2 ոսկի:				315 00	—
	10					
2	Բ. Հանկսեանէ սագայ ուզած ասեւը ես սալու պայմանով, առանց տկոսի 200 Լ.				200 00 —	
	11					
3	Մ. Աւագեանի հետեւեալ թղթերը գեղեցի. Թիւ 3 065. 1 Փէսր. վճարելի: " 3 066. 5 " " " 3 068. 15 " " % 9 գեղ: Վճարելի:				32 00 — 64 00 — 24 00 — 120 00 — 81 — 119 19 —	119 19 —
	12					
3	Գնեցի Գ. Գասապեանէ. 30 հակ, 1 822 օխա, թիֆթիկ Լ. % 24 1/2 Վճարելի կանխիկ 81 ոսկի 73 չեֆ: Տուի չեֆ մը Քոէսի Լիոնի վրայ թիւ 25 027 340 շրա:				391 73	—
	13					
3	Ծախեցի ապառիկ Ն. Օհանեանի. 15 հակ, 900 օխա թիֆթիկ Լ. % 23/—				207 00	—
	14					
3	Ծախեցի Ստեփան Զաֆարեանի. 15 հակ, 922 օխա, թիֆթիկ Լ. % 23 1/2				216 67	—
	15					
3	Ստեփան Զաֆարեանէ սագայ. 2եֆ մը թիւ 3678 Տեօյի Պանի գանձելի:				200 00	—
	16					
3	Ստեփան Զաֆարեան սնանկանալով՝ իրմ ունեցած պահանջս գանձելու յոյս չու- նիմ եւ վնաս կ'արձանագրեմ:				16 67	—

4

ՅՈՒՆԱԿ 1913

3	17	Նորակազմ Թրքահայ Ուսուցչական Միութեան նուէր տուի 5 ոսկի:	5 00	—
3	18	Գ. Աղաւետանի տուի Վիկտոր Պանիկ գնելով Լոնսրայի վրայ չեք մը. Ա. Ո. 55. 15. 6. 109 $\frac{38}{40}$ հն.	61 32	50
4	19	Ա. Միմաստանի տուած 31 օրուան 150 ոսկիի մուրհակս գնելով վճարեցի, $\frac{3}{4}$ ոսկի վար դնելով:	149 25	—
4	19	Քոհսի Լիօնեկ քաղեցի 26 028 չեքով:	140 00	—
4	22	Գ. Աղաւետանի վճարեցի առ հաշիւ 45 ոսկի	45 00	—
4	23	Պ. Օթումանի հաշուական փոխանցում կատարել տուի ի նպաստ Քոհսի Լիօնեկի:	300 00	—
4	25	Գնեցի Գ. Մուրաշեանի, 2 ամսեկ վճարելի. 10 պարկ 600 օխայ սուրճ. Լ. օ/օ 12/—	72 00	—
4	26	Գնեցի Լանկօքուրձի 1 ամսեկ վճարելի. 10 պարկ 800 օխայ շաքար. Լ. օ/օ 4/—	32 00	—
4	31	Վճարեցի գրագրիս ամսականը 5 ոսկի: " քեռնակրին 1 " 1 " Տնական Ժախֆերու համար առի 12 "	5 00 1 00 12 00	18 00
4	31	Պանիկ Օթումանի պահանջս ե մեկ ամսուան ընթացիկ հաշուեկն տկոս:	1 64	—
4	31	Քոհսի Լիօնեկ պահանջս ե մեկ ամսուան ընթացիկ հաշուեկն տկոս:	28	—

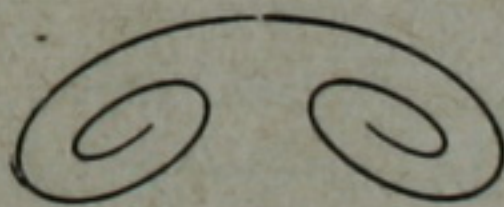
ՕՐ ՀԱՇԻԻ

Ս. ՂԱՍԻ ՆԱՐԻԿԵԱՆ

Կ. Պոլիս. Գամանոս Խան, քիւ 31.

1/14 Յունուար, 1913.

ՅՈՒՆԱԲ 1913

1

1/2	1	Սնտուկ	Դրամագլուխին				
		Գործի սկսելու համար	դրամագլուխս.			1 000 00	—
3/1	1	Ընդհ. Ծախս	Սնտուկին				
		Վաճառատանս վեցամսեայ վարձիք.				30 00	—
1	1	Զանազաններ	Սնտուկին				
4		Պ. Օրօման					
		°/° 5 տկոսով ձգածս.		400 00	—		
5		Քուէտի Լիօնէ					
		°/° 4 տկոսով ձգածս.		400 00	—	800 00	—
6/1	1	Կարասիներ	Սնտուկին				
		Գնած կարասիներս.				36 50	—
3/1	1	Ընդհ. Ծախս	Սնտուկին				
		Տեսրակ մեղան եւ այլն.				2 50	—
7/8	2	Ընդհ. Վաճառք	Գ. Աղամեանի				
		Գնած վաճառքս 21 Յունիսարին վճարելի.				138 75	—
7/9	2	Ընդհ. Վաճառք	Կ. Մ. Խէրպէկեանի				
		Գնած վաճառքս 15 Փետրուարին վճարելի.				131 62	—
10	3	Մ. Փամպուղեան	Զանազաններու				
7		Ընդհ. Վաճառքին					
		Հրկած վաճառքներս.		264 46	50		
1		Սնտուկին					
		Վճարած զանազան ծախիքներս.		3 39	—	267 85	50
1/10	3	Սնտուկ	Միսաֆ Փամպուղեանի				
		Ստացայ 3 կսոր չեֆ.				210 00	—
			Փոխադրելի			2 617 22	50

2

ՅՈՒՆՎԱՐ 1913

		Փոխադրեալ		2 617 22 50
4/1	Պանֆ Օրօման	Սնտուկին		
	Հնթացիկ հաշիւով տուածս.		210 00	—
7	Հնդհ. Վանառֆ	Զանազաններու		
11	Վնարելի Տոմատկներու			
	Ստորագրած մուրհակներս 2 կտր.	300 00	—	
12	Ա. Մինասեանի			
	Դնած վաճառքներուս փոխարէն մնացորդ պահանջի.	127 99	—	427 99 —
1/7	Սնտուկ	Հնդհ. Վանառֆին		
	Կանխիկ ծախած վաճառքս.		323 73	—
5/1	Քուէտի Լիօնէ	Սնտուկին		
	Հնթացիկ հաշիւով տուածս.		320 00	—
2/1	Արժէքուղթեր	Սնտուկին		
	Դնած արժէքուղթերս.		376 20	—
1/5	Սնտուկ	Քուէտի Լիօնէի		
	Թիշ 25 026 չեփով փաշածս.		375 00	—
7	Հնդհ. Վանառֆ	Զանազաններու		
4	Իքրանոսեանի	Պ. Օրօմանի		
	գնածներուս փոխարէն տուած չեփս.	157 50	—	
5	Իքրանոսեանի	Քուէտի Լիօնէի		
	գնածներուս փոխարէն տուած չեփս.	157 50	—	315 00 —
1/3	Սնտուկ	Բիւզանդ Հանէսեանի		
	Ուզած աւելիք եւ տալու պայմանով տուածս.		200 00	—
	Փոխադրելի		5 165 14 50	

		Փոխադրեալ		5 165 14 50
	11			
4	Գանձելի Տումակներ	Զանազաններու		
1		Սնտուկին		
	Մ. Աւագեանի գեղջեղ տուած թուղթերուն փոխարէնը.		119 19	—
5		Շահ եւ Վնասին		
	Յիշեալ թուղթերէն առնուած տկոսը.		81	— 120 00 —
	12			
7	Ընդհ. Վանառք	Զանազաններու		
1		Սնտուկին		
	Գ. Գասապեանի գնածներուն փոխարէն.		81 73	—
5		Քուէտի Լիօնէի		
	№ 25 027 չեֆը Գ. Գասապեանի.		310 00	— 391 73 —
	13			
6/7	Ն. Օհանեան	Ընդհ. Վանառքին		
	Ծախած վանառքս.			207 00 —
	14			
7/7	Ստեփան Զաքարեան	Ընդհ. Վանառքին		
	Ծախած վանառքս.			216 67 —
	15			
1/7	Սնտուկ	Ստեփան Զաքարեանի		
	Զեֆով դրկածը.			200 00 —
	16			
5/7	Շահ ու Վնաս	Ստեփան Զաքարեանի		
	Կրած վնասս.			16 67 —
	17			
3/1	Ընդհ. Ծախք	Սնտուկին		
	Ուսուցչական Միութեան նուէր.			5 00 —
	18			
8/1	Գ. Աղամեան	Սնտուկին		
	Տուած չեֆիս Ա. Ո. 55. 15. 6. փոխարէնը.			61 32 50
		Փոխադրելի		6 383 54 —

		Փոխադրեալ	6 383 54 -
11 1	19	Վնարելի Տոմասկներ Զանազաններու Սնտուկին Ա. Միկաստեանի տուած մուրհակիս փո- խարէն վճարածս.	149 25 -
5		Շահ ու Վնասին Ըրած զեղչս.	75 -
1/5	19	Սնտուկ Ն° 25 028 չեփով ֆաշածս.	140 00 -
8/1	22	Գ. Ադամեան Առ հաշիւ վճարածս.	45 00 -
5/4	23	Քոէտի Լիօնէ Հաշուական փոխանցում.	300 00 -
7/8	25	Ընդհ. Վանառք Գնած վաճառքս.	72 00 -
7/9	26	Ընդհ. Վանառք Գնած վաճառքս.	32 00 -
3/1	31	Ընդհ. Ծախք Անձնական ծախք, գրագրի եւ թեռնակրի.	18 00 -
4/5	31	Պ. Օրօման Մեկ ամսուան ընթ. հաշուէն տկոս.	1 64 -
5/5	31	Քոէտի Լիօնէ Մեկ ամսուան ընթացիկ հաշուէն տկոս.	25 -
		Փոխադրելի	7 142 43 -

Յ Ո Ւ Ն Վ Ս Բ 1913

5

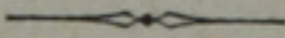
		Փոխադրեալ			
		31		7 142 43	—
3	Զանազաններ		Ընդհ. Ծախսի		
5	Շահ ու վնաս				
	Ընդհ. ծախսի հաշիւը գոցելու համար.		30 50	—	
10	Կանխիկ վարձ				
	Կանխիկ վճարուած 6/ ամսեայ վարձի 5 ոսկին Յունիստի կը վերաբերի.		25 00	—	55 50
		31			
7/5	Ընդհ. վաճառք		Շահ ու վնասի		
	վաճառքէն գոյացած շահը.			88 45	—
		31			
5/2	Շահ ու վնաս		Դրամագլուխին		
	Զուտ շահս.			44 73	—
		31			
11	Ելի կշիռ		Զանազաններու		
	Գոյս կազմող հաշիւները գոցելու հմր.				
1			Սնտուկին		
	Պատրաստ դրամս.		190 64 50		
2			Արժեքորէրու		
	Ունեցած արժեքորէրներս.		376 20	—	
4			Գանձ. Տոմսակներու		
	Ունեցած տոմսակներս.		120 00	—	
4			Պ. Օրօմանի		
	Ունեցած պահանջս.		154 14	—	
6			Ն. Օհանեանի		
	Պահանջս.		207 00	—	
5			Գոէտի Լիօնէի		
	Պահանջս.		37 75	—	
6			Կարապետէրու		
	Կարասիներու արժեքը.		36 50	—	
7			Ընդհ. վաճառքին		
	Պատրաստ վաճառքս.		585 67 50		
10			Միաւ փամպուղեանի		
	Պահանջս.		57 85 50		
10			Կանխիկ վարձի		
	Պահանջս.		25 00	—	1 790 76 50
			Փոխադրելի		9 121 87 50

		Փոխադրեալ			9 121 87 50
		31			
11	Ջանազաններ	Ելի Կշիռին			
	Պարսֆս կազմող հաշիւները գոցելու հմր.				
12	Ա. Մինասեան				
	Ունեցած պարսֆս.		127 99	—	
3	Բ. Հանէսեան				
	Ունեցած պարսֆս.		200 00	—	
8	Գ. Աղամեան				
	Ունեցած պարսֆս.		32 42	50	
8	Գ. Մաքսատեան				
	Ունեցած պարսֆս.		72 00	—	
9	Կ. Մ. Խէրպէկեան				
	Ունեցած պարսֆս.		131 62	—	
9	Լանկօբուլօ				
	Ունեցած պարսֆս.		32 00	—	
11	Վճարելի Տոմսակներ				
	Ունեցած վճարելի տոմսակներս.		150 00	—	
2	Դրամագլուխ				
	Նոր դրամագլուխս.		1 044 73	—	1 790 76 50
					10 912 64 —

Աղասի Նարիկեան վերոյիշեալ կերպով իր հաշիւները գոցելէ վերջ, կրկին բանալու համար՝ օրհաշիւը պիտի սկսի հետեւեալ յօդուածներով եւ յետոյ առօրեայ գործառնութիւնները սորվածնուս համեմատ պիտի արձանագրէ:

		1			
12	Զանազաններ	Մուտքի Կշիռին			
	Գոյս կազմող հաշիւէն վերաբանալու համար.				
1	Սնունդ				
	Պարսպիս դրամ.	190 64 50			
2	Արժեքուղբեր				
	Ունեցած արժեքուղբեր.	376 20 —			
4	Գանձելի Տոմսակներ				
	Ունեցած գանձ. տոմսակներ.	120 00 —			
4	Պ. Օրօման				
	Ունեցած պահանջս.	154 14 —			
6	Ն. Օհանեան				
	Ունեցած պահանջս.	207 00 —			
5	Քոէտի Լիօնի				
	Ունեցած պահանջս.	37 75 —			
6	Կարասիներ				
	Ունեցած կարասիներ.	36 50 —			
7	Ընդհանուր Վաճառք				
	Ունեցած վաճառքս.	585 67 50			
10	Մ. Փամպուկեան				
	Ունեցած պահանջս.	57 85 50			
10	Կանխիկ Վարձ				
	Կանխիկ վճարած վարձս.	25 00 —	1 790 76 50		
		1			
12	Մուտքի Կշիռ	Զանազաններու			
	Պարսպի կազմող հաշիւէն վերաբանալու համար.				
12	Ա. Մինասեանի				
	Ունեցած պարսպ.	127 99 —			
3	Բ. Հանէսեանի				
	Ունեցած պարսպ.	200 00 —			
8	Գ. Աղամեանի				
	Ունեցած պարսպ.	32 42 50			
8	Գ. Մուրադեանի				
	Ունեցած պարսպ.	72 00 —			
9	Կ. Մ. Խէրպէկեանի				
	Ունեցած պարսպ.	131 62 —			
9	Լանկօրու լօի				
	Ունեցած պարսպ.	32 00 —			
11	Վնարելի Տոմսակներու				
	Ունեցած վնարելի թուղթեր.	150 00 —			
2	Դրամագլուխին				
	Նոր Դրամագլուխ.	1 044 73 —	1 790 76 50		
		Փոխադրելի	3 581 53 —		

ՄԱՅՐ ՀԱՇԻԻ

ԱՂԱՍԻ ՆԱՐԻԿԵԱՆ Ի

Կ. Պոլիս. Գամանուո Խան, թիւ 31.

1/14 Յունուար, 1913.

1913

Յուևյ.	1	Դրամագլխին.	Հնչուն Դրամ.	1	1 000 00	—
»	3	Փամպուղեանի.	Չեֆով վնարածր.	1	210 00	—
»	6	Ընդհ. Վաճառքին.	Կանխիկ վաճառում.	2	323 73	—
»	8	Քուէտի Լիօնէի.	Չեֆով ֆաշունած.	2	375 00	—
»	10	Բ. Հանէսեանի.	Քովս ձգածր.	2	200 00	—
»	15	Ս. Զաքարեանի.	Չեֆով տունածր.	3	200 00	—
»	19	Քուէտի Լիօնէի.	Չեֆով ֆաշունած.	4	140 00	—

2 448 73 —

Փէսր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պատրաստ.	7	190 64	50
-------	---	----------------	----------	---	--------	----

1913

Յուևյ.	1	Ընդհ. Ծախքէն.	Վարձ.	1	30 00	—
»	»	Զանազաններէ.	Վճարում.	1	800 00	—
»	»	Կարասիներէն.	Գնում.	1	36 50	—
»	»	Ընդհ. Ծախքէն.	Վճարում.	1	2 50	—
»	3	Մ. Փամպուկեանէ.	Վճարած Ծախք.	1	3 39	—
»	4	Պանք Օթօմանէ.	Վճարում.	2	210 00	—
»	7	Քուէտի Լիօնէէ.	»	2	320 00	—
»	8	Արժէթղթերէն.	Գնում.	2	376 20	—
»	11	Գանձ. Տոմսակներէն.	Վճարում.	3	119 19	—
»	12	Ընդհ. Վաճառքէն.	Գնում.	3	81 73	—
»	17	Ընդհ. Ծախքէն.	Նուէր.	3	5 00	—
»	18	Գ. Աղամեանէ.	Զեքի փոխարէն.	3	61 32	50
»	19	Վճարելի Տոմսակներէն.	Վճարում.	4	149 25	—
»	22	Գ. Աղամեանէ.	»	4	45 00	—
»	31	Ընդհ. Ծախքէն.	»	4	18 00	—
»	»	Ելքի Կշիռէն.	Պատրաստ.	5	2 258 08	50
					190 64	50
					2 448 73	—

ՊԱՐՏԻ

ԴՐԱՄԱ

1913					
Յուլի.	31	Ելքի կշիռին.	Հաշիւը փակելու համար.	6	1 044 73 —
					1 044 73 —

ՊԱՐՏԻ

ԱՐԺԷԹ

1913					
Յուլի.	8	Մնտուկին.	Գնուած արժեքներ.	2	376 20 —
					376 20 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Արժեքուղքեր.	7	376 20 —

ԳԼՈՒԽ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յունվ.	1	Սնտուկէն.	Դրամագրուիս.	1	1 000 00	—
»	31	Շահ ու վնասէն.	Զուս շահ.	5	44 73	—
					1 044 73	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Նոր դրամագրուիս.	7	1 044 73	—

ՈՒՂԹԵՐ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յունվ.	31	Ելքի կշիռէն.	Ունեցած արժեքուղթս.	5	376 20	—
					376 20	—

ՊԱՐՏԻ

ԸՆԴՀ.

1913					
Յուլի.	1	Սնտոկին.	Վեցամսեայ վարձ.	1	30 00 —
»	1	»	Տեսրակ եւայրն.	1	2 50 —
»	17	»	Նուէր.	3	5 00 —
»	31	»	Տնական ծախս եւ պաշտօնէից.	4	18 00 —
					55 50 —

ՊԱՐՏԻ

ԲԻՒԶԱՆԴ

1913					
Յուլի.	31	Ելքի կշիռին.	Հաշիւը փակելու համար.	6	200 00 —
					200 00 —

1913						
Յուլի.	31	Շահ ու վնասէն.	Գոցելու համար.	5	30 50	—
»	»	Կանխիկ վարձքէ.		5	25 00	—
					55 50	—

ՀԱՆԷՍԵԱՆ

1913						
Յուլի.	10	Մնտուկէն.	Քովս ձգածը.	2	200 00	—
					200 00	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Պահանջքը.	7	200 00	—

ՊԱՐՏԻ

ՊԱՆՔ

1913					
Յորևի.	1	Սնտուկին.	Ընթ վճարեալ.	1	400 00 —
»	4	»	»	2	210 00 —
»	31	Շահ ու վնասին.	Տոկոս.	4	1 64 —
					611 64 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պարսֆը.	7	154 14 —

ՊԱՐՏԻ

ԳԱՆՁԵԼԻ

1913					
Յորևի.	11	Զանազաններու.	Զեղչած քրքերս.	3	120 00 —
					120 00 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Ունեցած տնայականքս.	7	120 00 —

ՊԹՕՄԱՆ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յուլի.	9	Ընդհ. վաճառքէն.	Զեֆով քաշուած.	2	157 50	—
»	23	Քրէտի Լիօնէէ.	Փոխանցումէ.	4	300 00	—
					457 50	—
»	31	Ելքի կշիռէն.	Փակեշու համար.	5	154 14	—
					611 64	—

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յուլի.	31	Ելքի կշիռէն.	Փակեշու համար.	5	120 00	—
					120 00	—

ՊԱՐՏԻ

ՔՌԷՏԻ

1913						
Յունիս.	1	Սնտուկին.	Հնդհ. վճարեալ.	1	400 00	—
»	7	»	»	2	320 00	—
»	23	Պ. Օթօմանի.	Փոխանցուածի.	4	300 00	—
»	31	Շահ ու վնասին.	Տոկոս.	4	25	—
					1 020 25	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պարսիք.	7	37 75	—

ՊԱՐՏԻ

ՇԱՀ ՈՒ

1913						
Յունիս.	16	Զաքարեանի.	Կրած վնաս.	3	16 67	—
»	31	Հնդհ. ծախքին.	Ծախսեր.	5	30 50	—
»	31	Դրամագլխին.	Զուտ շահ.	5	44 73	—
					91 90	—

Լ Ի Օ Ն Ի

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յուլի.	8	Սնտուկէն.	Զեքով քաշածս.	2	375 00	—
»	9	Ընդհ. վաճառքէն.	Տուած չեքս.	2	157 50	—
»	12	»	»	3	310 00	—
»	19	Սնտուկէն.	Քաշածս.	4	140 00	—
					982 50	—
»	31	Ելքի կշիռէն.	Պարսֆը.	5	37 75	—
					1 020 25	—

Վ Ն Ա Ս

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յուլի.	11	Գանձելի տոմսակներէն.	Տսկոս.	3	81	—
»	19	Վճարելի տոմսակներէն.	Զեղչ.	4	75	—
»	31	Պ. Օթօմանէ.	Տոկոս.	4	1 64	—
»	»	Քուէտի Լիօնէէ.	Տոկոս.	4	25	—
					3 45	—
»	»	Ընդհ. վաճառքէն.	Գոյացած շահ.	5	88 45	—
					91 90	—

ՊԱՐՏԻ

ԿԱՐԱ

1913						
Յուլի.	1	Սնտուկին.	Գնած կարասիներ.	1	36 50	—
					36 50	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Ունեցած կարասիներ.	7	36 50	—

ՊԱՐՏԻ

Ն.

1913						
Յուլի.	13	Ընդհ. վաճառքին.	Գնած վաճառքը.	3	207 00	—
					207 00	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պարսքը.	7	207 00	—

ՍԻՆԵՐ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Յունիվ.	31	Ելքի կշիռէն.	Հաշիւս գոցելու համար.	5	36 50 —
					36 50 —

ՕՂԱՆԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Յունիվ.	31	Ելքի կշիռէն.	Պարսիք.	5	207 00 —
					207 00 —

ՊԱՐՏԻ

ԸՆԴՀ.

1913						
Յուլի.	2	Գ. Աղամեանի.	Դնած վաճառքս.	1	138 75	—
»	»	Խէրպեկեանի.	»	1	131 62	—
»	5	Զանազաններու.	»	2	427 99	—
»	9	»	»	2	345 00	—
»	12	»	»	3	391 73	—
»	25	Գ. Մուրատեանի.	»	4	72 00	—
»	26	Հանկոբուլօի.	»	4	32 00	—
					1 509 09	—
»	31	Շահ ու վնասին.	Վաճառքի շահ.	5	88 45	—
					1 597 54	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պատրաստ վաճառք.	7	585 67	50

ՊԱՐՏԻ

ՍՏԵՓԱՆ

1913						
Յուլի.	14	Ընդհ. վաճառքին.	Դնած վաճառքը.	3	216 67	—
					216 67	—

ՎԱՃԱՌՔ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յունվ.	3	Մ. Փամպուղեանէ.	Ղրկած վաճառքս.	1	264 46	50
»	6	Սնտուկէն.	Կանխիկ ծախուած.	2	323 73	—
»	13	Ն. Յաննեանէ.	Ծախուած.	3	207 00	—
»	14	Ս. Զարարեանէ.	»	3	216 67	—
					1 011 86	50
»	31	Ելքի կշիռէն.	Պատրաստ վաճառքը.	5	585 67	50
					1 597 54	—

ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յունվ.	15	Սնտուկէն.	Վաճառքը.	3	200 00	—
»	16	Շահ ու վնասէն.	վնաս.	3	16 67	—
					216 67	—

ՊԱՐՏԻ

Գ. ԱԴԱ

1913						
Յուլի.	18	Սնտուկին.	Տուած չեփ.	3	61 32	50
»	22	»	Վարածու.	4	45 00	—
					106 32	50
»	31	Ելքի կշիռին.	Պահանջք.	6	32 42	50
					138 75	—

ՊԱՐՏԻ

Գ. ՄՈՒ

1913						
Յուլի.	31	Ելքի կշիռին.	Պահանջք.	6	72 00	—
					72 00	—

ՄԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յուևի.	2	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնաժս.	1	138 75	—
					138 75	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Պահանջք.	7	32 42	50

ԲԱՏԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յուևի.	25	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնաժս.	4	72 00	—
					72 00	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Պահանջք.	7	72 00	—

ՊԱՐՏԻ

Կ. Մ.

1913					
Յուլի. 31	Ելքի կշիռին.	Պահանջք.	6	131 62	—
				131 62	—

ՊԱՐՏԻ

ԼԱՆԿՈ

1913					
Յուլի. 31	Ելքի կշիռին.	Պահանջք.	6	32 00	—
				32 00	—

ԽԵՐՊԵԿԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՋԷ

1913						
Յուլի.	2	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնաժս.	1	131 62	—
					131 62	—
Փետր.	1	Մոլտքի կշիռէն.	Պահանջիչը.	7	131 62	—

ԲՈՒԼՕ

ՊԱՀԱՆՋԷ

1913						
Յուլի.	26	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնաժ վաճառքս.	4	32 00	—
					32 00	—
Փետր.	1	Մոլտքի կշիռէն.	Պահանջիչը.	7	32 00	—

ՊԱՐՏԻ

ՄԻՍԱՔ

1913					
Յուլի.	3	Զանազաններու.	Հրկաց վաճառք.	1	267 85 50
					267 85 20
Փետր.	1	Մոլորի կշիռին.	Պարսֆը.	7	57 85 50

ՊԱՐՏԻ

ԿԱՆԽԻԿ

1913					
Յուլի.	31	Ընդհ. ծախքին.		5	25 00 —
					25 00 —
Փետր.	1	Մոլորի կշիռին.	Պարսֆը.	7	25 00 —

1913						
Յուլի.	3	Սնտուկէն.	Հրկաց չեքեր.	1	210 00	—
»	31	Ելքի կշիռէն.	Պարսֆը.	5	57 85	50
					267 85	50

ՎԱՐՁՔ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յուլի.	31	Ելքի կշիռէն.		5	25 00	—
					25 00	—

ՊԱՐՏԻ

ՎՃԱՐԵԼԻ

1913					
Յուլի.	19	Զանազաններու. Զեղչելով վճարածս.	4	150 00	—
»	31	Ելքի կշիռին. Ունեցած վճարելի տոմսակս.	6	150 00	—
				300 00	—

ՊԱՐՏԻ

ԵԼՔԻ

1913					
Յուլի.	31	Զանազաններու.	5	1 790 76	50
				1 790 76	50

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Յուլի.	5	Ընդհ. վաճառքին.	Ստորագրած տոմսակներու.	2	300 00 —
					300 00 —
Փետր.	1	Մոլտքի կշիռէն.	Վճարելի տոմսակ.	7	150 00 —

ԿՇԻՌ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Յուլի.	31	Զանազաններէ.		6	1 790 76 50
					1 790 76 50

1913						
Յուլի.	31	Ելքի կշիռին.	Պահանջի.	6	127 99	—
					127 99	—

1913						
Փետր.	1	Զանազաններու.		7	1 790 76	50

ՍԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՁԻ

1913						
Յուլի.	5	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնաժա.	2	127 99	—
					127 99	—
Փետր.	1	Մոլորի կշիռէն.	Պահանջք.	7	127 99	—

ԿՇԻՌ

ՊԱՀԱՆՁԻ

1913						
Փետր.	1	Զանազաններէ.		7	1 790 76	50

ՅԱՆԿ

Մայր — Հաշիւի

RÉPERTOIRE

ՀԱՇՈՒՆԵՐ

ԷՁ

Սնունդ	1
Դրամագլուխ	2
Ընդհանուր Ծախիք	3
Պակ Ծրուակ	4
Քրեքի Լիօնե	5
Կարասիներ	6
Ընդհանուր Վաճառք	7
Դրիգոր Աղաւեան	8
Միկաս Խերպկեան	9
Միսաք Փաւստոսեան	10
Վճարելի Տոմսակներ	11
Արամ Միկասեան	12
Արժեքնշար	2
Բիւզանդ Հանեսեան	3
Գանձելի Տոմսակներ	4
Շահ ու Վնաս	5
Ներսէս Օհանեան	6
Սեփան Զաքարեան	7
Դաւոնոս Մուրաշեան	8
Հանկօրոն	9
Կանխիկ Վարձ	10
Ելքի Կշիռ	11
Մուտքի Կշիռ	12

Փ Ո Ր Չ Ա Կ Շ Ի Ռ

31 Յունիստ, 1913.

ԷԶ	ՀԱՇԻՒՆԵՐ	ՊԱՐՏԻ		ՊԱՀԱՆՁԷ		ՄՆԱՅՈՐԴՆԵՐ			
						ՊԱՐՏԻ		ՊԱՀԱՆՁ	
1	Սնտուկ	2 448 73	—	2 258 08	50	190 64	50	—	—
2	Դրամագլուխ	—	—	1 000 00	—	—	—	1 000 00	—
2	Արժէթուղթեր	376 20	—	—	—	376 20	—	—	—
3	Ընդհանուր Ծախք.	55 50	—	—	—	55 50	—	—	—
3	Բիւզանդ Հանէսեան	—	—	200 00	—	—	—	200 00	—
4	Պանք Օթօման	611 64	—	457 50	—	154 14	—	—	—
4	Գանձելի Տոմսակներ	120 00	—	—	—	120 00	—	—	—
5	Քրէտի Լիօնէ	1 020 25	—	982 50	—	37 75	—	—	—
5	Շահ ու Վնաս	16 67	—	3 45	—	13 22	—	—	—
6	Կարասիներ.	36 50	—	—	—	36 50	—	—	—
6	Ներսէս Օհանեան.	207 00	—	—	—	207 00	—	—	—
7	Ընդհանուր Վաճառք.	1 509 09	—	1 011 86	50	497 22	50	—	—
7	Ստեփան Զարարեան.	216 67	—	216 67	—	—	—	—	—
8	Դրիգոր Աղամեան.	106 32	50	138 75	—	—	—	32 42	50
8	Գալուստ Մուրատեան	—	—	72 00	—	—	—	72 00	—
9	Մինաս Խէրպէկեան	—	—	131 62	—	—	—	131 62	—
9	Հանկօրոյ	—	—	32 00	—	—	—	32 00	—
10	Միսաք Փաճաղղեան.	267 85	50	210 00	—	57 85	50	—	—
11	Վճարելի Տոմսակներ	150 00	—	300 00	—	—	—	150 00	—
12	Արամ Մինասեան	—	—	127 99	—	—	—	127 99	—
ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ		7 142 43	—	7 142 43	—	1 746 03	50	1 746 03	50

Սնունդ. — Պատրաստ դրամ.

190 64 50

Արժեքուղիք.

15 հաւ Էժիքսիկն 1886, $\frac{3}{100}$ 3, փրփ. 320 = փրփ. 4 800

25 " Բռնկիի Երկաթուղի " 450 = " 3 750

8 550

376 20 —

Դանձելի Տոմարներ. — Թիւ 3 065 զրշ. 32 00

" — 6 " 64 00

" — 7 " 24 00

420 00 —

Պանօ Օրօման. — Պահանջք.

154 14 —

Քոէտի Լիօնէ. — Պահանջք.

37 75 —

Ն. Օհանեան. — Պահանջք.

207 00 —

Մ. Փամպուղեան. — Պահանջք.

57 85 50

Կանխիկ Վարձ. — Վճարուած վարձ.

25 00 —

Կարասիներ. — 2 Դրասեղան. զրշ. 5 00

4 Դրամարկղ. " 30 00

6 Աթոռ " 4 50

36 50 —

Ընդհ. վաճառք.

50 Ծրար, 3 000 Էարսա Ալպէզ $\frac{2}{5}$ 6 375

50 " 3 028 " Տոմար $\frac{4}{20}$ 43 625

Լ. 420 Կն 20 004

Լ. $\frac{3}{100}$ Կն 466 67,50

40 Ծրար, 450 մէքր Կերպաս 70/— 345 00

40 Պարկ, 600 օխա Սուրճ 12/— 72 00

40 " 800 " Շաքար 4/— 32 00

585 67 50

1 790 76 50

Ներկայ հաշուէլէնէն Կէրպասիէն հաշուէլէնէն

31 Յունիս 1913,

ԱՂԱՍԻ ՆԱՐԻԿԵԱՆ Ի

1913

ՊԱՐՏԻՔ

Ա. Մինասեանի. —	Պարսփ.	127 99	—
Բ. Հանէսեանի. —	"	200 00	—
Գ. Աղամեանի. —	"	32 42	50
Գ. Մուրադեանի. —	"	72 00	—
Մ. Խէրպէկեանի. —	"	131 62	—
Լանկօբուլօի. —	"	32 00	—
Վ. Բարեկի Տոմասկներուն. —	"	150 00	—
Ա. Միլասեանի հրամանին.			
Գրամագլուխին.			
Սկզբնական դրամագլուխս. որոշ		4 000 00	
Շահս.		44 73	
		1 044 73	—
		1 790 76	50

ԸՆԾԱՆԵՐ ԻՇ ԿԱՌԱՐԱՐՈՒՄԻՆ:

Կ. Պալե. ԱՂԱՍԻ ՆԱՐԻԿԵԱՆ

Վ. Ա. Բ. Ժ. Ռ. Ի. Թ. Ի. Ե. Ն. Ն. Ե. Բ.

1. — Հետեւեալ 2 ամսուան գործառնութիւնները Օրհաշիւ եւ Մայր Հաշիւ անցնել.

1913

1 Փետր. — Վերաբանալ Աղասի Նարիկեանի տետրակները 31 Յունվարի հաշուեկշռին համաձայն:

2 » Պ. Օթումանէ քաշեց չէքով մը 150 ոսկի:

3 » Բիւզանդ Հանեսեանի վճարեց 100 ոսկի:

4 » Ծախեց կանխիկ 15 հատ էժիբսիէն 1886, $\frac{1}{2}$ 3. — հատը 335 ֆրանքէն:

5 » Գանձեց թիւ 3 065 տոմսակը, դրուշ 32 00:

6 » Ծախեց ապառիկ Ն. Գրիգորեանի. 10 ծրար, 450 մէթր կերպաս, 1. $\frac{1}{2}$, 35/— :

7 » Ծախեց կանխիկ 10 պարկ, 600 օխա սուրճ, 1. $\frac{1}{2}$, 12/20

8 » Գնեց Կարապետանէ.

50 ծրար, 2 400 եարտա կարմիր տպածոյ 3/10

50 » 1 600 » » » 3/15

20 » մատամբօլ 30/—

1. 118 էն, $\frac{1}{2}$ 2 զեղչ:

9 » Միսաք Փամպուղեանէ գանձեց 57 լիրա եւ հաշիւը գոցեց, 85 $\frac{1}{2}$ չէնթը զեղչ ընելով:

12 » Ծախեց կանխիկ 25 հատ Բուլմէլի երկաթուղիներ, հատը 160 ֆրանքէն:

13 » Գանձեց թիւ 3 066 տոմսակը, 64 00 դրուշ:

» » —7 » 24 00 »

14 » Ն. Օհանեան վճարեց իր ամբողջ պարտքը, 207 լիրա:

16 » Վճարեց Ա. Մինասեանի մուրհակը, 150 ոսկի:

17 » Վճարեց Լանկօբուլօի պարտքը, 30 ոսկի. 2 ոսկին զեղչեց:

18 » Տէօյչէ Պանքի հետ ընթացիկ հաշիւ բացաւ, $\frac{1}{2}$ 5 $\frac{1}{2}$ փոխադարձ տոկոսով. այսօր զրկեց 150 ոսկի:

22 » Ծախեց Զարդարեան եղբայրներուն 50 ծրար, 3 000 եարտա ալպէզ 2/25, 1. 118 էն. կէսը կանխիկ, միւս կէսին համար 31 օրուան մուրհակ առաւ:

24 Փետր. — Մ. Խէրպէկեանի ծախեց 50 ծրար, 3 028 եարտա տօրումա. 4/30. — Լ. 120 էն, $\frac{1}{2}$ 2 1/2 զեղչ. իրեն ունեցած պարտքին հաշուակցեցաւ:

26 » Անձնական ծախքին համար քաշեց 25 ոսկի:

28 » Վճարեց զրազրին ամսականը. 500 դրուշ:

» քեռնակրին » 100 »

Միացեալին նուէր տուաւ. 500 »

1 Մարտ. — Գ. Մուրատեանի պարտքին համար 61 օրուան մուրհակ մը ստորագրեց 73 ոսկիի, մէկ ոսկին իբր տոկոս:

4 » Ա. Մինասեանի պարտքին առ հաշիւ վճարեց 120 ոսկի:

8 » Գնեց Պալթաեանէ 500 ծրար Թիւլպենտ, Լ. 102 էն, $\frac{1}{2}$ 3 1/2 զեղչ, վճարեցի 61 օրէն:

12 » Գ. Աղամեանի ծախեց 220 ծրար Թիւլպենտ 39/—, Լ. 120 էն:

15 » Գնեց Մ. Մուրատեանէ.

500 քարէթ ճերմակ Թիրէ 30/—

500 » կարմիր » 24/—

Լիրան 100 էն:

1/4 ը կանխիկ վճարեց:

1/2 » 31 օրուան մուրհակ մը տուաւ:

1/2 » 41 օրուան փոխգիր մը ընդունեց:

22 » Ա. Մինասեանի պարտքէն 2 լիրա 99 չէնթ զեղչելով, 5 ոսկի վճարեց եւ հաշիւը փակեց:

31 » Վճարեց զրազրին ամսականը 500 դրուշ:

» քեռնակրին » 100 »

Անձնական ծախուց համար քաշեց 2 000 »

2. — Աղասի Նարիկեանի հաշիւները փակել՝ փորձակշիռը հանելէ վերջ, եւ հաշուեկշիռը հանելով Մարտ 31 ի նոր դրամա-զլուխը գտնել:

3. — Աղասի Նարիկեանի հաշիւները վերաքանալ:

4. — Աստարճեանէ գնեցի, Լիրան 120 էն.

36 ծրար, 1 800 մէթը կերպաս. մէթը 15/—

20 » 800 » » » 19/25

10 » 650 » » » 24/12

Այս վաճառքները նոյնութեամբ ծախեցի Զարդարեանի, ընդհանուր գումարին վրայ $\frac{15}{100}$ շահելով, զրեցի որ Աստարճեանի ունեցած պարտքս ինքը (Զարդարեանը) ստաճնէ, հաշուական փոխանցումով. — Մնացորդին փոխարէն Զարդարեանէ զնեցի.

20 ծրար, 720 եարսա Պասմայ $\frac{3}{26}$

20 " 560 " " $\frac{4}{39}$

Լիբան 115 էն:

Մնացորդին համար մուրհակ մը առի եւ հաշիւը փակեցի:

Գրել օրհաշիւը — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիռ հանել:

5. — Մանուկեանին հետեւեալ թղթերը զեչեցի (4 փետրին.):

25 ոսկի, 22 փետրուարին վճարելի:

65 " 14 մարտին "

75 " 28 " "

Սակ զեղչի $\frac{9}{100}$. — Զուտ արդիւնքը հնչուն դրամով վճարեցի. 22 փետրուարին վճարելի թղթին վճարօրին, փոխանակ դրամի, կէսը վաճառք, կէսը արժէթուղթ առի:

14 Մարտին վճարելի թուղթը չվճարուեցաւ. $2\frac{1}{2}$ ոսկի ծախք ընելով բրօթէսթօ ըրի. դատի դիմելէ առաջ համաձայնեցայ եւ 15 ոսկի պակաս առնելով, հաշիւը փակեցի:

75 ոսկինոցին փոխարէն Տրապիզոն գանձելի չէք մը առի. չէքը չվճարուելով ետ եկաւ. իրեն (Մանուկեանին) ներկայացուցի. այս անգամ ալ Աստարճեանի վրայ չէք մը տուաւ. ընդունեցի եւ երբ գանձելու գացի, դրամի տեղ վաճառք տալ առաջարկեց. հաւանեցայ եւ առի. առած վաճառքներս բննելով տեսայ որ 10 ոսկի արժող վաճառք չուրը ինկած ըլլալով աւրուած է. ետ տուի եւ տեղը գրամ առի:

Օրհաշիւը գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիռ հանել:

6. — Մանջէսթըր Գարակէօզեանի ապսպրեցի այսօր 250 ծրար ամերիքան, ծրարը $\frac{55}{40}$ էն ոսկի դրամ:

Առ հաշիւ այսօր դրկեցի 80 ոսկի:

Վաճառքները ճամբան ընկղմելով, ապահովագրուած գումարը՝ 160 ոսկի, Գարակէօզեան Մանջէսթըրի մէջ գանձեց իմ հաշւոյս: Մնացորդ պահանջքիս համար ինձ դրկեց հետեւեալները.

36 ծրար, 1 300 եարտա պասմայ $\frac{3}{12}$

36 " 1 225 " " $\frac{4}{28}$

Օրհաշիւը գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիռ հանել:

7. — Կարապետեանէ գնեցի, 2 Փետրուարին.

25 պարկ,	1 225	քիւօ սուրճ.	քիւօն	6/15.
15 " "	922	" "	" "	7/37.
10 " "	650	" "	" "	8/27.

Լիրան 100 էն, կանխիկ այս օր իսկ վճարելի:

Դարձեալ գնեցի.

22 ծրար ամերիքան.	25 —
25 " "	32 —

Լիրան 120 էն, վճարելի 41 օրէն:

Ամենուն փոխարէն տուի.

100 ոսկի հնչուն դրամ եւ 100 ոսկիի մուրհակ մը, 91 օրուան (սակ տոկոսի $\% 9$):

Մուրհակին վճարօրին, 80 ոսկի միայն վճարեցի. Մայիս 31 ին, ամբողջ պարտքս, տոկոսներով միասին, վճարեցի Պանք Օթօմանի վրայ չէք մը տալով:

Օրհաշիւ գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

8. — Յովհաննէսեանի ծախեցի, 4 Փետրուարին.

50 ծրար, 2 600	մէթր կերպաս,	մէթրը	25/35
66 " 7 200	" "	" "	24/38
25 " 3 655	" ասուի,	" "	12/33

Լիրան 117 էն. $\% 3 \frac{1}{4}$ զեղչ — վճարելի 61 օրէն:

Դարձեալ ծախեցի, Լիրան 100 էն, վճարելի այսօր իսկ.

12 Պարկ, 850 թիայ սուրճ 6/23

12 " 895 " շաքար 4/07

Ամենուն փոխարէն ստացայ.

500 ոսկի հնչուն դրամ եւ 3 հատ մուրհակ.

Ա. — 500 ոսկիի, 61 օրուան:

Բ. — 500 " 91 "

Գ. — 500 " 121 "

Սակ տոկոսի $\% 9$. մնացորդ պահանջքիս համար տոկոս չպիտի առնեմ:

Փետրուար 28 ին այս մուրհակները Պանք Օթօմանի զեղչել տուի, $\% 7$ ով. զուտ արդիւնքը իր քով պիտի մնայ առանց տոկոսի, այս օր միայն 350 ոսկի քաշեցի չէքով մը:

Օրհաշիւ գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

9. — Գրէտի Լիօնէի հետ ընթացիկ հաշիւ բացի.
Այս օր, 4 Փետրուարին զրկեցի 50 ոսկի:

7	»	»	150	»
12	»	»	250	»
28	»	»	500	»

Փետրուար 28 ին տոկոսը հաշուեցի ($\circ/\circ$ 8 $\frac{1}{2}$ էն) եւ միայն տոկոսը չէքով մը քաշեցի:

2 Մարտին, 400 ոսկիի Պանք Օթօմանի ի նպաստ հաշուական փոխանցում կատարել տուի, (Պանք Օթօմանի հետ ալ, $\circ/\circ$ 7 $\frac{1}{2}$ էն ընթացիկ հաշիւ ունիմ):

Մարտ 31 ին երկու պանքաներուն բով ալ ունեցած դրամս, տոկոսներովը միասին, քաշեցի եւ Լօնտրայի անգլիական պանգային զրկեցի Տէօյէ Պանքէն չէք մը առնելով — անգլիական ոսկին $109\frac{32}{40}$ էն:

Օրհաշիւ գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

10. — Օրտուցի Պլօճեանի զրկեցի այսօր, 4 Փետրուար.

25 ծրար,	3 622	եարտա	Պասմայ,	եարտան	3/18
25	»	4 832	»	»	4/39
25	»	9 762	»	»	5/17

Լիրան 120 էն, $\circ/\circ$ 5 գեղչ, 41 օրէն վճարելի:

Վճարեցի զանազան ծախսեր (բեռնակիր, ապահովագրութիւն, եւ այլն) 4 $\frac{1}{2}$ ոսկի: 20 Փետրուարին ստացայ.

Չէք մը Պանք Օթօմանէ զանձելի 125 ոսկի:

Փոխգիր մը 28 Փետրուարին » 135 »

Իր վրայ քաշեցի փոխգիր մը, Ապրիլ 15 ին վճարելի, 225 ոսկիի: Ապրիլ 31 ին ետ զրկեց.

12 ծրար, 738 եարտա պասմայ 54/7 էն:

Մնացորդ պարտքը, անցած օրերուն տոկոսներովը — $\circ/\circ$ 9 էն, հնչուն դրամով վճարեց, Մայիս 28 ին:

Օրհաշիւ գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

11. — Յովսէփեանի ծախսեցի, այսօր 4 Փետրուար.

150 ծրար	Ամերիքան	30/—
150	»	35/—
25	»	40/—

Լիրան 120 էն կանխիկ, այս օր իսկ վճարելի:

Փոխարէն վրան քաշեցի, 93 ոսկիի փոխգիր մը 41 օրուան (մէջը ըլլալով նաեւ $\frac{7}{100}$ էն տոկոսը), աւելցածը ետ տուի հնչուն դրամով:

Վճարօրին, փոխգրին 50 ոսկին միայն վճարեց. մնացորդին համար նոր մուրհակ մը տուաւ 31 օրուան, տոկոսը $\frac{9}{100}$ էն բացէն վճարեց: Այս մուրհակը ճիշտ ըրի Գալուստեանի. վճարօրին չվճարուելով, Գալուստեան 2 $\frac{1}{2}$ ոսկի ծախք ընելով բրօթէսթօ ըրաւ եւ ինձ վերադարձուց: Անմիջապէս վճարեցի պօնօյին արժէքը եւ բրօթէսթօյին ծախքը եւ դիմեցի Յովսէփեանին, որ իր կարգին, պօնօյիս արժէքը միայն վճարեց. ես ալ բրօթէսթօյի ծախքէն հրաժարեցայ եւ հաշիւը փակեցի:

Օրհաշիւ գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիռ հանել:

12.— Պանք Օթօմանէն փոխ առի 1500 ոսկի, $\frac{9}{100}$ տոկոսով, վճարելի 3 ամիսէն: Պայմանաժամը լրանալուն չկրնալով վճարել, Պանքան վաճառատանս վաճառքներէն հետեւեալները ծախել տուաւ.

25 Պարկ, 1300 քիլօ Բուրդ, քիլօն 25/32

15 " 1622 " Թիֆթիկ, " 45/—

Ծախել տուաւ նաեւ 800 ոսկի արժող տունս:

Մնացորդին համար համաձայնեցայ որ իր քով մնայ, Յուլիս 1 էն սկսեալ, $\frac{7}{100}$ տոկոսով:

Յուլիս 31 ին իրմէ գնեցի առ հաշիւ.

25 հատ Բումէլիի Երկաթուղի, 7 ոսկի էն:

12 հատ Էթիքսիէն, 13 ոսկիէն:

Օգոստոս 31 ին հաշիւ տեսանք եւ մնացորդը հնչուն դրամով ինձ վճարեց:

Օրհաշիւ գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիռ հանել:

13. — Մաքնամարայէն գնեցի այսօր, 10 Օգոստոս, հետեւեալները.

26 տակառ, 2500 քիլօ 2 կան իւղ, $\frac{72}{100}$ քիլօն 72 ֆրանքէն:

30 " 1500 " " " " 77 "

Յանձնելի կէսը Տրապիզոն եւ կէսը Պոլիս, մինչեւ մաքս:

Վճարելի կանխիկ, 2 $\frac{72}{100}$ զեղչով:

Փոխարէն տուի:

Քօէնքա Ամարի վրայ քաշուած փոխգիր մը՝ Գանձելի Սեպտեմբեր 3 ին (զեղչ տարեկան $\%$ 6), Լ. 0. 53.

Զէք մը Բարիզի Գրէտի Լիօնէի վրայ, որու հետ ընթացիկ հաշիւ ունիմ ֆր. 1 500, մնացորդը վճարեցի հնչուն դրամ:

Սոյն իւղերուն կէսը, որ Տրապիզոն յանձնելի է, ծախեցի Օգոստոս 15 ին Վ. Շատանեանի, ի Կարին, իսկական գնով, առանց զեղչի, 61 օր պայմանաժամով եւ 5% յանձնառուչէքով:

Փոխարէն քաշեցի իր վրայ, նոյն պայմանաժամով, ի հրաման Կ. Պալլարեանի Լ. 0. 50, եւ մնացորդին համար Շատանեան ուղղակի իմ հրամանիս մուրհակ մը ստորագրեց:

Այս երկու թուղթերն ալ զեղչեցի Ռուսական Պանդային, $\%$ 8 ով, եւ փոխարէն Բարիզի վրայ չէք մը առի 22,92 $\frac{1}{2}$ էն եւ դրկեցի Բարիզի Գրէտի Լիօնէին:

Սոյն գործողութիւնը Օրհաշիւ անցնել, ֆրանքի գինն ըլլալով 22.87 $\frac{1}{2}$:

Օրհաշիւ զրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

14. — Պանք տը Սալօնիքի հետ ընթացիկ հաշիւ բացի՝ պահանջքիս համար $\%$ ին 4, եւ պարտքիս համար $\%$ 7 տոկոսով, եւ հետեւեալ թուականներուն տուի ու առի սա գումարները.

Օգոստոս 6 ին յանձնեցի հնչուն դրամ Լ. 0. 275. —

” 12 ին ” Կ. Վարդանեանի մէկ մուրհակը
Հոկտեմբեր 15 ին վճարելի Լ. 0. 120. —

” 26 ին առի Բարիզի վրայ չէք մը ֆր. 3 576,50,
22,90 էն:

Սեպտեմբեր 7 ին յանձնեցի հնչուն դրամ, Լ. 0. 122. —

” 15 ին Լօնտօնի վրայ չէք մը առի Ա. Ռ. 376. —
109 $\frac{32}{40}$ էն:

” 18 ին յանձնեցի Լ. 0. 50. —

” 22 ին չէքով մը քաշեցի ” 76. 50

” 26 ին քաշեցի չէքով մը ” 32. —

” 30 ին յանձնեցի 115 անգլ. ոսկի, 109 $\frac{12}{40}$ էն:

Հոկտեմբեր 6 ին իմ հաշույս գնեց 25 հատ Թրանսվալ, 38
ֆրանքէն:

” 17 ին Յանձնեցի Բարիզի վրայ 845 ֆրանքի
չէք մը, 22,92 $\frac{1}{2}$ էն:

Հոկտեմբեր 25 ին քաշեցի չէքով մը Լ. 0. 64,75
 " 31 ին Կ. Նշանեանի հրամանին չէք մը տուի
 Լ. 0. 57,40

Նոյեմբեր 6 ին յանձնեցի հնչուն դրամ Լ. 0. 125. —
 " 17 ին առի Բարիզի վրայ չէք մը 2 180 ֆրանքի.
 21,90 էն:

Դեկտեմբեր 5 ին յանձնեցի Պանք Օթոմանի մէկ չէքը
 Լ. 0. 76. —

" 18 ին յանձնեցի հնչուն դրամ Լ. 0. 132, —

" 26 ին քաշեցի չէքով մը Լ. 0. 86. 50

Սոյն հաշիւները փակել Դեկտեմբեր 31 ին, տոկոսի տարբե-
 րութիւնը նշանակելով պարտքիս կամ պահանջքիս, եւ մնացորդ
 պարտքս կամ պահանջքս փոխադրել ի նոր հաշիւ:

15. — Մուրատեան, 1 Յունվարին, Պանք Օթոմանի քով
 ունեցած 30 000 դրուշ պահանջքը իբր դրամագլուխ ունենալով,
 գործի սկսաւ:

1 Յունվարէն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր հետեւեալ գործողու-
 թիւները ըրած է իր տոմարներուն մէջ.

Ի Հաշիւ գնումներ.	16 400
Կանխիկ »	400
Գնումներու համար ծախք.	100
Ի հաշիւ վաճառումներ.	19 700
Կանխիկ »	800
Հայթայթիչներու ետ տրուած վաճառք.	400
Յաճախորդներէն ետ առնուած.	100
Հայթայթիչներէն առնուած զեղչ.	200
Յաճախորդներու տրուած »	300
Ընդունուած փոխգիր.	2 200
Յաճախորդներու վրայ քաշուած փոխգիր.	6 700
Զեղչի համար սեղանաւորի տրուած թուղթեր.	2 900
Այդ թուղթերու զեղչը.	34 1/2
Պայմանաժամը լրացած եւ զանձնուած թուղթեր.	2 200
Պանքայէն քաշուած դրամ.	20 222
Պանքայի վրայ չէք, հայթայթիչներու տրուած.	3 900
Յաճախորդներէ առնուած հնչուն դրամ.	2 100
Վճարուած կանխիկ վարձք.	1 500

Գնուած զանազան կարասիներ.	2 000
Հայթայթիչներու վճարուած հնչուն դրամ.	4 200
Ընդունուած փոխգրէրու վճարուած.	500
Զանազան ծախք.	6 000

Թղթավաճառի մը պարտք ունի 200 դրուշ. Պանքաէն իբրեւ տոկոս առնելիք ունի 134 1/2 . — Կարասիներու արժէքին վրայ 20 զեղչ պէտք է ընել. խանութին մէջ գտնուած վաճառքի արժէքն է 2 700:

Մուրաւոտեանին հաշուեկշիռը հանել:

(1901ի Պաշտօնական խաւարի մասին հաշիւներ)

16. — Մօլլէ վաճառատան հաշիւները, 30 Ապրիլ 1906 ին, հետեւեալ մնացորդները ցոյց կուտան.

Սնտուկ.	15 000	Վաճառքի վրայ ծախք.	1 200
Ցանախորդներ.	14 000	Ետ առնուած վաճառք.	580
Հայթայթիչներ.	8 610	Ետ տրուած "	1 380
Քրէտի Լիօնէ.	10 000	Վնաս ու Շահ.	440
Գանձելի Տոմսակ.	15 000	Կանխիկ վարձք.	3 000
Վճարելի "	2 920	Կարասի.	2 000
Գնումներու վրայ զեղչ.	250	Վճարելի մանր մուներ	
Վաճարումներու » "	200	հաշիւներ..	100
Ընդհանուր ծախք.	2 000	Դրամագլուխ.	45 000
Տոկոս.	40	Վաճառք.	?

Փորձակշիռ հանել գիտնալով որ Մայր հաշիւին հաշիւներու մնացորդներու Ընդհանուր գումարն է 126 920:

Հաշուեկշիռ հանել, գիտնալով որ խանութին վաճառքներու արժէքն է 20 000 դրուշ:

Մէկ ամիս մը բանած վարձք կայ:

800 դրուշի պահանջք մը բոլորովին անգանձելի է:

30 Ապրիլին, Մօլլէ իր վաճառատունը կը թողու Պուրէի. իրեն կը պահէ միայն սնտուկին դրամը, Պանքայի քով ունեցածը, գորայս օր իսկ կը քաշէ եւ Պուրէէ կ'ստանայ 41 000 հնչուն դրամ:

Մօլլէին Օրհաշիւը գրել եւ տոմարները գոյել:

(Société académique de comptabilité 1906).

17. — Վ. Շահինեան եւ Գ. Նալպաշեան ընկերովի գործի մը ձեռնարկեցին: Առաջինին դրամագլուխն էր 1 400 լիրա հնչուն դրամ եւ 456 լիրայի արժէթուղթ՝ Պանք Օթոմանի մօտ աւանդ ձգուած եւ փոխարէն 120 ոսկի առնուած. իսկ երկրորդը բերաւ իբր դրամագլուխ՝ 850 լիրայի վաճառք, 648 լիրայի պահանջք գանազաններէ, 226 լիրայի արժէթուղթ եւ 100 լիրա հնչուն դրամ: Գործի սկսան 1913 Յունվար 1 ին:

Բանալ սոյն ընկերութեան տետրակները, Օրհաշիւը եւ Մայր-հաշիւը կազմել, փորձակշիռ հանել, գիտնալով որ մինչեւ 1913 ղեկ-տեմբեր 31 իրենց գործառնութիւնները եղան՝

Կարասիներու գնում	Ղրուշ	47 10
Կանխիկ գնումներ գանազաններէ	»	8 258 17
Ապառիկ » »	»	27 716 58 1/2
Կանխիկ վաճառումներ	»	13 337 19
Ապառիկ » »	»	24 956 50 1/2
Ստորագրուած եւ ընդունագրուած թղթեր	»	17 546 10
Գանձելի տոմսակներ	»	15 421 12
Հայթայթիչներու վճարում	»	4 328 74
Վճարուած փոխգրեր եւ մուրհակներ	»	16 841 54
Գանձուած տոմսակներ	»	13 214 65
Ապառիկներէ գանձում	»	5 727 19
Վաճառատան վարձք	»	120 00
Զանազան ծախքեր, նուէրներ եւայլն	»	37 46
Պաշտօնեաներու ամսականներ	»	96 00
Զեղչել տրուած փոխանակագրերու վճարուած տոկոս	»	25 48
Արժէթղթերէն գանձուած կտրոն	»	12 74
Պանք Օթոմանի վճարուած, տոկոսով միասին »	»	128 14 1/4
Նոր գնուած արժէթուղթեր	»	286 05
Վ. Շահինեան անձնականին համար քաշեց »	»	154 36
Գ. Նալպաշեան » » » »	»	138 50
Մաքսի եւ փոխադրութեան համար վճարուած »	»	3 114 06
Սնանկ յաճախորդներէ կորուստ	»	35 68

Ասոնցմէ գատ՝ Նալպաշեանի իբր դրամագլուխ բերած պահանջք-ներէն 254 լիրան անգանձելի ըլլալով՝ զեղչուեցաւ իր դրամա-գլխէն. նոյնպէս բերած վաճառքներուն վրայ % 15 զեղչ մը ըրին փոխադարձ համաձայնութեամբ: — Տարեգլխուն կարասիներու ար-ժէքին վրայ % 20 զեղչ ըրին:

Դեկտեմբեր 31 ին պատրաստ վաճառքներու արժէքն է.

3 456 84 $\frac{1}{2}$ դրուշ:

Հանել Դեկտեմբեր 31 ի Շահ ու Վնասի հաշիւը եւ ընդհանուր հաշուեկշիւը՝ գոյացած զուտ շահը բաժնելով երկու ընկերներուն մէջ իրենց սկզբնական դրամագլուխին համեմատութեամբ եւ այդպէսով գտնել իւրաքանչիւրին նոր դրամագլուխը:

Այդ հաշուեկշիւին համեմատ վերաբանալ իրենց տետրակները 1914 Յունվար 1 ին. Օրհաշիւ գրել, Մայրհաշիւ անցընել, Փորձակշիւ հանել:

18. — Մ. Սուլուխանլեան 1913 Յունիս 8 ին իր վճարումները դադրեցուց եւ պարտաւորեցաւ սնանկանալ՝ հետեւեալ կացութեան մէջ.

Վաճառատան մէջ ունէր պատրաստ վաճառք,

իրենց արժած գնով

Ղրուշ 1 037 56

Պայմանաժամը չի լրացած գանձելի տոմսակներ » 135 46

Զանազաններէ բաց պահանջք » 643 78

Կարասիներ » 36 80

Ասոնցմէ դուրս՝ ունէր նաեւ Քրէտի Լիօնէի մօտ 25 հատ Ռումէլիի Երկաթուղիի պարտաւորութիւն եւ Սկիւտարի մէջ տուն մը, որ արժած էր իրեն 32 470 դրուշ ոսկի դրամ:

Ասոնց փոխարէն ունէր հետեւեալ պարտքերը.

Կ. Վ. Գարամանուկեանի՝ իր վրայ առանց

փոխարէնի քաշուած փոխգրի մը համար Ղրուշ 175 00

Մինաս Պապեանի՝ վաճառքի փոխարէն » 584 36

Կ. Զաքարեանի » » » 79 47

Լ. Խանտանեանի » » » 188 50

Վաճառատան չորս ամսուան վարձք » 30 00

Պաշտօնեաներուն ամսականներէն » 31 50

Հուլէ եւ Քունի՝ ի Համպուրկ Մարք 7 648 60

Մօրիսօն եւ որդիք՝ ի Մանչէսթըր Ա. Ռ. 328.16.5

Հ. Պլաշի, ի Մարսիլիա Ֆրանք 12 846,50

Գ. Զիչօբուլօի, պայմանաժամին չի վճարուած

եւ Բրօթէսթօ եղած մուրհակի մը փոխարէն,

ծախքերով միասին

Ղրուշ 167 58 $\frac{1}{2}$

Գ. Մարգարեանի

» 86 50

Քրէտի Լիօնէի, մինչեւ 1 Յունիս, % 9

տոկոսով միասին

» 120 18

Տիկին Վ. Շահինեանի, 1913 Մայիս 1 ին

փոխառութիւն 9 % տոկոսով

դրուշ 250 00

Պատրաստել սնանկութեան հաշուեկշիռը եւ գտնել ունեցած քացր: Դրամներու օրուան գիներն են՝ Անգլ. ոսկին 109 ³⁴/₄₀, Մարքը 108 ¹⁶/₄₀ եւ Ֆրանքն 22,90: Ռումէլի երկաթուղիի պարտա-
թուղթերը կ'արժեն Ֆրանք 196,25: (Արժէթղթերու համար ֆրանքը
կը հաշուուի 4,40 դրուշ ոսկի դրամ, այն է Ֆրանսական ոսկին 88
դրուշէն):

Սնանկութեան կարգադրութիւնը տեւեց մինչեւ 1913 Հոկտեմ-
բեր 25: Այդ ժամանակամիջոցին մէջ՝ առեւտրական դատարանին
եւ պահանջատէրերուն կողմէ կարգուած սեւեռները իր ունեցած
պահանջներէն Լ. Օ. 158,64, ինչպէս նաեւ գանձելի տոմսակները
ամբողջովին գանձեցին: Քրէտի Լիօնէի մօտ գտնուած արժէթղ-
թերն ալ Յունիս 30 ին, 192 ֆրանքէն ծախուեցան Դատարանին
որոշումով, եւ Պանքան իր պահանջքը տոկոսներով միասին վար
դնելէ ետքը՝ մնացորդը յանձնեց սեւեռներուն:

Սեւեռները իրենց ըրած գանձումներէն վճարեցին վաճառա-
տան վարձքերուն առ հաշիւ 25 ոսկի, սնանկին ապրուստի համար
մաս առ մաս տուին 3524 դրուշ ոսկի դրամ եւ դատական ու այլ
ծախքեր եղան Լ. Օ. 126,75:

Հոկտեմբեր 25 ին կարելի եղաւ վերջնական համաձայնութեան
մը գալ պահանջատէրերուն հետ, եւ % 30 ով գօնգօրսաքօ մը
կազմուեցաւ, վճարելի երեք, վեց եւ 9 ամիսէն, այսինքն սնանկին
բոլոր ունեցածները իրեն վերադարձուեցան եւ պահանջատէրն
հաւանեցան իրենց պահանջքին % ին 70 ը զեղչելով՝ մնացորդ 30 ը
գանձել երեք մասնավճարով:

Կազմել նոր հաշուեկշիռը, իբր գոյք արժանագրելով վաճառք-
ները, մնացորդ պահանջքները, կարասիներու արժէքը, Սկիւտարի
տունը եւ սեւեռներուն քով աւելցած դրամը, որ նոյնպէս սնան-
կին վերադարձուեցաւ. իբր պարտք արժանագրել գանազաններու
պահանջքները՝ % ին 30 համեմատութեամբ, զիտնալով որ վարձքի,
պաշտօնէութեան թոշակներու պարտքերը, որ առանձնաշնորհեալ
կը կոչուին, ամբողջապէս կը վճարուին նոյն իսկ սնանկութեան
պարագային: Գտնել այսպէսով ձեւացած դրամագլուխը:

Այդ հաշուեկշիռին համեմատ Օրհաշիւ գրել, Մայր հաշիւ ան-
ցընել, Փորձակշիռ հանել:

ՎԵՐՋ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ

ԿՐԴԱՐԱՆ

ԴԵԴԵՄԻՐ

80.

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

A T
11681

ՍՄՐԱՅԵԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅՔ ԹՈՒՈՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Ա. Կ. Բ. ՏԱՐԻ Ս. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ 25 դր

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Ա. Կ. Բ. ՏԱՐԻ Ս. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ 40 դր

ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԱՑՔ

Ա. Կ. Բ. ՏԱՐԻ Ս. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ 65 դր

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԸՆԹԱՑՔ

Ա. Կ. Բ. ՏԱՐԻ Ս. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Տոմարապետութիւնոյ միասին 175 դր

Առանց Տոմարապետութիւնոյ 150 դր

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՆ

Ամբաստանութեամբ Ս. Գ. ՆԱԶՐԵԿԵԱՆ Ի 30 դր

ԲՈՒՄԱՅԵԿԱՆ ԳՐԱԳՐՈՒԹԻՆ

Ա. ՏԵՏՐԱ 20 դր

Բ. ՏԵՏՐԱ 20 դր

Գ. ՏԵՏՐԱ 20 դր

ՆԻՆՐՈՆԱՏԵՂԻՆԵՐ

ԿՐԱՏՈՒՆ ՀԱՅՍԷՏԱՆ

Պալատ, Աղլալ Օղլա Կոնսեր
Թի 7-9

ԿՐԱՏՈՒՆ ԵԱԶԸՃԵԱՆ

Պալատ, Խիւհանիյա Կոնսեր
Պալալ Հաուզ

ԳԻՆ 175 ՂՐՇ.